

Załącznik
do Uchwały Nr ..... z dnia .....w sprawie uchwalenia
Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Nadarzyn na lata 2014-2025

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014–2025

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
I CHARAKTERYSTYKA GMINY NADARZYN	5
1. Położenie geograficzne i powierzchnia	5
2. Rys historyczny	6
3. Ludność i demografia	8
4. Środowisko	11
5. Turystyka i rekreacja	16
6. Zagospodarowanie przestrzenne i budownictwo mieszkaniowe	18
7. Infrastruktura techniczna	28
8. Gospodarka nieruchomościami	37
9. Pozyskiwanie funduszy zewnętrznych	37
10. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego	42
11. Gospodarka	44
12. Rynek pracy	47
13. Edukacja i kultura	51
14. Ochrona zdrowia	59
15. Pomoc społeczna	60
16. Bezpieczeństwo publiczne	64
17. Organizacje pozarządowe	66
II ZAŁOŻENIA DO PLANU ROZWOJU LOKALNEGO A INNE DOKUMENTY PLANISTYCZNE	67
1. Plan Rozwoju Lokalnego a zewnętrzne dokumenty planistyczne	67
2. Nawiązanie do wewnętrznych dokumentów planistycznych	67
3. Planowanie finansowe	67
III PLAN ROZWOJU LOKALNEGO – ZADANIA	69
1. Misja	69
2. Cele rozwojowe i główne obszary realizacji zadań	73
2.1. Stały wzrost jakości życia mieszkańców	73
2.2. Stabilny i wielofunkcyjny rozwój społeczno-gospodarczy	75
2.3. Ochrona walorów przyrodniczych i kulturowych mających wpływ na atrakcyjność turystyczną Gminy.	76
3. Wykaz planowanych działań i pozyskiwanie funduszy zewnętrznych	76
IV SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY REALIZACJI	83
ZAŁĄCZNIKI	84
SPIS TABEL	85
SPIS WYKRESÓW	86
SPIS RYSUNKÓW	86

Władze Gminy

Radni Rady Gminy Nadarzyn:

Waclawiak Danuta – Przewodnicząca Rady Gminy

Wiśniewski Włodzimierz Wojciech – Wiceprzewodniczący Rady Gminy

Bajerska Renata

Burakowski Krzysztof

Jakubowski Andrzej

Karczmarczyk Marcin

Karolak Sylwester

Koper Dawid

Krupiński Michał

Kucharski Eugeniusz

Perzyna Jan

Pietrzak Andrzej

Szmel Maciej

Wójcicki Andrzej

Zdzebel Elżbieta

Wójt Gminy Nadarzyn: Janusz Grzyb

Zastępca Wójta Gminy Nadarzyn: Tomasz Muchalski

Sekretarz Gminy Nadarzyn: Edyta Gawrońska

Skarbnik Gminy Nadarzyn: Małgorzata Zielonka

Gmina Nadarzyn

ul. Mszczonowska 24

05-830 Nadarzyn

www.nadarzyn.pl

www.itvnadarzyn.pl

[www.facebook/nadarzyn.pl](https://www.facebook.com/nadarzyn.pl)

Wstęp

Plan Rozwoju Lokalnego (dalej również jako PRL) Gminy Nadarzyn został opracowany na zlecenie Wójta Gminy Nadarzyn i stanowi kontynuację dotychczasowych dokumentów planistycznych o charakterze koncepcyjnym. Plan Rozwoju Lokalnego jest dokumentem szczegółowo katalogującym zadania, jakie będą podejmowane przez samorząd gminy w okresie 2014–2025. Działania te będą miały na celu realizację misji strategicznej Gminy oraz innych celów zawartych w dokumentach planistycznych zarówno koncepcyjnych, jak i wykonawczych. PRL ma wspomóc podniesienie poziomu życia mieszkańców Gminy poprzez rozwój wszystkich lokalnych sektorów aktywności społecznej. Należy zasygnalizować, że opracowanie i wdrożenie Planu Rozwoju Lokalnego jest przedsięwzięciem dobrowolnym dla samorządu, ale jednocześnie stanowi niejako obligatoryjny element efektywnego postępowania o uzyskanie środków zewnętrznych.

Niniejszy Plan określa:

1. charakterystykę stanu obecnego Gminy Nadarzyn,
2. koncepcję społeczno-gospodarczą Gminy Nadarzyn na lata 2014–2025,
3. szacunkowe koszty realizacji zadań w ramach poszczególnych celów rozwojowych,
4. zarówno ogólne cele wynikające z misji strategicznej, jak i konkretne zadania, okresy ich realizacji oraz sposoby finansowania.

Celem nadrzędnym opracowania Planu Rozwoju Lokalnego dla Nadarzyna jest zaplanowanie wielofunkcyjnego, stabilnego i zrównoważonego rozwoju Gminy. Dokument ten jest niezbędny w kontekście udziału Gminy w postępowaniach o uzyskanie środków zewnętrznych na planowane zadania i będzie stanowił obligatoryjny załącznik do wniosków o pozyskanie środków finansowych w ramach środków zewnętrznych.

Plan Rozwoju Lokalnego opracowany został przez firmę CONVIVENTIA Advisory Group przy współpracy pracowników Urzędu Gminy Nadarzyn oraz został poddany na etapie przygotowania merytorycznym konsultacjom oraz konsultacjom społecznym.

Prezentowany dokument spełnia wszelkie wymogi metodologiczne i proceduralne stawiane tego rodzaju opracowaniom.

I. CHARAKTERYSTYKA GMINY NADARZYN

1. Położenie geograficzne i powierzchnia

Gmina Nadarzyn położona jest w południowo-zachodniej części województwa mazowieckiego, w powiecie przuskowskim.

Rys. 1 Położenie Gminy Nadarzyn w powiecie przuskowskim

W latach 1975–1998 Gmina znajdowała się w obrębie województwa warszawskiego, natomiast od ostatniej reformy administracyjnej przeprowadzonej w 1999 r. stanowi część województwa mazowieckiego. Głównym atutem Gminy Nadarzyn jest jej położenie w obszarze stołecznej aglomeracji w paśmie rozwojowym o znaczeniu transeuropejskim. Gmina należy do jednostek samorządowych o dużej atrakcyjności lokalizacyjnej zarówno ze względów mieszkaniowych, jak i gospodarczych czy rekreacyjno-wypoczynkowych. Wynika to z „renty położenia”, czyli niewielkiej odległości od Warszawy.

Przez teren Gminy przebiega transeuropejski szlak komunikacyjny w relacji Wilno–Warszawa–Praga (odcinek drogi krajowej nr 8 Warszawa–Wrocław to fragment tzw. Trasy Katowickiej) łączący się z drogą krajową nr 7 Warszawa–Kraków w odległości ok. 2 km od Gminy Nadarzyn. Dzięki temu Gmina posiada bardzo korzystne połączenia komunikacyjne, co umożliwia dojazd mieszkańców do pracy oraz dowóz uczniów do ponadgimnazjalnych

placówek oświatowych w Warszawie oraz Pruszkowie. Należy jednak wskazać na problem komunikacyjny w miejscowości Raszyn. Tworzące się tam korki wydłużają czas podróży do Warszawy. Sytuacja poprawi się w 2015 r., kiedy zostanie oddana do użytku trasa Salomea–Wolica stanowiąca obwodnicę Raszyna i Janek. Najbliższy międzynarodowy port lotniczy im. F. Chopina znajduje się około 20 km od Gminy Nadarzyn. Uzupełnieniem powiązań komunikacyjnych jest droga wojewódzka nr 720, która daje możliwość korzystnego połączenia Gminy z drogą krajową nr 2 o znaczeniu transeuropejskim Moskwa–Warszawa–Berlin (odległość 20 km), a także droga wojewódzka nr 721 łącząca Gminę z Piasecznem i Konstancinem-Jeziorną.

Gmina Nadarzyn wpisuje się w strukturę funkcjonalno-przestrzenną aglomeracji warszawskiej, której podstawowe elementy stanowią:

- Warszawa jako centralny ośrodek aglomeracji,
- Pruszków jako subregionalny ośrodek ciężarów wywołany lokalizacją ponadlokalnych usług publicznych takich jak: administracja, edukacja, ochrona zdrowia (stolica powiatu),
- Wolica-Nadarzyn-Urzut jako zurbanizowane wielofunkcyjne pasmo rozwoju,
- podlegający ekonomicznej urbanizacji obszar rolniczy dotychczasowego osadnictwa wiejskiego.

Powierzchnia

Całkowita powierzchnia Gminy wynosi 7 340 ha. Najwięcej powierzchni zajmują użytki rolne, bo prawie 70 % powierzchni Gminy.

Tab. 1 Użytkowanie terenów na obszarze Gminy Nadarzyn (w ha).

wyszczególnienie	powierzchnia	
	ha	%
tereny rolnicze	4 844	66
tereny leśne	1 321	18
tereny zieleni i wody powierzchniowe	73	1
tereny zabudowane	954	13
nieużytki i inne	147	2

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nadarzyn, 2014 r.

Rodzaje gruntów mają istotne znaczenie dla charakteru Gminy oraz determinują rodzaj wykonywanej przez jej mieszkańców działalności.

2. Rys historyczny

Nadarzyn jest starą osadą z tradycją sięgającą czasów Księstwa Mazowieckiego. Pierwsze wzmianki o Nadarzynie pochodzą z początków XV w., kiedy to stanowił on prywatną własność rodziny Nadarzyńskich herbu Radwan rezydującej w sąsiednim Ruścu. W 1453 r. Tomasz

Nadarzyński uzyskał od księcia mazowieckiego Bolesława IV przywilej na lokację miasta na prawie chelmińskim. Była to trzydziesta ósma lokacja na Mazowszu w XV w., co niewątpliwie świadczyło o świetności Nadarzynu tamtych lat. Przywileje miejskie zostały potwierdzone przez wielu królów polskich: Zygmunta Starego w 1529 r., Jana III Sobieskiego w 1682 r., Augusta II w 1698 r. i Stanisława Augusta Poniatowskiego w 1779 r.

W 1453 r., czyli w roku uzyskania praw miejskich, z fundacji Tomasza z Ruśca wzniesiony został pierwszy drewniany kościół. Kilkanaście lat później – w 1469 r. – biskup poznański Andrzej z Bnina Opaliński zatwierdził przy kościele parafię mającą swą kaplicę w Ruścu. Parafia Nadarzyn była wówczas pod wezwaniem Nawiedzenia NMP i św. Leonarda. Znajdowała się na terenie diecezji poznańskiej.

Prawie sto lat później, w 1554 r., Zofia z Mrokowskich Nadarzyńska założyła pierwszą szkołę w Nadarzynie, a wkrótce potem wraz z Barbarą Pilikową pierwszy szpital pod wezwaniem św. Ducha, który jednocześnie był przytułkiem dla ubogich. Szpital przetrwał do czasów rozbiorów. Nowy kościół na miejscu starego, zniszczonego i spalonego przez Szwedów, powstał w 1661 r., wzniesiony przez Michała Karnkowskiego, wojewodę plockiego, starostę wyszogrodzkiego, dziedzica Walendowa, Nadarzyn i Wolicy. W XVII i XVIII w. Nadarzyn kilkakrotnie zmieniał swoich właścicieli. Od 1678 r. był własnością jezuitów plockich, w 1774 r. przeszedł w ręce rodziny Branickich, a potem Ogińskich. Miasto intensywnie się rozwijało dzięki korzystnemu położeniu przy kupieckim trakcie częstochowskim, jednej z nielicznych dróg przecinającej wówczas te okolice.

U schyłku XVII w., kiedy wojska pruskie i rosyjskie okupowały i grabiły Mazowsze, ucierpiał również Nadarzyn. W jego okolicach doszło też do szeregu potyczek w czasie powstania kościuszkowskiego. Po trzecim rozbiore Polski powiat błoński, w skład którego wchodził wówczas Nadarzyn, znalazł się w obrębie zaboru pruskiego. Od 1806 r. wszedł w obręb Księstwa Warszawskiego, a w 1815 r. – Królestwa Polskiego.

W 1806 r. z fundacji Tomasza Adama hrabiego Ostrowskiego herbu Rawicz, senatora, wojewody i prezesa Senatu Królestwa Polskiego powstał wzniesiony według projektu architekta Jakuba Kubickiego kościół parafialny pod wezwaniem św. Klemensa. W tym samym czasie i w tym samym klasycystycznym stylu Kubicki zaprojektował zajazd usytuowany w pobliżu kościoła i rynku, znajdujący się jednocześnie u wylotu głównego traktu w kierunku Warszawy.

Do kolejnych zniszczeń i rabunków doszło w okresie powstania listopadowego, kiedy znaczne siły rosyjskie zostały skoncentrowane na linii Błonie-Nadarzyn. Wkrótce po upadku powstania w 1837 r., zaborcy rosyjscy przemianowali województwo warszawskie na gubernię warszawską. Następne zmiany nastąpiły po stłumieniu kolejnego patriotycznego zrywu Polaków, tj. powstania styczniowego. W 1869 r. przeprowadzony został nowy podział administracyjny guberni. W tym samym roku władza rosyjska odebrała Nadarzynowi prawa miejskie, nadając mu status osady. Mimo to stale wzrastała liczba mieszkańców Nadarzynu: pod koniec XIX w. żyło tu około 1 200 osób, a w 1910 r. już około 2 500.

Zniszczenia I wojny światowej nie ominęły również Nadarzyn, którego ludność pod koniec wojny została zredukowana o połowę, głównie na skutek ewakuacji podczas przygotowań linii frontu. W roku 1915 pożar zniszczył zwartą, drewnianą zabudowę wokół rynku, a w listopadzie 1918 r. członkowie założonej przed dziesięcioma latami Ochotniczej Straży Pożarnej pod dowództwem Kazimierza Rosińskiego brali udział w rozbrajaniu Niemców.

W okresie międzywojennym Nadarzyn należał do gminy Młochów powiatu błońskiego. Ludność całej gminy liczyła wówczas około 10,5 tys. osób, w tym olbrzymią większość –

bo około 9,5 tys. – stanowili Polacy. Główną mniejszością narodową byli Żydzi, którzy zajmowali się głównie handlem. Poza tym mieszkało tu niewielu Niemców i Rosjan.

W niepodległej już Polsce nadal intensywnie pracowała Ochotnicza Straż Pożarna, a obok niej rozwijało swą działalność Kółko Rolnicze, które prowadziło szkolenia rolników między innymi poprzez wizytowanie gospodarstw o najlepszych wynikach. W 1932 r. oddano do użytku drewnianą szkołę o sześciu izbach lekcyjnych, przy budowie której szczególnie dużo inicjatywy wykazali Tomasz Kalbarczyk, ówczesny kierownik szkoły, oraz mieszkańiec Nadarzyna Bolesław Mroziński. Budynek ten służył później dzieciom jako przedszkole, a następnie stanął w tym miejscu przestrony, nowoczesny gmach nowej placówki. W 1935 r. powstał w Nadarzynie Gminny Ośrodek Zdrowia.

W czasie II wojny światowej, wiosną 1940 r., ekshumacja i pogrzeb pomordowanych wcześniej osób przekształciły się w patriotyczną manifestację z chóralnie odśpiewaną „Rotą”. Na terenie tym działał ZWZ (przekształcony później w Armię Krajową). Jego dowódcą na tym obszarze był Henryk Wolicki z Podkowy Leśnej o pseudonimie „Twardy”.

Nadarzyn został wyzwolony 17 stycznia 1945 r. W okresie Polski Ludowej Gmina Nadarzyn funkcjonowała jako element terenowej administracji rządowej, ściśle podporządkowana organizacyjnie i finansowo władzom wyższego szczebla.

W 1990 r. przywrócono w Polsce samorząd terytorialny na szczeblu lokalnym i tym samym Gmina Nadarzyn stała się niezależną i samodzielną jednostką samorządu terytorialnego. Na przełomie XX i XXI w. Gmina zaczęła się szybko rozwijać, co podniosło jej atrakcyjność inwestycyjną. Obszar Gminy stał się też atrakcyjnym miejscem osiedlania dla osób pracujących w Warszawie.

Historia herbu Gminy Nadarzyn

Najstarsza znana pieczęć Nadarzyna pochodzi z drugiej połowy XVIII w. (1793 r.). Jako herb miejski zawiera trzy gałązki jedliny ustawione pionowo obok siebie. Dookoła nich znajduje się napis „OPPIDI NADARZYNESIS” (łac. oppidum – miasto, obwarowanie).

Odnaleziona pieczęć znajduje się w Muzeum Narodowym w Warszawie. W okresie porozbiorowym miejsce tego herbu zajęły godła państwowe. Herb miejski poszedł w zapomnienie, a gdy w 1847 r. władze nakazały przedstawienie jego rysunku do zatwierdzenia, przedłożono zupełnie nowy projekt ze strzałą, mieczem i jastrzębiem.

Herb, którym Gmina Nadarzyn posługuje się współcześnie, po uprzednim dokładnym opracowaniu i zatwierdzeniu przez Centrum Heraldyki Polskiej, został przyjęty przez Radę Gminy Nadarzyn Uchwałą Nr XXXVI/218/97, z dnia 12 sierpnia 1997 r. Opis herbu brzmi: „w złotym polu trzy zielone gałązki jedliny w słup”.

3. Ludność i demografia

Liczba ludności Gminy Nadarzyn według danych GUS z końca 2013 r. wynosi 12 499. Średnia gęstość zaludnienia na terenie gminy to 170 os./km², natomiast w powiecie 642 os./km² w obszarze miejskim, a na terenach wiejskich 297 os./km².

Tab. 2 Podstawowe dane społeczno-demograficzne Gminy Nadarzyn z 2013 r.

wyszczególnienie	Gmina	powiat	województwo	Polska
powierzchnia w km ²	73	246	3 5558	312 679
liczba sołectw	15	55	7324	40 583
ludność ogółem	12 499	158 183	5 316 840	38 495 659
mężczyźni	5 999	75 174	2 643 762	18 629 535
kobiety	6 500	83 009	2 773 078	19 866 124
gęstość zaludnienia (os./km ²)	170	642	150	123
współczynnik feminizacji	108	110	109	107
zgony na 1000 ludności	7,3%	8,7%	10,2%	10,1%
ludność w wieku przedprodukcyjnym	2 358	25 619	825 206	5 771 426
ludność w wieku produkcyjnym	8 381	102 591	3 478 808	25 646 082
ludność w wieku poprodukcyjnym	1 760	29 973	1 012 826	7 078 151
bezrobocie	351	5 505	283 196	2 157 883

Źródło: GUS 2013 r.

Na terenach powiatu pruszkowskiego znajduje się 6 miejscowości o następującej powierzchni:

1. Nadarzyn – 7 340 ha
2. Brwinów – 6 926 ha
3. Raszyn – 4 391 ha
4. Michałowice – 3 473 ha
5. Pruszków – 1 910 ha
6. Piastów – 576 ha

Według danych statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego z końca 2012 r. Gmina Nadarzyn jest najmniejszą pod względem liczby mieszkańców w powiecie pruszkowskim.

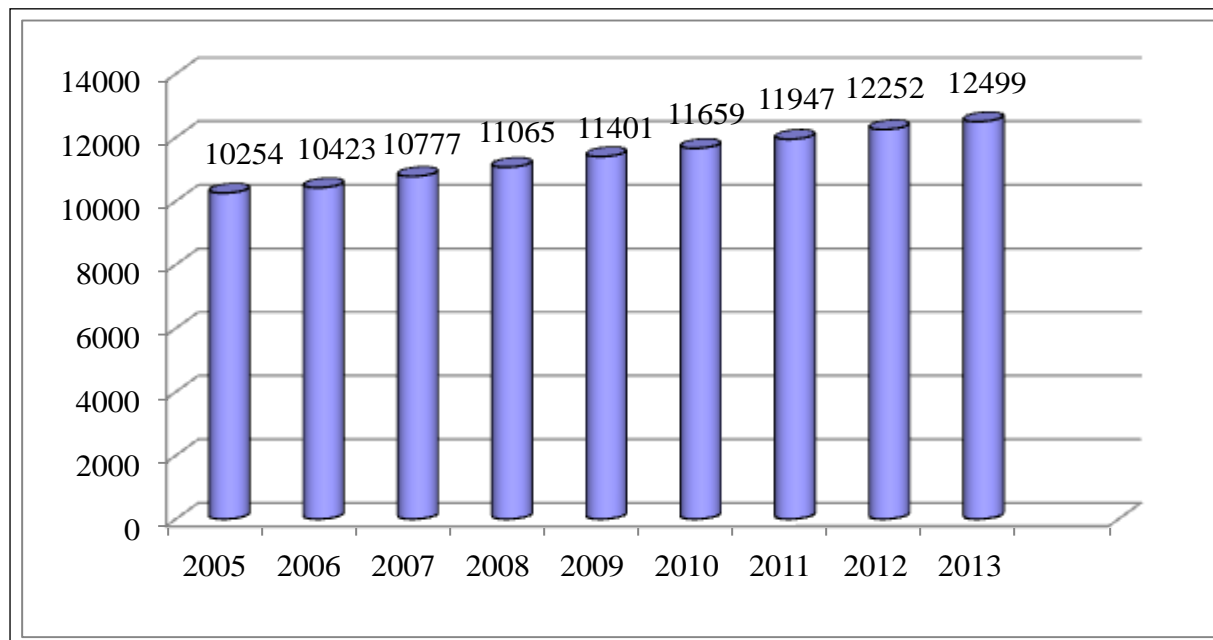
Tab. 3 Miejscowości powiatu pruszkowskiego a liczba mieszkańców.

lp.	nazwa miejscowości	liczba mieszkańców
1.	Pruszków	59 570
2.	Brwinów	24 774
3.	Piastów	22 826
4.	Raszyn	21 344
5.	Michałowice	17 169
6.	Nadarzyn	12 499

Źródło: GUS 2013 r.

Zjawiska migracyjne i trendy demograficzne zachodzące w Gminie Nadarzyn w ostatnich 9 latach mają wpływ na znaczący wzrost liczby mieszkańców.

Wykres 1 Przyrost liczby mieszkańców w Gminie Nadarzyn w latach 2005–2013.

Źródło: GUS, 2013 r.

Struktura wiekowa mieszkańców Gminy Nadarzyn na tle powiatu pruszkowskiego przedstawiała się następująco:

Tab. 4 Charakterystyka ludności w Gminie Nadarzyn oraz w powiecie pruszkowskim (2013 r.)

wyszczególnienie	osoby w wieku przedprodukcyjnym	osoby w wieku produkcyjnym	osoby w wieku poprodukcyjnym
Nadarzyn ogółem	2 358	8 381	1 760
powiat pruszkowski	25 619	102 591	29 973

Źródło: GUS 2013 r.

W Gminie istnieje względna równowaga pomiędzy kobietami i mężczyznami, na 100 mężczyzn przypada 108 kobiet. Jest to wskaźnik porównywalny ze wskaźnikiem podziału ze względu na płeć w całym województwie mazowieckim.

Do najważniejszych cech demograficznych mających wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy Gminy Nadarzyn w najbliższych latach należy zaliczyć:

- naturalny przyrost liczby ludności,
- niski wskaźnik gęstości zaludnienia,
- względną równowagę pomiędzy kobietami i mężczyznami,
- korzystny układ grup wiekowych mieszkańców z przewagą osób w wieku produkcyjnym i z niskim odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym.

Tab. 5 Miejscowości Gminy Nadarzyn.

miejsowości	liczba mieszkańców
Kajetany	808
Krakowiany	210
Młochów	809
Nadarzyn	3 873
Kostowiec	44
Parole	168
Rozalin	605
Rusiec	1 003
Stara Wieś	1 071
Strzeniówka	759
Szamoty	204
Urzut	408
Walendów	497
Wola Krakowiańska	218
Wolica	857

Źródło: Urząd Gminy Nadarzyn, (stan na 31.12 2013 r.)

4. Środowisko

Budowa geologiczna

Charakterystyczną dla Gminy Nadarzyn (ze względu na jej położenie geomorfologiczne) jest forma płaskich terenów pociętych rowami melioracyjnymi i nielicznymi naturalnymi ciekami.

Północno-wschodnią część Gminy położoną na obszarze Równiny Warszawskiej stanowi denudowana wysoczyzna polodowcowa o lekkim nachyleniu w kierunku północnym. Poprzecinana jest ona płytkimi dolinami rzecznyymi kierującymi się na północ, pomiędzy którymi utworzyły się niewielkie wydmy.

Południowo-wschodnia część Gminy leży na Wysoczyźnie Rawskiej, tworzącej łagodny stok denudacyjno-strukturalny o różnicy wysokości od ok. 101 m n.p.m. do ponad 160 m n.p.m. w Lasach Młochowskich. Na powierzchni stoku – w rejonie Urzutu, Rozalina, Krakowian i wsi Parole – występują kemy i moreny. W okolicach Starej Wsi, Rozalina czy Młochowa znaleźć można łagodne zagłębienia wytopiskowe stanowiące często obszary źródłiskowe dla cieków powierzchniowych (Mrówka, Zimna Woda i inne). Istotnym elementem ukształtowania terenu południowej części Gminy jest wąska, ale głęboka dolina Utraty rozcinająca stok wysoczyzny polodowcowej.

Wody powierzchniowe

Cały obszar Gminy znajduje się w obrębie zlewni Bzury. Największym ciekim jest Utrata, która płynąc równoleżnikowo w swoim górnym biegu, przecina część południową omawianego obszaru, a następnie zmienia kierunek na południkowy. Zimna woda, do której uchodzi Mrówka

(lewy dopływ Utraty) odwadnia część północną i zachodnią Gminy. Należy w tym miejscu nadmienić, że dla rzeki Utraty został opracowany w 2004 r. przez dr. inż. Ryszarda Skarbka zarys programu renaturyzacji. Do renaturyzacji zaproponowano odcinek Komorów–Pruszków. Celem zabiegu jest przywrócenie różnorodności struktur rzecznych oraz dynamiki i zdolności rzeki do samooczyszczania.

Szata roślinna

Potencjalna roślinność naturalna to stan końcowego, granicznego stadium sukcesji roślinności na danym terenie, możliwy do osiągnięcia przy pełnej realizacji tendencji rozwojowych roślin z jednoczesnym zahamowaniem antropopresji i naturalnych czynników destrukcyjnych. Roślinność ta jest wyrazem warunków siedliskowych oraz najprostszym sposobem określenia możliwości produkcyjnych siedliska.

Na podstawie Internetowego Atlasu Polski Pracowni Kartografii i GIS IGiPZ PAN określono, że potencjalną roślinność naturalną obszaru opracowania stanowią łęgi wiązowo-dębowe, grądy subkontynentalne odmiany środkowopolskiej oraz bory sosnowo-dębowe. Gospodarka prowadzona na terenie gminy powinna zmierzać do ochrony roślinności zbliżonej składem gatunkowym do potencjalnej. Wykształcenie roślinności określanej jako potencjalna z przyrodniczego punktu widzenia jest korzystnym zjawiskiem ze względu na dopasowanie składu gatunkowego do siedliska, co warunkuje wysoką odporność na degradację i zdolność do regeneracji.

Znaczną część Gminy zajmują ciągle grunty rolne, w mniejszym stopniu lasy, łąki i pastwiska.

Tereny leśne

Tereny leśne zajmują około 1 321 ha, co stanowi 17,7% całej powierzchni Gminy. Największy kompleks leśny – Lasy Młochowskie – zlokalizowany jest w południowo-zachodniej części Gminy. Są to tereny najcenniejsze pod względem przyrodniczym. Przez lasy te przepływa rzeka Utrata, przyczyniając się do urozmaicenia siedlisk.

Z Lasami Młochowskimi powiązane są dwa inne kompleksy leśne, położone prawie w całości poza obszarem Gminy, mianowicie Lasy Sękocińskie oraz Uroczysko Chlebów i Zaborów. Na terenie Lasów Młochowskich znajdują się też dwa rezerwaty przyrody, tj. Młochowski Grąd o powierzchni 27 ha oraz Młochowski Łęg o powierzchni 12 ha. Na uwagę zasługują także niewielkie lasy na wydmach w okolicy Wolicy (dawnego Paszkowa) zachowane jako obszary szczególnej ochrony Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Ważnym elementem przyrodniczym Gminy są także zadrzewienia i zakrzewienia śródpolne i przydrożne, rosące na placach, skwerach i nieruchomościach. Każde wycięcie drzewa wymaga zezwolenia oraz rekompensaty dla środowiska w postaci nasadzeń. Na uwagę zasługują, obok ww. lasów i zadrzewień, licznie występujące grupy drzew oraz pojedyncze drzewa, niektóre posiadające statut pomnika przyrody. W okolicy zlokalizowanych jest pięć zadrzewień typu parkowego: Bieliny, Paszków, Żabieniec, Parole – park wiejski, Nadarzyn – zieleniec. Charakter Gminy (tj. lokalizacja, użytkowanie gruntów, powiązania) sprawia, że wyróżnić można kilka typów zbiorowisk silnie związanych z działalnością ludzi.

Dla kształtowania dobrze funkcjonującego systemu przyrodniczego najważniejsze są zbiorowiska naturalne i półnaturalne. Wśród tych zbiorowisk na szczególną uwagę na terenie Gminy Nadarzyn zasługują zbiorowiska leśne – grądowe i łęgowe. W celu ochrony tych siedlisk utworzono rezerваты Mlochowski Grąd i Mlochowski Łęg. Zbiorowiska grądowe składają się głównie z grabu z domieszką lipy i dębu. W rezerwacie dominuje jednak sosna z domieszką dębu, a drzewostany grabowe zachowały się tylko częściowo. Bogaty podszyt tworzy jarzębina, kruszyna i młode dęby. Łęgi z kolei to zbiorowiska z przewagą olchy i jesionu zlokalizowane zazwyczaj wzdłuż cieków, gdzie poziom wód gruntowych jest wysoki, a teren okresowo zalewany. Prócz olchy i jesionu rośnie brzoza, kruszyna i bez.

Fauna i flora

Fauna obszaru objętego opracowaniem ciągle poddawana jest presji działalności człowieka, polegającej głównie na kształtowaniu środowiska poprzez regulacje administracyjne determinujące zagospodarowanie terenu. Najgroźniejszym zjawiskiem jest przekształcanie obszarów rolniczych. Tereny użytkowane rolniczo to miejsca żerowania i bytowania wielu zwierząt, w tym szczególnie cennych ptaków drapieżnych. Likwidacja pól i rozdrabnianie obszarów stanowiących ich ostoje jest dużym zagrożeniem dla populacji zwierząt. Dodatkowo różnorodne bariery liniowe takie jak ciągi komunikacyjne o dużym natężeniu ruchu, ogrodzenia pełne posesji, itp. utrudniają migrację. Ograniczona migracja równoznaczna jest z częściowym odizolowaniem wielu populacji zwierząt, a w dalszej konsekwencji grozi ich zanikiem i wyginięciem.

Analogiczne zjawiska zagrażają florze Gminy Nadarzyn. Przekształcanie terenów zielonych oraz intensywne inwestowanie na terenach porolnych wiąże się z pomniejszaniem powierzchni biologicznie czynnych – miejsc rozwoju roślin. Celowa zamiana użytkowania lub usuwanie terenów zielonych niosą ze sobą duże w skali lokalnej zmiany, praktycznie nieodwracalne w miejscach lokalizacji inwestycji. Ponadto w wyniku działalności człowieka wypierane są zbiorowiska półnaturalne, a w ich miejsce powstają zbiorowiska synantropijne – wprowadzane są gatunki obce i konkurencyjne dla rodzimych.

Obszary i obiekty chronione prawnie

Na terenie Gminy Nadarzyn znajdują się dwa rezerваты przyrody – Mlochowski Grąd i Mlochowski Łęg – wchodzące w skład Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Są to największe i najcenniejsze tereny leśne na analizowanym obszarze. Kompleks Lasów Mlochowskich oraz lasy w okolicach Wolicy i Paszkowa są częścią „zielonego pierścienia Warszawy”. Tereny te, udostępnione dla turystyki, podnoszą atrakcyjność Gminy.

Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu

Część obszaru Gminy Nadarzyn objęta jest ochroną w ramach Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (WOChK). Przedmiotowy obszar wprowadzony został rozporządzeniem Wojewody Warszawskiego z dnia 27 września 1997 r. w sprawie utworzenia obszaru chronionego krajobrazu na terenie województwa warszawskiego. Obecnie podstawą prawną dla istnienia i wyznaczenia granic WOChK jest rozporządzenie Wojewody

Mazowieckiego z dnia 13 lutego 2007 r. w sprawie Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Obejmuje ono tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem, a także pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.

Na terenie Gminy Nadarzyn ochroną objęto Lasy Młochowskie, dolinę rzeki Utraty wraz ze stawami w Walendowie, obszar Strzeniówki, lasy ochronne Wolicy, dolinę rzeki Zimnej Wody i Mrówki, tereny otwarte w południowej części Gminy (wieś Krakowiany, Wola Krakowiańska). Powierzchnia WOChK stanowi niemalże 1/3 powierzchni całego terenu niniejszego opracowania. Na wybranych terenach wsi oraz gruntów o wzmożonym naporze urbanizacyjnym, posiadających szczególne wartości przyrodnicze wyznaczono strefy ochrony urbanistycznej Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Obejmują one wsie: Wolice, Strzeniówkę, Krakowiany, Rozalin, Kajetany, dawny PGR Walendów, Nadarzyn. Dla terenów decydujących o potencjale biotycznym oraz o istotnym znaczeniu dla migracji zwierząt, roślin i grzybów wprowadzono strefą szczególnej ochrony ekologicznej, którą objęto grunty PGL Nadleśnictwa Chojnów.

Na terenie Gminy zlokalizowanych jest 33 pomników przyrody. Zestawienie pomników przedstawiono poniżej (patrz tab. 6).

Młochowski Łęg

Nazwa rezerwatu Młochowski Łęg pochodzi od nazwy uroczyska, na terenie którego znajduje się rezerwat. Rezerwat został utworzony w 1984 r. na mocy Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego. Celem jego utworzenia jest ochrona lasu łęgowego z dominacją olchy i jesionu oraz fragmentu lasu łąkowego w dolinie Utraty.

Powierzchnia rezerwatu wynosi 12,4 ha. Drzewostan tworzy tu głównie olcha czarna z domieszką świerku i jesionu wyniosłego. W niższych piętrach rośnie czeremcha, malina, porzeczka czarna i czerwona, trzmielina oraz jarząb. W warstwie runa występuje pokrzywa, niecierpek, wietlica, wiązówka oraz kozłek lekarski. Pnie drzew porasta chmiel.

Poza doliną Utraty w rezerwacie drzewostan buduje dąb szypułkowy, grab, sosna i miejscami świerk. Warstwa krzewów to leszczyna, grab, jarzębina i bez.

Młochowski Grąd

W Młochowskim Grądzie przeważają – jak wskazuje nazwa – zbiorowiska łąkowe. Rezerwat powstał w 1983 r. zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego. Powierzchnia rezerwatu wynosi 27 ha. Teren objęto ochroną celem zachowania naturalnych zbiorowisk leśnych z zespołem łąki wysokiej i fragmentem boru mieszanego kontynentalnego. Drzewostan tworzy sosna z domieszką dębu szypułkowego i bezszypułkowego. W warstwie dolnej rośnie sam dąb, a wśród krzewów dominuje kruszyna i jarząb. Runo porasta borówka czarna, poziomka, szczawik zajęczy, konwalijka dwulistna oraz kosmatka wełnista. Część terenu zajmuje łąka wysoka z drzewostanem dębowo-sosnowym i dębowym liczącym 120–160 lat.

Tab. 6 Wykaz pomników przyrody (drzew) w Gminie Nadarzyn.

lp.	nazwa pomnika przyrody	opis pomnika i jego lokalizacji	obręb – nr działki ewidencyjnej
1	modrzew polski	6-274	Las Młochowski, Uroczysko Młochów oddz. 428f- grupa 32 modrzewi
2	modrzew polski	6-273	Las Młochowski, Uroczysko Młochów oddz. 429a- grupa 14 modrzewi
3	dąb szypułkowy	6-246	Las Młochowski oddz. 407d
4	modrzew europejski	6-253	Las Młochowski oddz. 414d
5	lipa drobnolistna	6-260	Las Młochowski oddz. 419a, 15 m od linii oddz.
6	wiąz szypułkowy	6-213	Młochów – pojedyncze drzewa w zabytkowym parku, park zabytkowy
7	platan klonolistny		
8	buk pospolity		
9	buk pospolity		
10	jesion wyniosły		
11	lipa drobnolistna		
12	wiąz szypułkowy		
13	lipa drobnolistna		
14	platan klonolistny	6-214	Młochów – park zabytkowy w pobliżu pałacu
15	dąb szypułkowy	6-208	Młochów, ul. Źródłana 3 (w narożu ogródka przedszkolnego)
16	jesion wyniosły	6/206/1	Młochów ul. Źródłana – grupa 10 jesionów
17	dąb szypułkowy	6-209	Młochów – teren przed ośrodkiem zdrowia, drzewo o koronie zredukowanej, posusz
18	lipa drobnolistna	6-255 6-256	Młochów – al. Lipowa na granicy lasu (216 lip wzdłuż drogi gruntowej)
19	lipa drobnolistna	6-203/2	Młochów – al. Starych Lip (droga gruntowa Olesin-Parole; grupa 151 lip)
20	dąb szypułkowy	6-126	Bieliny – park podworski
21	dąb szypułkowy	10-177/1	Rozalin – park
22	dąb szypułkowy	10-177/1	Rozalin – część parku

23	dąb szpulkowy		
24	dąb szpulkowy		
25	dąb szpulkowy		
26	dąb szpulkowy		
27	lipa drobnolistna	10-177/1	Rozalin – park
28	jesion wyniosły		
29	lipa drobnolistna	10-178	Rozalin – al. Lipowa, ul. Zabytkowa – droga do parku (153 drzewa)
30	dąb szpulkowy	11-386/36	Rusiec, ul. Rubinowa 5; 2 dęby zwane „bliźniakami” rosnące obok siebie
31	dąb szpulkowy		
32	klon pospolity	19-1001/2	Paszków – teren dawnego parku
33	dąb szpulkowy	1-848/20	Nadarzyn – posesja przy ul. Mszczonowskiej 52

Źródło: Opracowanie Ekofizjograficzne Podstawowe Gminy Nadarzyn; aktualizacja 2012 r.

5. Turystyka i rekreacja

Gmina Nadarzyn to miejsce dla osób, które cenią sobie ciszę, wolną przestrzeń i bogactwo środowiska przyrodniczego. Położona jest pośród malowniczych kompleksów leśnych, rozległych pól i łąk. Ponadto na terenie Gminy znajdują się zabytkowe parki w Bielinach, Paszkowie, Młochowie i Rozalinie (ze szczególnie cennymi alejami lipowymi w Młochowie i Rozalinie). Zespół modrzewi w Lesie Młochowskim oraz znajdujące się – zarówno w lasach, jak i parkach – pomniki przyrody znacznie podnoszą walory przyrodnicze całej Gminy.

Przez teren Gminy prowadzi szlak turystyczno-kulturowy „Przygoda z historią oraz bogactwem przyrody Gminy Nadarzyn”. Centrum szlaku to XIX-wieczny park w Młochowie, zrewitalizowany w latach 2007–2010. Z parku wychodzą trasy turystyczne po okolicy – jedna w stronę Lasów Młochowskich (stanowiących część „zielonego pierścienia Warszawy”), druga prowadząca do najciekawszych miejsc w Gminie (Nadarzyn, Walendów).

Ponadto na terenie Gminy istnieje jeszcze szereg ciekawych obiektów o walorach turystyczno-krajoznawczych, które opisane zostały w rozdziale dotyczącym środowiska.

Szlaki turystyczne przebiegające przez teren Gminy Nadarzyn

Szlak czerwony: Zaborów – Kopytów – Rokitno – Brwinów – Podkowa Leśna – Lasy Nadarzyńskie – Na Dębaku – Popówek – Paszków – Lasy Sękocińskie – Maryłówka – Magdalenka.

Szlak niebieski (szlak im. Jarosława Iwaszkiewicza): Brwinów – Stawisko – Podkowa Leśna – Karolin – Lasy Nadarzyńskie – rez. Zaborów – Nadarzyn – Lasy Sękocińskie – Paszków – uroczysko Chlebów – Komorów.

Szlak niebieski (szlak dolinek mazowieckich): Radziejowice – Grzymek – Ojcówek – Kulkówka Zarieczna – Grodzisk Mazowiecki – Przeszkoda – gajówka Rozalin – Las Młochowski – Krakowiany – dolina Turczynki – Tarczyn – Prace Duże – Łoś – uroczysko Łoś – Głusków Zielone.

Szlak zielony (wzdłuż krawędzi Wysoczyzny Rawskiej): Młochów – Krakowiany – Nowiny – Żelechów – rezerwat „Skulski Las” – Skuły – Grzegorzewice – Radziejowice.

Szlak żółty (przez Las Młochowski): Krakowiany – Las Młochowski – Rozalin.

Szlak turystyczno-kulturowy „Przygoda z historią oraz bogactwem przyrody Gminy Nadarzyn”

Szlak ten jest częścią projektu „Centrum kultury, rekreacji i sportu – historyczny park w Młochowie – perelka Nadarzyna i Mazowsza – projekt kompleksowej rewitalizacji parku” finansowanego przez Gminę Nadarzyn i Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007–2013.

Punkty na szlaku:

1. Zespół pałacowo-parkowy
2. Oranżeria
3. Mostek i stawy
4. Zabytkowa aleja lipowa
5. Zabytkowa aleja lipowa Młochów–Parole
6. Lasy Młochowskie
7. Nadarzyn (rynek)
8. Nadarzyn – Kościół
9. Nadarzyn – Zajazd
10. Walendów
  - a. tablica przy kościele w Parku
  - b. tablica przy wejściu do Parku
  - c. tablica przy stawach (odsyłająca do Lasów Młochowskich i do innych szlaków turystycznych).

Istniejąca obecnie baza noclegowa zapewnia możliwości uprawiania na terenie Gminy rekreacyjnej turystyki pobytowej. Polityka w zakresie rozwoju turystyki w Gminie spowoduje prawdopodobnie konieczność rozbudowy infrastruktury pobytowej.

Tab. 7 Wykaz obiektów świadczących usługi noclegowe w Gminie Nadarzyn.

nazwa obiektu	lokalizacja obiektu
Ośrodek Konferencyjno-Wypoczynkowy „Perła Leśna”	Nadarzyn
Sala Bankietowa „Przyleśna” S.C. Dawid Koper, Paweł Koper	Wolica

Gospodarstwo Agroturystyczne „Zagroda”	Rusiec
„Astra” Noclegi Agroturystyka	Rozalin
Gospodarstwo Agroturystyczne	Rusiec
Gospodarstwo Agroturystyczne „Wygoda”	Rozalin
Agroturystyka-Gospodarstwo Rolne	Rozalin
Agroturystyka „Stokrotka”	Rozalin
Grażyna Aniolek Agroturystyka wynajem pokoi	Nadarzyn
Gospodarstwo Agroturystyczne „Diana”	Młochów
Agroturystyka „Sonia”	Młochów
Gospodarstwo Agroturystyczne Osińska	Rusiec
Agroturystyka „Brzezina”	Rozalin
Gospodarstwo EkoAgroturystyczne „Bukiet Smaków”	Rozalin
Agroturystyka „Pokoje u Basi”	Rozalin
Gospodarstwo Agroturystyczne „Regłówka”	Wola Krakowiańska

Źródło: Urząd Gminy Nadarzyn, 2014 r.

Dalszy rozwój turystyki i aktywnego wypoczynku jest jednym z priorytetów polityki Gminy określonych w strategii i innych dokumentach planistycznych.

6. Zagospodarowanie przestrzenne i budownictwo mieszkaniowe

Zagospodarowanie przestrzenne

Zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. każda gmina w Polsce powinna posiadać własny plan zagospodarowania przestrzennego. Jest on nie tylko wyrazem polityki przestrzennej gminy, ale przede wszystkim prawem miejscowym o charakterze powszechnie obowiązującym. Plan zagospodarowania przestrzennego uchwała Rada Gminy na podstawie wcześniej uchwalonego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Procedurę uchwalania planu określa Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Plan zawiera m.in. informacje o:

- przeznaczeniu terenów (np. pod budownictwo jednorodzinne albo pod usługi),
- liniach rozgraniczających ulice, drogach publicznych,
- liniach zabudowy,
- granicach terenów chronionych (np. strefy ochrony konserwatorskiej),
- zasadach i warunkach podziału terenów na działki budowlane.

Gmina Nadarzyn kompleksowo realizuje zadania z zakresu planowania przestrzennego, czego wyrazem jest 99 (stan na dzień 30.08.2014 r.) obecnie obowiązujących miejscowych

planów zagospodarowania przestrzennego. Obejmują one łącznie ok. 86% powierzchni Gminy. W Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Nadarzyn przyjętym Uchwałą Nr XLII/420/2014 usystematyzowano obowiązujące plany zagospodarowania przestrzennego. Poniższa tabela zestawia obowiązujące plany.

Tab. 8 Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na obszarze Gminy Nadarzyn.

Lp.	Numer uchwały, data	Obszar
1.	Uchwała Nr XXX/272/2001 R.G.N. z dnia 7 lutego 2001r.	część wsi Żabieniec dz. 6/5(6/6+6/7) (obecnie Młochów) dz. 147, 148
2.	Uchwała Nr XXXIV/308/2001 R. G. N. z dnia 28 maja 2001r.	Cz. wsi PGR Walendów dz. 1, 8, 9/5, 9/6, 9/7,9/8, 9/9, 9/10
3.	Uchwała Nr XXXVI/317/2001 R. G.N. z dnia 31 sierpnia 2001r.	część wsi Kajetany dz. 211/2, 211/3, 211/4 cz. dz. 210, 216
4.	Uchwała Nr XLIV/410/2002 R.G.N. z dnia 29 kwietnia 2002r.	wieś URZUT
5.	Uchwała Nr XLVI/453/2002 R.G.N. z dnia 28 czerwca 2002r.	wieś ROZALIN
6.	Uchwała Nr XLVI/454/2002 R.G.N. z dnia 28 czerwca 2002r.	Cz. wsi Paszków, obecnie Wolica <u>korytarz linii elektroenergetycznej EE 110 kV</u>
7.	Uchwała Nr XLVI/455/2002 R.G.N. z dnia 28 czerwca 2002r	cz. wsi Żabieniec dz. 18/2cz. dz. 40 obecnie Młochów dz. 165, 171
8.	Uchwała Nr XLVII/487/2002 R.G.N. z dnia 29 lipca 2002 r.	część wsi Rusiec dz. 243/1, 243/2 cz. dz. 229, 237, 248
9.	Uchwała Nr XLVIII/491/2002 R.G.N. z dnia 13 września 2002 r.	wieś KAJETANY
9.1.	<i>Uchwała Nr XXVIII/579/2004 R.G.N. z dnia 22 września 2004r.</i>	<i>prostowanie błędu pisarskiego w w/w Uchwale</i>
9.2.	<i>Uchwała Nr XXVII/213/2008 R.G.N. z dnia 24 września 2008r.</i>	<i>w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Kajetany w gminie Nadarzyn</i>
	Uchwała Nr XLIX/497/2002	wieś RUSIEC

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

10.	R.G.N. z dnia 10 października 2002r.	
11.	Uchwała Nr XLIX/498/2002 R.G.N. z dnia 10 października 2002r.	część obrębu ZDZ Młochów dz. 12/1, 12/2 i cz. dz. 8 i 11
12.	Uchwała Nr VIII/157/2003 R.G.N. z dnia 11 kwietnia 2003r.	część wsi Rusiec dz. 245, 246, 254 cz. dz. 233, 234, 237, 248, 253, 258
13.	Uchwała Nr XI/182/2003 R.G.N. z dnia 17 czerwca 2003r.	część wsi Urzut dz. 48, 269/1, 269/2
14.	Uchwała Nr XI/183/2003 R.G.N. z dnia 17 czerwca 2003r.	część wsi Rusiec dz. 370, 371
15.	Uchwała Nr XIII/336/2003 R.G.N. z dnia 10 lipca 2003r.	wieś STARA WIEŚ
16.	Uchwała Nr XIV/350/2003 R.G.N. z dnia 21 sierpnia 2003r.	część wsi Żabieniec dz. 7/2
17.	Uchwała Nr XIV/351/2003 R.G.N. z dnia 21 sierpnia 2003r.	część wsi Rusiec dz. 334, 351/1, cz. dz. 336/3, 333, 308
18.	Uchwała Nr XIV/355/2003 R.G.N. z dnia 25 sierpnia 2003 r.	obręb PGR Paszków
19.	Uchwała Nr XVII/375/2003 R.G.N. z dnia 10 grudnia 2003 r.	część wsi Nadarzyn cz. dz. 820, 821
20.	Uchwała Nr XVIII/386/2003 R.G.N. z dnia 29 grudnia 2003r.	wieś MŁOCHÓW
21.	Uchwała Nr XXIII/503/2004 R.G.N. z dnia 30 kwietnia 2004 r.	pozostała część wsi Młochów
22.	Uchwała Nr XXIII/504/2004 R.G.N. z dnia 30 kwietnia 2004 r.	część wsi Młochów dz. 142 (były obręb gospodarczy Żabieniec), CZ. DZ. 173, 169, 141
23.	Uchwała Nr XXIV/507/2004 R.G.N. z dnia 26 maja 2004 r.	część wsi Młochów dz. 142 (były obręb gospodarczy Żabieniec) i cz. dz. 169

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

24.	Uchwała Nr XXVI/568/2004 R.G.N. z dnia 21 lipca 2004 roku	część wsi Strzeniówka dz. 589 i 590
24.1.	<i>Uchwała Nr XXIX/586/2004 R.G.N. z dnia 10 listopada 2004r.</i>	<i>w sprawie sprostowania błędu pisarskiego w Uchwale XXVI/568/2004</i>
25.	Uchwała Nr XXVII/574/2004 R.G.N. z dnia 30 sierpnia 2004 r.	część wsi STARA WIEŚ
26.	Uchwała Nr XXVIII/585/2004 R.G.N. z dnia 4 października 2004r.	wieś NADARZYN
26.1.	<i>Uchwała Nr VII/44/2007 R.G.N. z dn. 28 lutego 2007r.</i>	<i>w sprawie sprostowania błędu w Uchwale XXVIII/ 585/2004r.</i>
27.	Uchwała Nr XXXV/626/2005 R. G. N z dnia 13 kwietnia 2005r.	wieś PAROLE (Etap I)
28.	Uchwała Nr XXXV/631/2005 R.G.N. z dnia 13 kwietnia 2005r.	część PGR Walendów (obecnie Walendów)
29.	Uchwała Nr XXXV/630/2005 R. G. N. z dnia 13 kwietnia 2005r.	część wsi KRAKOWIANY część wsi WOLA KRAKOWIAŃSKA
30.	Uchwała Nr XXXVI/636/2005 R. G. N. z dnia 27 kwietnia 2005r.	wieś WOLICA (Etap I)
30.1	<i>Uchwała Nr XXXIX/661/2005 Rady Gminy Nadarzyn z dnia 27 lipca 2005 r.</i>	<i>sprostowanie do uchwały Nr XXXVI/636/2005</i>
31.	Uchwała Nr XXXVIII/649/2005 R.G.N. z dnia 22 czerwca 2005r.	wieś WALENDÓW wieś SZAMOTY
31.1.	<i>Uchwała Nr XXXI/272/2009 R.G.N. z dnia 28 stycznia 2009r.</i>	<i>zmiana Uchwały Nr XXXVIII/649/2005</i>
32.	Uchwała Nr XXXVIII/650/2005 R. G. N. z dnia 22 czerwca 2005r.	część wsi STRZENIÓWKA (ETAP I)

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

32.1.	<i>Uchwała Nr XXXIX/663/2005</i> R.G.N. <i>z dnia 27 lipca 2005r.</i>	<i>Uchwała w sprawie zmiany uchwały</i> <i>XXXVIII/650/2005</i>
33.	Uchwała Nr XXXIX/665/2005 R. G.N. z dnia 27 lipca 2005r.	część wsi Nadarzyn dz. 221/2
34.	Uchwała Nr XLII/688/2005 R. G. N. z dnia 23 listopada 2005r.	część wsi Walendów dz. 55/2 część wsi Szamoty (Etap II)
35.	Uchwała Nr XLIV/706/2005 R. G.N. z dnia 28 grudnia 2005r.	wieś PGR WALENDÓW (ETAP II)
36.	Uchwała Nr XLVI/752/2006 R. G. N. z dnia 22 lutego 2006r.	część wsi Kajetany cz. dz. 236/1
37.	Uchwała Nr XLVII/757/2006 R. G. N. z dnia 29 marca 2006r.	część wsi Kajetany dz. 226/1 i 226/2
38.	Uchwała Nr XLVIII/763/2006 R.G.N. z dnia 26 kwietnia 2006 r.	cz. wsi Walendów dz. 93
38.1.	<i>Uchwała Nr LII/470/2010</i> R.G.N. <i>z dnia 27 października 2010r.</i>	<i>Zmiana Uchwały</i> <i>Nr XLVIII/763/2006</i>
39.	Uchwała Nr LII/792/2006 R.G.N. z dnia 27 września 2006r.	część wsi Nadarzyn
40.	Uchwała Nr IV/26/2006 R.G.N. z dnia 29 grudnia 2006r.	część wsi Kajetany dz. 182/1, 181/1, 210, 212
41.	Uchwała Nr IX/43/2007 R.G.N. z dnia 25 kwietnia 2007r.	część wsi Krakowiany, i część wsi Wol Krakowiańska (ETAP II)
42.	Uchwała Nr IX/70/2007 R.G.N. z dnia 25 kwietnia 2007r.	część wsi Rusiec dz. 234, 254, 247 cz. dz. 253, 248, 258
43.	Uchwała Nr X/71/2007 R.G.N. z dnia 30 maja 2007r.	Część wsi Strzeniówka (ETAP II)

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

44.	Uchwała Nr XI/78/2007 R.G.N. z dnia 27 czerwca 2007r.	część wsi Rusiec podzielona dz. 224 cz. dz. 229
45.	Uchwała Nr XII/95/2007 R.G.N. z dn. 29 sierpnia 2007r.	część wsi Mlochów dz. nr ew. 146, 147 i cz. 169/1
46.	Uchwała Nr XVII/133/2007 R.G.N. z dn. 13.12.2007r.	Część wsi Walendów dz. nr ew. 123 – 127 cz. dz. 98, 128
47.	Uchwała Nr XXII/173/2008 R.G.N. z dn. 30.04.2008r.	część wsi Urzut dz. nr ew. 178/1, cz. dz. 178/2, 178/7
48.	Uchwała Nr XXIII/182/2008 R.G.N. z dn. 28.05.2008r.	część wsi WOLICA (ETAP II)
49.	Uchwała Nr XXV/199/2008 R.G.N. z dn. 27.08.2008r.	część wsi WOLICA (ETAP IV) dz. nr ew . 682
50.	Uchwała Nr XLVI/417/2010 R.G.N. z dn. 28.04.2010r.	część wsi Rusiec dz. nr ew.: 243/64 - 243/71 oraz oraz dz. nr ew.:243/63, 243/73, 243/72
51.	Uchwała Nr L/448/2010 R.G.N. z dn. 18.08.2010r.	część wsi Nadarzyn obszar Komorowska I
52.	Uchwała Nr L/449/2010 R.G.N. z dn. 18.08.2010r.	część wsi Wolica nad UTRATĄ
53.	Uchwała Nr LI/460/2010 R.G.N. z dn. 29.09.2010r.	część wsi Walendów
54.	Uchwała Nr LI/461/2010 R.G.N. z dn. 29.09.2010r.	część wsi Wolica
55.	Uchwała Nr LIII/510/2010 R.G.N. z dn. 10.11.2010r.	część wsi Walendów
55.1.	Uchwała Nr IX/76/2011 R.G.N. z dn. 14.07.2011r	<i>Uchwała w sprawie zmiany uchwały Nr LIII/510/2010</i>
56.	Uchwała Nr VIII/49/2011 R.G.N. z dn. 21.06.2011r.	część wsi KAJETANY – przy Trasie Katowickiej

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

57.	Uchwała Nr VIII/50/2011 R.G.N. z dn. 21.06.2011r.	część wsi Młochów
58.	Uchwała Nr VIII/51/2011 R.G.N. z dn. 21.06.2011r.	część wsi Nadarzyn
59.	Uchwała Nr VIII/52/2011 R.G.N. z dn. 21.06.2011r.	część wsi Nadarzyn przy ul. Żółwińskiej
60.	Uchwała Nr VIII/53/2011 R.G.N. z dn. 21.06.2011r.	część wsi Rozalin
61.	Uchwała Nr VIII/54/2011 R.G.N. z dn. 21.06.2011r.	część wsi Stara Wieś
62.	Uchwała Nr VIII/55/2011 R.G.N. z dn. 21.06.2011r.	część wsi Urzut
63.	Uchwała Nr VIII/56/2011 R.G.N. z dn. 21.06.2011r.	część wsi Wolica przy ul. Ogrodniczej
64.	Uchwała Nr VIII/57/2011 R.G.N. z dn. 21.06.2011r.	część wsi Wolica
65.	Uchwała Nr IX/70/2011 R.G.N. z dn. 14.07.2011r.	część wsi Młochów – przy ul. Mazowieckiej
66.	Uchwała Nr IX/71/2011 R.G.N. z dn. 14.07.2011r.	część wsi Parole
67.	Uchwała Nr IX/72/2011 R.G.N. z dn. 14.07.2011r.	część wsi Rusiec – przy ul. Żwirowej i Radarowej
68.	Uchwała Nr IX/73/2011 R.G.N. z dn. 14.07.2011r.	część wsi Rusiec
69.	Uchwała Nr IX/74/2011 R.G.N. z dn. 14.07.2011r.	część wsi Rusiec
70.	Uchwała Nr IX/75/2011 R.G.N. z dn. 14.07.2011r.	część wsi Wolica – przy Trasie Katowickiej

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

71.	Uchwała Nr XVI/150/2012 R.G.N. z dn. 02.02.2012r	część wsi Strzeniówka
72.	Uchwała Nr XX/196/2012 R.G.N. z dn. 30.05.2012r.	część wsi Mlochów
73.	Uchwała Nr XX/197/2012 R.G.N. z dn. 30.05.2012r.	część wsi Mlochów – rejon „Żabieniec”
74.	Uchwała Nr XX/198/2012 R.G.N. z dn. 30.05.2012r.	część wsi Rusiec przy ul. Majowej
75.	Uchwała Nr XX/199/2012 R.G.N. z dn. 30.05.2012r.	część wsi Rusiec przy ul. Głównej
76.	Uchwała Nr XX/201/2012 R.G.N. z dn. 30.05.2012r.	część wsi Walendów – rejon „Stawy Walendowskie”
77.	Uchwała Nr XX/195/2012 R.G.N. z dn. 30.05.2012r.	część wsi Rozalin
78.	Uchwała Nr XXII/220/2012 R.G.N. z dn. 25.07.2012r.	część wsi Nadarzyn
79.	Uchwała Nr XXII/221/2012 R.G.N. z dn. 25.07.2012r.	część wsi Kajetany (ETAP I)
80.	Uchwała Nr XXII/223/2012 R.G.N. z dn. 25.07.2012r.	część wsi Walendów – Rejon „Rowu Marysińskiego”
81.	Uchwała Nr XXII/224/2012 R.G.N. z dn. 25.07.2012 r.	część wsi Wolica - rejon ul. Zielonej
82.	Uchwała Nr XXV/259/2012 R.G.N. z dn. 18.10.2012 r.	część wsi Nadarzyn
83.	Uchwała Nr XXV/260/2012 R.G.N. z dn. 18.10.2012 r.	część wsi Kajetany
84.	Uchwała Nr XXV/258/2012 R.G.N. z dn. 18.10.2012 r.	część wsi Kajetany – Wojskowa

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

85.	Uchwała Nr XXV/261/2012 R.G.N. z dn. 18.10.2012 r.	część wsi Rusiec
86.	Uchwała Nr XXVII/280/2012 R.G.N. z dn. 28.11.2012 r.	część wsi Rozalin (ETAP I)
87.	Uchwała Nr XXVII/281/2012 R.G.N. z dn. 28.11.2012 r.	część wsi Strzeniówka
88.	Uchwała Nr XXVII/278/2012 R.G.N. z dn. 28.11.2012	część wsi Krakowiany
	<i>Uchwała Nr XXIX/315/2013 R.G.N. z dn. 23.01.2013</i>	<i>Uchwała w sprawie zmiany Uchwały Nr XXVII/278/2012</i>
89.	Uchwała Nr XXVII/279/2012 R.G.N. z dn. 28.11.2012	część wsi Wola Krakowiańska
	<i>Uchwała Nr XXIX/316/2013 R.G.N. z dn. 23.01.2013</i>	<i>Uchwała w sprawie zmiany Uchwały Nr XXVII/279/2012</i>
90.	Uchwała Nr XXIX/317/2013 R.G.N. z dn. 23.01.2013	część wsi Nadarzyn – rejon „Stasinek”
91.	Uchwała Nr XXXIV/354/2013 Rady Gm. Nadarzyn z dn. 19.06.2013r.	część wsi Stara Wieś <i>3 obszary</i>
92.	Uchwała Nr XXXIV/355/2013 Rady Gm. Nadarzyn z dn. 19.06.2013r.	część wsi Urzut <i>3 obszary</i>
93.	Uchwała Nr XXXIV/355/2013 Rady Gm. Nadarzyn z dn. 19.06.2013r.	część wsi Kajetany- rejon ul. Klonowej <i>2 obszary</i>
94.	Uchwała Nr XXXIV/357/2013 Rady Gm. Nadarzyn z dn. 19.06.2013r	część wsi Kajetany – rejon ul. Czarny Las
95.	Uchwała Nr XXXIV/358/2013 Rady Gm. Nadarzyn z dn. 19.06.2013r	część wsi Szamoty <i>3 obszary</i>
96.	Uchwała Nr XXXVIII/389/2013 Rady Gm. Nadarzyn z dn. 28.11.2013r	część wsi Parole (ETAP I)
97.	Uchwała Nr XXXVIII/390/2013	Parole

	Rady Gm. Nadarzyn z dn. 28.11.2013r	dz. nr ew. 65
98.	Uchwała Nr XLIV/445/2014 Rady Gm. Nadarzyn z dn. 28.05.2014r	Część wsi Mlochów – rejon parku
99.	Uchwała Nr XLVI/457/2014 Rady Gm. Nadarzyn z dn. 30.07.2014r.	działki o nr ew. 156/2, 156/3, 156/4, 156/5 położonych we wsi Stara Wieś w Gminie Nadarzyn.

Zródło: Urząd Gminy Nadarzyn.

Budownictwo mieszkaniowe

Na terenie Gminy Nadarzyn występuje budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne (dominująca forma zabudowy) i wielorodzinne.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego (stan na koniec 2012 r.) w Gminie znajduje się 4 209 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 540 014,7 m². Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania w gminie wynosi 128,3 m² – dla porównania średnia wielkość mieszkania w powiecie pruszkowskim wynosi 120,0 m², a w województwie mazowieckim 91,5 m².

Gospodarka mieszkaniem komunalnym jest bardzo ważnym elementem polityki społecznej realizowanej przez samorząd. Obowiązek opracowania i uchwalenia wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy nałożony został w ustawie z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu Cywilnego. Ustawa ta nakłada na gminy – jako zadania własne – obowiązek tworzenia warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej oraz zapewnienia lokali socjalnych i lokali zamiennych, a także zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych gospodarstw domowych o niskich dochodach.

Rada Gminy w Nadarzynie Uchwałą z dnia 18.10.2006 r. w sprawie uchwalenia wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Nadarzyn na lata 2007–2012 określiła podstawowe kierunki funkcjonowania budownictwa komunalnego. Uchwała ta zawiera:

- stan techniczny mieszkań komunalnych,
- prognozę dotyczącą zmian w zasobach komunalnych,
- analizę potrzeb oraz plan remontów,
- planowaną sprzedaż lokali,
- zasady polityki czynszowej.

Gospodarowanie gminnym zasobem mieszkaniowym polega w szczególności na:

- ewidencjonowaniu nieruchomości,
- sporządzaniu planów wykorzystania zasobu mieszkaniowego,
- zabezpieczeniu nieruchomości przed uszkodzeniem lub zniszczeniem,

- wykonywaniu czynności związanych z naliczaniem należności i windykacją tych należności,
- podejmowaniu czynności w postępowaniach sądowych o roszczenia w stosunku najmu i dzierżawy lub innych praw rzeczowych na nieruchomości.

Zarządzanie zasobami mieszkaniowymi należącymi do Gminy Nadarzyn odbywa się w stosunku do lokali komunalnych. Szczegółowe dane odnośnie sytuacji mieszkaniowej w Gminie na tle danych z powiatu i województwa zawierają poniższe tabele.

Tab. 9 Udział procentowy mieszkań wyposażonych w instalacje w Gminie Nadarzyn.

zakres przedmiotowy	Gmina Nadarzyn (mieszkania komunalne)	Gmina Nadarzyn (mieszkania ogółem)	powiat pruszkowski	województwo mazowieckie
wodociąg	96,3%	97,1%	97,2%	87,5%
łazienka	85,0%	93,1%	94,4%	77,4%
centralne ogrzewanie	7,5%	87,3%	90,3%	68,5%

Źródło: Przedsiębiorstwo Komunalne Nadarzyn Sp. z o.o. (dane dot. Gminy Nadarzyn-mieszkania komunalne na rok 2013), GUS 2012 r. (dane dot. Gminy Nadarzyn-mieszkania ogółem, powiatu pruszkowskiego i województwa mazowieckiego).

Tab. 10 Lokale zamieszkane według stopnia wyposażenia w instalacje techniczno-sanitarne (77 lokali komunalnych w Gminie Nadarzyn).

lokalizacje	Gmina Nadarzyn (mieszkania komunalne)	Gmina Nadarzyn (mieszkania ogółem)	powiat pruszkowski	województwo mazowieckie
instalacja techniczno-sanitarna (l. mieszkań):				
wodociąg	76	4 421	58 132	2 016 930
ustęp splukiwany	b.d.	4 331	57 311	1 964 332
łazienka	68	4 239	56 174	1 919 346
gaz sieciowy	28	3 470	50 468	1 239 123

Źródło: Przedsiębiorstwo Komunalne Nadarzyn Sp. z o.o. (dane dot. Gminy Nadarzyn-mieszkania komunalne na rok 2013), GUS 2012 r. (dane dot. Gminy Nadarzyn-mieszkania ogółem, powiatu pruszkowskiego i województwa mazowieckiego).

7. Infrastruktura techniczna

Sieć transportowa

W skład systemu drogowego Gminy Nadarzyn wchodzi następujące szlaki komunikacyjne:

- 1) droga krajowa nr 8 stanowiąca część powiązania rangi transeuropejskiej: Kaliningrad–Warszawa–Praga,
- 2) drogi wojewódzkie:
  - a) nr 720, zapewniająca połączenie z Gminą Brwinów i autostradą A2,

- b) nr 721, zapewniająca połączenie z Piasecznem i Konstancinem-Jeziorny,
- 3) drogi powiatowe,
- 4) drogi gminne,
- 5) drogi prywatne.

Tab. 11 Długość dróg na terenie Gminy Nadarzyn (2014 r.)

kategoria dróg	na terenie Gminy Nadarzyn
krajowe (8)	12,78 km
wojewódzkie (nr 720, 721)	4,5 km
powiatowe	44 090 km
w tym:	
utwardzone	41 280 km
gminne	194, 2 km
w tym:	
bitumiczne	51,18 km
betonowe	0,6 m
z kostki	2,46 km
tłuczniowe	9,1 km
gruntowe	130,9 km

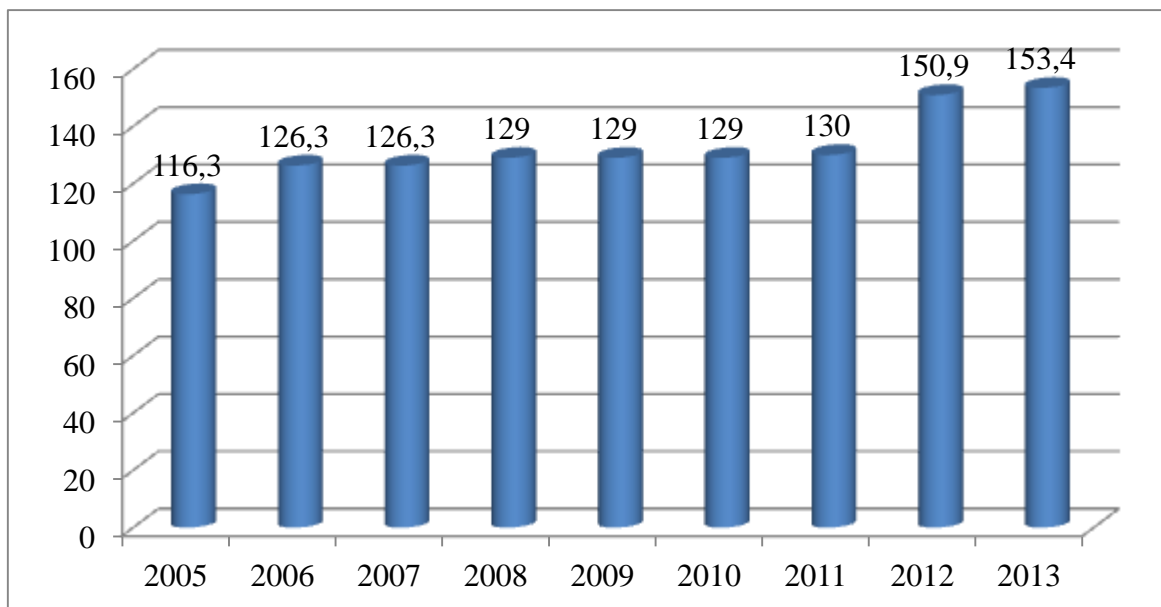
Źródło: Urząd Gminy Nadarzyn.

Układ komunikacji zbiorowej funkcjonuje w systemie kołowym i realizowany jest poprzez autobusy międzymiastowe (PKS) i miejskie (ZTM) zapewniające połączenia z innymi miejscowościami, w tym z Warszawą. Przez Gminę Nadarzyn nie przebiegają linie kolejowe zapewniające obsługę komunikacji zbiorowej. Najbliższe stacje kolejowe znajduje się w sąsiednich miejscowościach: w Pruszkowie, Brwinowie – stacje linii Warszawa–Łódź oraz w Otrębusach i Komorowie – stacje Warszawskiej Kolei Dojazdowej.

Sieć wodociągowa

Długość sieci rozdzielczej w Gminie Nadarzyn wynosi 153,40 km. Na terenie Gminy pozostaje niewiele obszarów niezwodociągowanych (zaledwie 5%). Mieszkańcy obszarów niezwodociągowanych w większości zaopatrują się w wodę ze studni wierconych lub kopanych o małej wydajności.

Wykres 2 Długość sieci wodociągowej w Gminie Nadarzyn.

Źródło: Przedsiębiorstwo Komunalne Nadarzyn Sp. z o.o.

Charakterystyka sieci wodociągowej przedstawia się następująco:

- długość czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej na terenie Gminy wynosi 153,40 km
- połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania – 4 076 szt.
- ludność korzystająca z sieci wodociągowej – 11 289 osób
- zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca – 48,9 m³
- na 1 mieszkańca przypada 0,37 przyłączy
- miesięczne zużycie wody wynosi 85 500 m³
- miesięczne zużycie zimą – 60 000 m³.

Tab. 12 Urządzenia sieciowe w Gminie Nadarzyn (2013 r.)

urządzenia sieciowe	Gmina Nadarzyn	powiat pruszkowski	województwo mazowieckie
długość czynnej sieci rozdzielczej (km)	153,4	719,8	41 729,8
długość sieci rozdzielczej będącej w zarządzie bądź administracji Gminy (km)	153,4	275,2	24 339,7
długość sieci rozdzielczej będącej w zarządzie bądź administracji Gminy eksploatowanej przez jednostki gospodarki komunalnej (km)	153,4*	150,9*	10 877,3
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (sztuk)	4 076	24 676	703 576
woda dostarczana gospodarstwom domowym (dm ³)	591,0	5 446,5	191 265,5

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

mieszkania w budynkach mieszkalnych nowo dołączonych do sieci wodociągowej (sztuk)	-	-	-
ludność korzystająca z sieci wodociągowej w miastach (osoba)	-	76 216	3 117 949
ludność korzystająca z sieci wodociągowej na wsiach (osoba)	11 289	123 380	4 465 968
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca (m ³)	48,9	34,8	36,1
zużycie wody w gospodarstwach domowych w miastach na 1 mieszkańca (osoba)	-	34,8	36,1
zużycie wody w gospodarstwach domowych na wsiach na 1 mieszkańca (osoba)	48,9	38,2	29,9

* Różnica w wartościach danych wynika z różnicy czasowej – dane podane dla Gminy Nadarzyn pochodzą z końca roku 2013 r. i uwzględniają dynamiczny rozwój sieci na tym terenie.

Źródło: Przedsiębiorstwo Komunalne Nadarzyn Sp. z o.o. (dane dot. Gminy Nadarzyn, 2013 r.); GUS 2012 r. (dane dot. powiatu pruszkowskiego i województwa mazowieckiego).

Na terenie Gminy Nadarzyn funkcjonują cztery Stacje Uzdatniania Wody przy ujęciach wody w:

1. Nadarzynie – zatwierdzone zasoby wodne dla dwóch studni wynoszą $Q_e=83,5 \text{ m}^3/\text{h}$. Woda czerpana jest z utworów trzeciorzędowych. Obecnie SUW pełni rolę rezerwową. Jego zadania przejęła zmodernizowana Stacja Uzdatniania Wody w Walendowie. Sieć wodociągowa obejmuje głównie centralną część Nadarzyna.
2. Bielinach – zlokalizowany w Młochowie, wydajność ujęcia wynosi $Q_e=80 \text{ m}^3/\text{h}$. Woda czerpana jest z utworów czwartorzędowych. Wodociąg zaopatruje potrzeby wodne Instytutu i okoliczne wsie: Rozalin, Młochów, Kostowiec, Urzut, Stara Wieś.
3. Woli Krakowiańskiej – zasoby eksploatacyjne wynoszą $Q_e=52 \text{ m}^3/\text{h}$. Woda czerpana jest z utworów czwartorzędowych. Wodociąg zaopatruje miejscowości: Wola Krakowiańska, Krakowiany, Parole oraz dwie wsie sąsiedniej gminy Lesznówola.
4. Walendowie – pracuje w oparciu o siedem studni z utworów czwartorzędowych o łącznej wydajności $Q_e=300 \text{ m}^3/\text{h}$. Zasięg wodociągu obejmuje następujące wsie: Rusiec, Kajetany, Szamoty, Walendów, tereny nowych osiedli w Nadarzynie i obszary przewidziane pod nowe budownictwo w Paszkowie oraz 11 wsi w gminie Lesznówola.

Tab. 13 Woda dostarczona do wodociągu na terenie Gminy w czasie doby (stan na 2012 r.)

urządzenia sieciowe	Gmina Nadarzyn	powiat pruszkowski	województwo mazowieckie
woda dostarczana do wodociągu (dam ³)	2,1	18	651,6

woda sprzedana z wodociągu ogółem (dam ³)	2,1	18	651,6
woda sprzedana z wodociągu gospodarstwom domowym (dam ³)	1,6	14,9	522,6

Źródło: Przedsiębiorstwo Komunalne w Nadarzynie Sp. z o.o. (dane dot. Gminy Nadarzyn); GUS 2012 r. (dane dot. powiatu pruszkowskiego i województwa mazowieckiego).

Powyższa tabela przedstawia ilość dostarczanej wody z wyszczególnieniem jej przeznaczenia. Dane pokazują, że zasób pobieranej wody jest sprzedawany w większości (80%) gospodarstwom domowym.

W Gminie Nadarzyn sprawami gospodarki wodociągowo-kanalizacyjnej zajmuje się Przedsiębiorstwo Komunalne w Nadarzynie Sp. z o.o. (utworzona 25.07.2012 r.). Dział Wodociągów Przedsiębiorstwa Komunalnego Sp. z o.o. zajmuje się poborem, uzdatnianiem oraz dystrybucją wody dla mieszkańców Gminy. Do podstawowej działalności Działu należy utrzymanie w ciągłym ruchu stacji uzdatniania wody w Nadarzynie, Walendowie, Woli Krakowiańskiej i Mlochowie–Bielinach oraz eksploatacja sieci wodociągowej. Dział Wodociągów świadczy usługi w zakresie:

- wydawania warunków technicznych,
- uzgadniania projektów przyłączy i sieci wodociągowych,
- końcowego odbioru robót wykonanych przyłączy i sieci wodociągowych,
- budowy sieci i przyłączy wodociągowych.

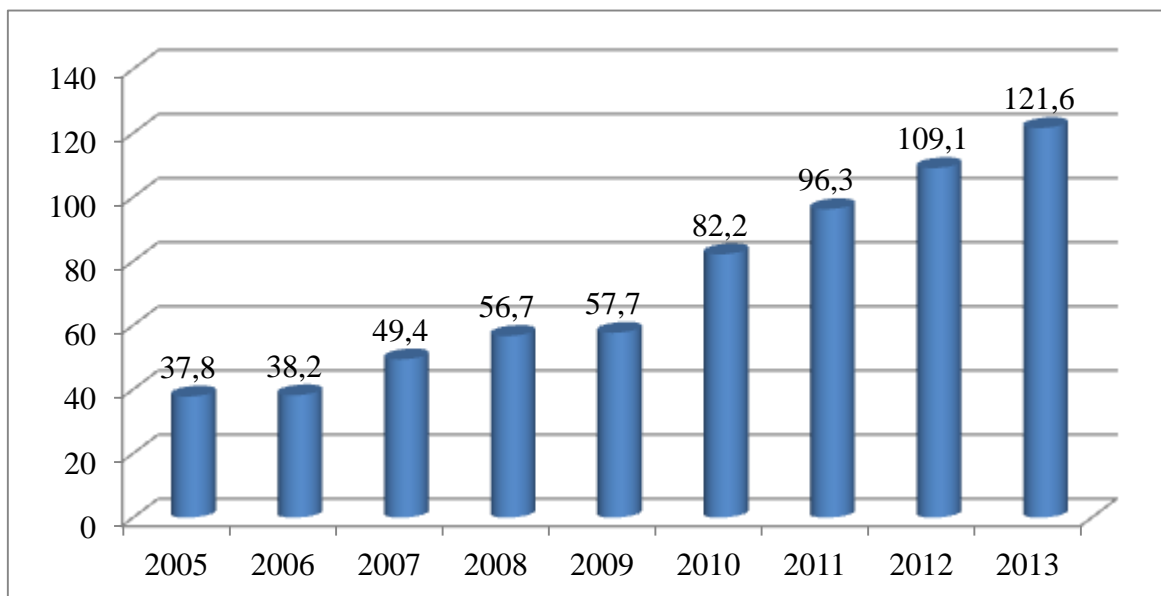
Sieć kanalizacyjna

Stopień skanalizowania Gminy Nadarzyn według danych BDL GUS na koniec 2012 r. wynosi około 50,7%, natomiast według danych szacunkowych Przedsiębiorstwa Komunalnego Nadarzyn na koniec czerwca 2014 r. wzrósł on do blisko 70%.

Z sieci korzysta 6 209 osób na terenie Gminy. Łączna długość sanitarnej sieci kanalizacyjnej wynosi 121,60 km. Od 2005 r. odnotowuje się bardzo dynamiczny proces inwestycyjny polegający na rozbudowie sieci kanalizacyjnej szczególnie na obszarach zabudowy wielorodzinnej.

Wykres 3 Długość sieci kanalizacyjnej w Gminie Nadarzyn.

Źródło: Przedsiębiorstwo Komunalne Nadarzyn Sp. z o.o.

Na terenie Gminy znajdują się pięć oczyszczalni o znaczeniu lokalnym:

- oczyszczalnia w Nadarzynie,
- oczyszczalnia w Wolicy,
- oczyszczalnia w Walendowie,
- oczyszczalnia w Kostowcu,
- oczyszczalnia w Młochowie.

Odbiornikami ścieków z podoczyszczalni zakładowych są rzeki Zimna Woda, rzeka Utrata, rowy melioracyjne oraz systemy kanalizacyjne w poszczególnych miejscowościach.

Miejscowości Nadarzyn, Stara Wieś, Rusiec, Strzeniówka, Kajetany w 70% objęte są układem podciśnieniowym z dwoma stacjami podciśnieniowymi przy ul. Sitarских i ul. Pruszkowskiej. Pozostałe 30% obsługuje sieć kanalizacji sanitarnej grawitacyjnej z przepompownią ciśnieniową przy ul. Pruszkowskiej. Sieć kanalizacji podciśnieniowej składa się z rurociągów podciśnieniowych szczelnych, zgrzewanych elektrooporowo i zakończonych studzienkami podciśnieniowymi. Cała sieć kanalizacji podciśnieniowej liczy ponad 800 studzienek. Ścieki sanitarne poprzez system pompowni i przepompowni trafiają do oczyszczalni ścieków komunalnych w Nadarzynie.

Kanalizacja sanitarna dla miejscowości Młochów i Rozalin zbudowana jest w systemie rozdzielczym grawitacyjno-pompowym. Sieć wyposażona jest w cztery lokalne przepompownie ścieków, które tłoczą ścieki do oczyszczalni ścieków komunalnych w Młochowie.

Kanalizacja sanitarna dla miejscowości Parole zbudowana jest w systemie rozdzielczym ciśnieniowym. Wyposażona jest w przydomowe przepompownie ścieków bytowych, które tłoczą ścieki sanitarne poprzez sieć kanalizacji ciśnieniowej do oczyszczalni ścieków w Kosowie należącej do Lesznowskiego Przedsiębiorstwa Komunalnego.

Kanalizacja sanitarna dla miejscowości Szamoty zbudowana jest w systemie rozdzielczym grawitacyjno-pompowym. Sieć wyposażona jest w cztery lokalne przepompownie ścieków, które

tłoczą ścieki do oczyszczalni ścieków komunalnych w Kosowie należącej do Lesznowskiego Przedsiębiorstwa Komunalnego.

Kanalizacja sanitarna dla miejscowości Walendów zbudowana jest w systemie rozdzielczym grawitacyjno-pompowym. Sieć wyposażona jest w dwie lokalne przepompownie ścieków, które tłoczą ścieki do oczyszczalni ścieków komunalnych w Walendowie.

W ramach eksploatacji kanalizacji komunalnej Przedsiębiorstwo Komunalne Nadarzyn Sp. z o.o. prowadzi prace w następującym zakresie:

- czyszczenie kanałów,
- usuwanie stanów awaryjnych,
- wydobycie i wywóz szlamów,
- konserwacja i remonty bieżące,
- kontrolę legalności podłączeń.

Tab. 14 Specyfika techniczna kanalizacji w Gminie Nadarzyn na tle powiatu pruszkowskiego i województwa mazowieckiego.

zakres przedmiotowy	Gmina Nadarzyn	powiat pruszkowski	województwo mazowieckie
długość czynnej sieci kanalizacyjnej (km)	121,60	551,6	12 109,4
długość czynnej sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie bądź administracji gminy (km)	121,60	218,1	4 341,9
długość czynnej sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie bądź administracji Gminy eksploatowanej przez jednostki gospodarki komunalnej (km)	121,60*	109,1*	1 938,6
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (sztuk)	2 213	20 631	29 435,6
mieszkania w budynkach mieszkalnych nowo dołączonych do sieci kanalizacyjnej	-	-	-
ścieki odprowadzane (dan ³)	464	6 358	198 776
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w miastach (osoba)	-	77 833	2 964 742
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej (osoba)	6209	108 353	3 378 033

* Różnica w wartościach danych wynika z różnicy czasowej – dane podane dla Gminy Nadarzyn pochodzą z końca roku 2013 r. i uwzględniają dynamiczny rozwój sieci na tym terenie.

Źródło: Urząd Gminy Nadarzyn (dane dot. Gminy Nadarzyn), GUS 2012 r. (dane dot. powiatu pruszkowskiego i województwa mazowieckiego).

Sieć ciepłownicza

Na terenie Gminy Nadarzyn nie ma sieci ciepłowniczej. Gospodarstwa domowe korzystają z własnych systemów grzewczych w szczególności: gaz ziemny, energia elektryczna z wykorzystaniem gazu płynnego (LPG), oleju opałowego lub paliw ekologicznych (odnawialnych). Ogrzewanie kominkowe jest dopuszczalne jako dodatkowe źródło wytwarzania ciepła.

Sieć energetyczna

Gmina Nadarzyn zasilana jest energią elektryczną dostarczaną przez Polską Grupę Energetyczną Dystrybucja S.A. (PGE Dystrybucja S.A.). Bezpośrednią obsługą odbiorców zajmuje się PGE Oddział Warszawa Rejon Energetyczny Jeziorna.

Obecnie trwa budowa RPZ-Nadarzyn, co zwiększy stabilność zasilania odbiorców oraz spowoduje zmniejszenie liczby przerw w dostawie energii elektrycznej.

Linie dostarczające energię do odbiorców w Nadarzynie to:

- linie nN 0,4 kV kablowe i napowietrzne zasilająca odbiorców IV, V, VI grupy przyłączeniowej,
- linie SN 15 kV kablowe i napowietrzne.

Linie kablowe typu SN 15 kV stanowią 30% linii na terenie Gminy Nadarzyn, natomiast linie kablowe typu nN 0,4 kV stanowią 32%. Na terenie Gminy Nadarzyn znajdują się stacje napowietrzne (15/0,4 kV – 139 szt) oraz stacje wewnętrzne (15/0,4 kV – 17 szt). Obecnie na obszarze Gminy budowana jest linia wysokiego napięcia WN 110 kV.

Sieć gazownicza

W Gminie Nadarzyn systematycznie rozbudowywana jest sieć gazownicza. Dostawcą gazu ziemnego jest Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. Oddział w Warszawie, który jest wiodącym dystrybutorem paliwa gazowego w centralnej i północno-wschodniej Polsce. Spółka świadczy usługę transportu paliwa gazowego przedsiębiorstwom, które zajmują się jego sprzedażą oraz realizuje przyłączenia do sieci gazowej.

Charakterystykę techniczną sieci gazowniczej przedstawia poniższa tabela. Według danych statystycznych sieć gazowa w Gminie Nadarzyn przedstawia się następująco:

Tab. 15 Sieć gazowa na terenie Gminy Nadarzyn.

zakres przedmiotowy	Gmina Nadarzyn
długość sieci gazowniczej ogółem (m)	168 618
długość sieci gazowniczej ogółem przemysłowej (m)	1 710
długość sieci gazowniczej rozdzielczej (m)	168 618
czynne połączenie do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych (sztuk)	4 431
odbiorcy gazu (gospodarstwa domowe)	3 537
odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem (gospodarstwa domowe)	3 110

zużycie gazu (tys. m ³)	7 538,3
zużycie gazu na ogrzewanie w mieszkaniach (tys. m ³)	7 188,8
ludność korzystająca z sieci gazowniczej (osoba)	9 515

Źródło: Urząd Gminy w Nadarzynie.

Sieć telefoniczna

Usługi telekomunikacyjne na obszarze Gminy Nadarzyn realizowane są przez wszystkich ogólnokrajowych operatorów telefonii komórkowej. Telefonnia komórkowa coraz częściej zastępuje i wypiera telefonię stacjonarną. Na niektórych obszarach Gminy odnotowuje się niewystarczający zasięg poszczególnych sieci, co może prowadzić do utrudnień w świadczeniu usług telekomunikacyjnych.

Gospodarka odpadami

W wyniku zmian wprowadzonych 1 lipca 2013 r. na mocy nowych przepisów ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymywaniu czystości i porządku w gminach (DZ. U. nr 132 z dn. 13.09.1996 r., poz. 622 z późn. zm.) do zadań własnych gminy należy organizacja wywozu śmieci ze wszystkich posesji znajdujących się na jej terenie. Gmina Nadarzyn opracowała założenia optymalnego systemu odbierania odpadów.

Gmina zajmuje się odbiorem i zagospodarowaniem odpadów komunalnych z prywatnych posesji zamieszkałych. Odpady komunalne powstające na pozostałych posesjach – w siedzibach firm lub jednostek organizacyjnych – są odbierane na starych zasadach, czyli na podstawie indywidualnych umów z firmą wywozową.

Każdy z właścicieli posesji jest zobowiązany do złożenia w Urzędzie Gminy Nadarzyn deklaracji o wysokości opłaty za wywóz śmieci z zamieszkałej posesji. W zależności od deklaracji naliczone są opłaty za wywóz śmieci z danej posesji. Opłaty uiszczone są co miesiąc. Na wysokość opłaty, jaką ma uiścić właściciel nieruchomości, wpływają:

- liczba osób zamieszkujących na posesji,
- sposób zbierania śmieci (segregowane lub niesegregowane),
- przysługujące ulgi.

Na terenie Gminy Nadarzyn obowiązuje segregacja odpadów. Mieszkańcy otrzymują cztery worki na śmieci w kolorach żółtym (na papier, plastik, metal), białym (na szkło białe i kolorowe) i czarnym (na odpady zielone). Odpady zmieszane zbierane są w przeznaczonych do tego pojemnikach.

Elektrośmieci i odpady niebezpieczne oddawane są do wyspecjalizowanych punktów odbioru, odpady wielkogabarytowe oraz budowlane do czterech mobilnych punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK) lub – w przypadku odpadów wielkogabarytowych – w trakcie cyklicznych akcji (2 razy w ciągu roku) bezpośrednio z posesji.

8. Gospodarka nieruchomościami

Gminna gospodarka nieruchomościami stanowi element gospodarowania mieniem komunalnym. W skład mienia komunalnego wchodzi własność nieruchomości oraz inne prawa majątkowe należące do gminy. Gmina może nabyć mienie w następujących formach:

1. na podstawie ustawy,
2. przez przekazanie gminie mienia w związku z utworzeniem lub zmianą granic gminy,
3. w wyniku przekazania przez administrację rządową – w drodze rozporządzenia,
4. w wyniku własnej działalności gospodarczej,
5. przez inne czynności prawne,
6. w innych przypadkach określonych odrębnymi przepisami.

Tab. 16 Zestawienie zbiorcze gruntów według kryterium własności w Gminie Nadarzyn na dzień 31.12.2012 r.

wyszczególnienie gruntów	powierzchnia (w ha)
nieruchomości stanowiące własność oraz nieruchomości w użytkowaniu wieczystym Gminy Nadarzyn (bez oddanych w użytkowanie wieczyste, zarząd, dzierżawę, użytkowanie)	163,5
nieruchomości stanowiące współwłasność Gminy Nadarzyn	0,4
nieruchomości Gminy Nadarzyn w użytkowaniu	101,7
grunty w użytkowaniu wieczystym Gminy Nadarzyn	19,2
nieruchomości stanowiące własność Gminy Nadarzyn – drogi	100,3
drogi – posiadanie samoistne	88,4
grunty oddane w dzierżawę	11,6

Źródło: Urząd Gminy Nadarzyn.

9. Pozyskiwanie funduszy zewnętrznych

Gmina Nadarzyn aktywnie działa w sferze pozyskiwania funduszy zewnętrznych. Korzysta nie tylko z możliwości, jakie dają programy unijne (pozyskiwała dotacje już z Programu SAPARD w 2004 r.), ale też z programów ministerialnych, samorządowych czy projektów realizowanych przez fundacje i stowarzyszenia. Kwoty pozyskanych dotacji są adekwatne do możliwości finansowych budżetu. Środki można pozyskać na przedsięwzięcia ujęte w budżecie lub WPF, czyli te, na które są już zabezpieczone środki w budżecie.

Gmina Nadarzyn od lat realizuje wielokierunkowo zadania ważne z punktu widzenia społeczeństwa, które wymagają znacznych nakładów finansowych. Środki w budżecie przeznaczone na inwestycje w kolejnych latach są więc podzielone na te zdywersyfikowane zadania. Z tego powodu wielkość dotacji, o które Gmina może aplikować, jest proporcjonalna do środków przeznaczonych na poszczególne zadania. Istotną cechą pozyskanych dotacji jest ich różnorodność i duża liczba.

Instytucje, z którymi Gmina Nadarzyn współpracowała w celu uzyskania dotacji, to między innymi:

- Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego
- Fundacja PZU
- Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży
- Ministerstwo Sportu i Turystyki
- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- Mazowiecki Urząd Wojewódzki
- Bank Gospodarstwa Krajowego
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Ziemia Chełmońskiego”

Wiele projektów inwestycyjnych i pozainwestycyjnych realizowanych w Gminie Nadarzyn dofinansowanych jest z funduszy zewnętrznych. Dzięki efektywności działań podejmowanych przez Gminę w tym zakresie często kwota dofinansowania przekracza połowę kosztów danej inwestycji. Poniższa tabela zawiera zestawienie zrealizowanych projektów, które uzyskały dofinansowanie zewnętrzne.

Tab. 17 Baza projektów, które uzyskały dofinansowanie zewnętrzne.

Cel, na jaki uzyskano dofinansowanie	Program, z którego uzyskano dofinansowanie	Rok przyznania dofinansowania	Kwota dofinansowania
Rozbudowa i przebudowa istniejącego budynku Szkoły Podstawowej w Nadarzynie	Samorządowy Instrument Wsparcia Rozwoju Mazowska - komponent B	2007	50.000,00
Rozbudowa budynku Szkoły Podstawowej w Woli Krakowiańskiej o salę gimnastyczną z zapleczem	Samorządowy Instrument Wsparcia Rozwoju Mazowska – komponent D	2007	30.000,00
Budowa hali sportowej i terenowych urządzeń sportowych przy szkole Podstawowej w Nadarzynie	Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej	2007	400.000,00
Doposażenie Ochotniczej Straży Pożarnej w Nadarzynie	Samorządowy Program Wsparcia Ochotniczych Straży Pożarnych w Woj. Mazowieckim	2007	12.128,00
Doposażenie Ochotniczej Straży Pożarnej w Młochowie	Samorządowy Program Wsparcia Ochotniczych Straży Pożarnych w Woj. Mazowieckim	2007	9.450,00
		2007	501.578,00
Rozbudowa budynku Szkoły Podstawowej w	Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej	2008	200.000,00

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

Cel, na jaki uzyskano dofinansowanie	Program, z którego uzyskano dofinansowanie	Rok przyznania dofinansowania	Kwota dofinansowania
Woli Krakowiańskiej o salę gimnastyczną z zapleczem			
Doposażenie Ochotniczej Straży Pożarnej w Mlochowie	Samorządowy Program Wsparcia Ochotniczych Straży Pożarnych w Woj. Mazowieckim	2008	11.480,00
Doposażenie Ochotniczej Straży Pożarnej w Nadarzynie	Samorządowy Program Wsparcia Ochotniczych Straży Pożarnych w Woj. Mazowieckim	2008	11.235,00
Zakup instrumentów muzycznych – Orkiestra OSP Nadarzyn	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	2008	24.855,50
Remont sali gimnastycznej z zapleczem w Szkole Podstawowej w Nadarzynie	Samorządowy Instrument Wsparcia Rozwoju Mazowska – komponent D	2008	30.000,00
Remont łazienek i placu zabaw w Przedszkolu Publicznym w Nadarzynie	Samorządowy Instrument Wsparcia Rozwoju Mazowska - komponent B	2008	50.000,00
Zajęcia wyrównawcze, pomoc psychologiczna, dla uczniów Szkoły Podstawowej w Ruścu	POKL, Priorytet IX, dz. 9.1.2	2008	102.096,90
		2008	429.667,40
		narastająco	931.245,40
Prace remontowe na kwaterze polowej na cmentarzu parafialnym w Nadarzynie	Mazowiecki Urząd Wojewódzki	2009	15.000,00
ciężki sprzęt ratownictwa drogowego firmy HOLMATRO OSP Nadarzyn	Samorządowy Program Wsparcia Ochotniczych Straży Pożarnych w Woj. Mazowieckim	2009	38.475,00
Kompleks boisk Orlik przy SP Kostowiec	Urząd Marszałkowski WM do programu „Moje Boisko Orlik 2012” Ministerstwo Sportu i Turystyki	2009	640.000,00
Stolarstwo okienne Przedszkole Publiczne w Nadarzynie	Samorządowy Program Wsparcia Rozwoju Mazowska – komponent B	2009	50.000,00
Rewitalizacja Parku w	RPO WM, priorytet VI,	2009	5.999.766,42

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

Cel, na jaki uzyskano dofinansowanie	Program, z którego uzyskano dofinansowanie	Rok przyznania dofinansowania	Kwota dofinansowania
Mlochowie	działanie 6.1		
Zajęcia wyrównawcze, wsparcie specjalistyczne, dla uczniów Szkoły Podstawowej w Mlochowie	Program Operacyjny Kapitał Ludzki, priorytet IX, dz. 9.1.2	2009	101.705,50
Studia i szkolenia dla kadry pedagogicznej w Szkole Podstawowej w Mlochowie	Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, priorytet IX, działanie 9.4	2009	59.040,50
Wyposażenie placówek oświatowych w pracownie komputerowe	Regionalnego Programu Operacyjnego, priorytet II, działanie 2.1	2009	468.655,15
		2009	7.372.642,57
		narastająco	8.303.887,97
Budowa budynków z lokalami socjalnymi w Walendowie	Bank Gospodarstwa Krajowego z Funduszu Dopląt	2010	627.392,60
Budowa oczyszczalni i kanalizacji w Wolicy	Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich	2010	4.000.000,00
„Zagrajmy o sukces” – Gimnazjum	POKL, wniosek system. 9.1.2	2010	16.300,00 900,00
		2010	4.644.592,60
		narastająco	12.948.480,57
Motopompa	Urząd Marszałkowski	2011	7.000,00
Ognisko „Tęcza” – zajęcia	Fundacja Dzieci i Młodzieży	2011	15.000,00
Animator	SZS	2011	8.000,00
Program wyrównywania szans „Stanowcze nie stagnacji” SP Wola Krakowiańska	POKL, dz. 9.1.2	2011	150.544,00
		2011	180.544,00
		narastająco	13.129.024,57
„Orlik” w Mlochowie	Urząd Marszałkowski Ministerstwo Sportu i Turystyki PROW	2012	333.000,00 333.000,00 500.000,00
Kwaterna polowa, obelisk	Mazowiecki Urząd Wojewódzki	2012	20.000,00
Instrumenty dla orkiestry	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	2012	20.000,00
Animatorzy „Orlików”	SZS	2012	2x8x1000 = 16.000,00
Samochód strażacki	NFOŚiGW 150.000 WFOŚiGW 150.000	2012	580.000,00

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

Cel, na jaki uzyskano dofinansowanie	Program, z którego uzyskano dofinansowanie	Rok przyznania dofinansowania	Kwota dofinansowania
	Samorząd Województwa Mazowieckiego 80.000 KSRG 100.000 ZUS Komendant Główny PSP 100.000 środki własne 149.000		
Zajęcia dodatkowe dla dwóch grup w SP Rusiec i jednej grupy w SP Kostowiec „Dziecięca Akademia Przyszłości”	POKLdz.9.1.2 + Urząd Marszałkowski	2012/2013	54.072,00
Zajęcia wyrównawcze – indywidualizacja nauczania w klasach I–III pięciu szkół podstawowych w Gminie. „Dobry start szansą na sukces”	POKL, dz. 9.1.2	2012/2013	157.407,84
		2012	2.013.479,84
		narastająco	15.142.504,41
Hala przy PP w Nadarzynie	LGD, PROW „Odnowa i rozwój wsi”	2013	500.000,00
Plac zabaw przy SP Rusiec	LGD PROW „Mały projekt”	2013	22.560,00
Instrumenty dla orkiestry	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	2013	40.000,00
Skwer Lipowa	Urząd Marszałkowski Ministerstwo Sportu i Turystyki	2013	90.000,00
Animatoryzy „Orlików”	SZS 2x8x1000	2013	16.000,00
Zajęcia wyrównawcze dla uczniów kl. I–III „Dobry start – kontynuacja”	POKL 9.1.2	2013/2014	224.981,80
Zajęcia wyrównawcze SP Nadarzyn, klasy IV–VI „Dać szansę na przyszłość”	POKL 9.1.2	2013-2015	172.670,00
Doposażenie sali widowiskowej NOK w sprzęt oświetleniowy i sterujący	PROW „Mały projekt”	2013	17.300,00
		2013	1.083.511,80
		narastająco	16.226.016,21

Cel, na jaki uzyskano dofinansowanie	Program, z którego uzyskano dofinansowanie	Rok przyznania dofinansowania	Kwota dofinansowania
Remont świetlicy Rozalin	PROW „Odnowa wsi”	2014	50.000,00
Wystawa i książka	PROW „mały projekt”	2014	32.440,00
Animatoryzy „Orlików”	SZS 2x8x1000	2014	16.000,00
Wyposażenie placu zabaw w Wolicy	PROW „Mały projekt”	2014	25.000,00
Budowa placu zabaw i siłowni Stara Wieś	PROW „Mały projekt”	2014	25.000,00
„Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w Gminie Nadarzyn”	POIG, dz. 8.3	2014–2015	866.890,00
Zajęcia wyrównawcze „Moja przyszłość”	POKL 9.1.2	2014/2015	98.040,00
Termomodernizacja SP Kostowiec	RPO 4.3	2014/2015	818.701,77

Zródło: Urząd Gminy Nadarzyn, 2014 r.

10. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego

W Gminie Nadarzyn znajdują się duża ilość zabytków kultury materialnej, z których część posiada wysoki walor artystyczny. W gminnej ewidencji zabytków znajduje się 35 obiektów, z czego 6 znajduje się w Nadarzynie. Najbardziej wartościowe zostały wpisane do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków. Na terenie całej Gminy Nadarzyn istnieje 11 takich obiektów.

Tab. 18 Obiekty dziedzictwa kulturowego w Gminie Nadarzyn.

adres	obiekt
DAWNE BIELINY (OBECNIE MŁOCHÓW)	
Bieliny	Park dworski, pocz. XX w.
ul. Bielińska	Spichlerz, 1918 r.
ul. Bielińska	Dwór z zespołu dworsko-parkowego, koniec XIX w.
ul. Bielińska	Budynek gosp. z zesp. folwarcznego, początek XX w.
ul. Bielińska	Czworak z zesp. folwarcznego, początek XX w.
ul. Bielińska	Magazyny przydomowe z zesp. folwarcznego, początek XX w.

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

KAJETANY	
ul. Brzozowa	Cmentarz żydowski, II połowa XIX w.
KOSTOWIEC	
Kostowiec	Cmentarz rzymsko-katolicki, koniec XIX w.
MŁOCHÓW	
ul. ks. B. Markiewicza 4	Pałac z założenia pałacowo-parkowego, 1890–1895 r., odbudowany w 1938 r.
ul. ks. B. Markiewicza	Park z założenia pałacowo-parkowego, 1890–1895 r.
ul. ks. B. Markiewicza 4	Pawilon pałacowy wsch. z założenia pałacowo-parkowego, 1890–1895 r.
ul. ks. B. Markiewicza 4	Pawilon pałacowy zach. z założenia pałacowo-parkowego, 1890–1895 r.
ul. ks. B. Markiewicza 10	Oranżeria (ob. Kościół pw. Michała Archanioła) z założenia pałacowo-parkowego, 1890–1895 r.
ul. Mazowiecka 5b	Rządcówka z zesp. folwarcznego, 1890–1895 r., początek XX w.
ul. Źródłana 7	Dom leśniczego z zesp. folwarcznego, 1890–1895 r., początek XX w.
ul. ks. B. Markiewicza	Dom mieszkalny – czworak z zesp. folwarcznego, 1890–1895 r., początek XX w.
ul. Mazowiecka 5a	Dom mieszkalny – z zesp. folwarcznego, 1890–1895 r., początek XX w.
ul. Mazowiecka	Chlewnia z zespołu folwarcznego, 1890-1895 r., początek XX w.
ul. Mazowiecka	Spichlerz z zesp. folwarcznego, 1890–1895 r., początek XX w.
ul. Mazowiecka	Stajnia ob. obora z zesp. folwarcznego, 1890–1895 r., początek XX w.
ul. Mazowiecka	Ogród i sad z zesp. folwarcznego, 1890–1895 r., początek XX w.
ul. Mazowiecka	Stodoła z zesp. folwarcznego, 1890–1895 r., początek XX w.
ul. Mazowiecka	Stodoła II z zesp. folwarcznego, 1890–1895 r., początek XX w.
ul. ks. B. Markiewicza	Ogród z zesp. folwarcznego, 1890–1895 r., początek XX w.
NADARZYN	
ul. Kościelna 1	Cmentarz przykościelny i nieistniejący cmentarz parafialny, XV w.
ul. Warszawska	Miejsce po cmentarzu epidemicznym, 1858 r.
ul. Kościelna 1	Cmentarz przy kościele pw. św. Klemensa, 1806 r.
ul. Kościelna 1	Kościół pw. św. Klemensa (wraz z wyposażeniem wnętrza), 1806 r.
ul. Kościelna 1	Dzwonnica przy kościele pw. św. Klemensa, I ćwierćwiecze XIX w.

Poniatowskiego 42 / Rynek 1	Zajazd, I ćwierćwiecze XIX w.
RUSIEC	
Rusiec	Park podworski „Olesin”
DAWNY PASZKÓW (OBECNIE WOLICA)	
Paszków	Park
ROZALIN	
ul. Pałacowa 1	Pałac Róży Zamoyskiej, 1847-1857 r.
ul. Pałacowa 1	Park przy pałacu Róży Zamoyskiej, połowa XIX w.
DAWNY ŻABIENIEC (OBECNIE MŁOCHÓW)	
Żabieniec	Park

Źródło: Załącznik Nr 1 do zarządzenia Nr 60/2013 z dnia 30.09.2013r. Wójta Gminy Nadarzyn Wykaz obiektów nieruchomości ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Nadarzyn.

Tab. 19 Obszary i obiekty wpisane do rejestru zabytków znajdujące się na terenie Gminy Nadarzyn.

Obiekt	opis obiektu
Młochów	Założenie parkowo-palacowe: pałac z I ćwierćwiecza XIX w., dwa pawilony, oranżeria (obecnie kościół); 07.01.1962 r. wpisane do rejestru pod nr 1061/328.
Rozalin	Zespół park i pałac z 1874 r. z otoczeniem z 1874 r.; dn. 03.01.1949 r. wpisane do rejestru pod nr 1100. Obecnie znajdują się w rękach prywatnych.
Nadarzyn	Kościół pw. św. Klemensa z 1806 r. autorstwa J. Kubickiego z cmentarzem przykościelnym wpisany do rejestru 07.01.1962 r. pod nr 065/329 – w bardzo dobrym stanie, z dzwonnica drewnianą z I ćwierćwiecza XIX w. wpisaną 22.05.2000 r. do rejestru pod numerem A-42.
Nadarzyn	Zajazd z I ćwierćwiecza XIX w. autorstwa J. Kubickiego z najbliższym otoczeniem wpisany do rejestru 17.11.1949 r. pod nr 1064/199. Zajazd odbudowany od fundamentów po przejęciu przez Gminę.

Źródło: Urząd Gminy Nadarzyn.

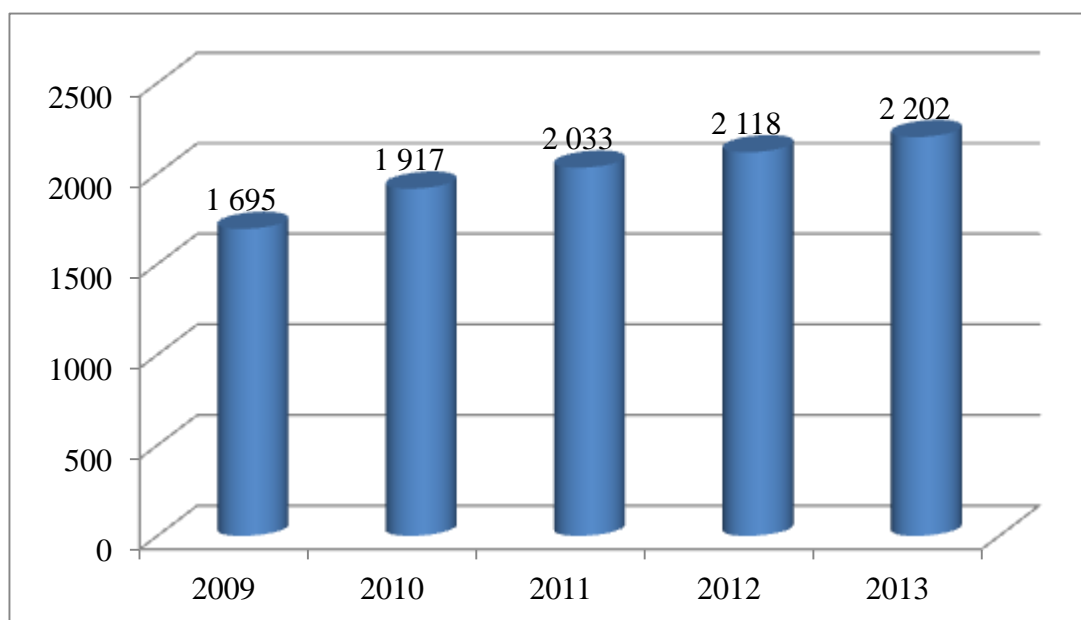
11. Gospodarka

Na terenie Gminy Nadarzyn dominują małe i średnie zakłady produkcyjno-usługowe zatrudniające poniżej 10 osób. Cały subregion pruszkowski charakteryzuje się znaczną atrakcyjnością inwestycyjną, turystyczną i osadniczą. Warszawa wraz z najbliższym otoczeniem wykazuje wysoki poziom koniunktury gospodarczej. Gmina Nadarzyn, dzięki korzystnemu położeniu w sąsiedztwie Warszawy, posiada potencjalne warunki do szybkiego rozwoju

społeczno-gospodarczego. Do połowy XX w. Gmina miała charakter typowo rolniczy, jednak od początku lat sześćdziesiątych XX stulecia w związku z dogodnymi połączeniami komunikacyjnymi ze stolicą i południową Polską rozpoczął się szybki rozwój gospodarczy Gminy i stopniowe wyłączanie działek z produkcji rolnej. Przełom XX i XXI w. to kolejny okres rozwoju gospodarczego Gminy.

Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w Urzędzie Gminy Nadarzyn od 2009 roku stale rośnie. Jest to wzrost systematyczny. W ostatnim kwartale 2013 r. w Gminie Nadarzyn zarejestrowanych było 2 202 podmiotów gospodarczych. Sytuacja społeczno-gospodarcza na terenie Gminy (podobnie jak na terenie całego kraju) podlega przemianom ukierunkowanym na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw prywatnych. Strukturę podmiotów gospodarczych według grup branżowych w latach 2009–2013 w Gminie Nadarzyn prezentują poniższe zestawienia oraz wykres (dane za 2013 r.).

Wykres 4 Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w Gminie Nadarzyn.

Źródło: GUS 2013 r.

Gmina Nadarzyn należy do jednostek o bardzo wysokiej aktywności gospodarczej mierzonej wskaźnikiem liczby podmiotów gospodarczych na 1 000 osób w wieku produkcyjnym. W Gminie Nadarzyn wynosi on 272. Dla porównania: w powiecie pruskowskim wartość wskaźnika to 260, w województwie mazowieckim – 210, zaś w Polsce – 162.

Podmioty gospodarcze w Gminie Nadarzyn lokalizują się głównie w sąsiedztwie drogi krajowej nr 8 w miejscowościach: Wolica, Nadarzyn, Stara Wieś, Kajetany, Rusiec, Urzut, Kostowiec. Na terenie Gminy Nadarzyn na koniec 2013 r. zarejestrowanych było 2 202 podmiotów prowadzących działalność gospodarczą (według klasyfikacji REGON), w tym 2 178 w sektorze prywatnym. Z ogólnej liczby firm działających w sektorze prywatnym na terenie Gminy dominują podmioty prowadzone przez osoby fizyczne (73%).

Tab. 20 Struktura sektorowa podmiotów gospodarczych w Gminie Nadarzyn.

rodzaj działalności	liczba
rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	24

wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	148
budownictwo	150
handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych (włączając motocykle)	641
transport i gospodarka magazynowa	44
działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	128
informacja i komunikacja	51
działalność finansowa i ubezpieczeniowa	312
działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	4
działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	39
działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	62
administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne	92

Źródło: Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej z 2012 r.

Do najważniejszych zakładów przemysłowych i usługowych, funkcjonujących na terenie Gminy zaliczyć można m.in.:

- Maximus – centrum handlowo-usługowe
- Schenker Sp. z o.o.
- Volvo Polska Sp z o.o.
- Uni-Truck Sp. z o.o.
- Mercus-Bus Sp. z o.o.
- Man Truck & Bus Sp. z o.o.
- Manroland Polska Sp. z o.o.
- Evobus Polska Sp. z o.o.
- AS Motors Sp. z o.o.
- AS Motors Classic Sp. z o.o.
- Krotoski–Cichy Sp. z o.o. Spółka Komandytowa
- Volkswagen Leasing Polska Sp. z o.o. XXXIV Przedstawicielstwo
- Światowe Centrum Słuchu i Mowy Sp. z o.o.
- Megasystem Sp. z o.o.
- SFM Filtry Łuczak Sp.J.
- Daf Truck Polska Sp. z o.o.
- Euro-Truck Sp. z o.o.

Tab. 21 Podmioty gospodarki narodowej (łącznie z indywidualnymi gospodarstwami rolnymi) mające siedzibę na terenie Gminy Nadarzyn wg wybranych form prawnych – stan na koniec 2012 roku.

wyszczególnienie	Gmina Nadarzyn
podmioty gospodarki narodowej	171
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	6
sektor publiczny ogółem	24

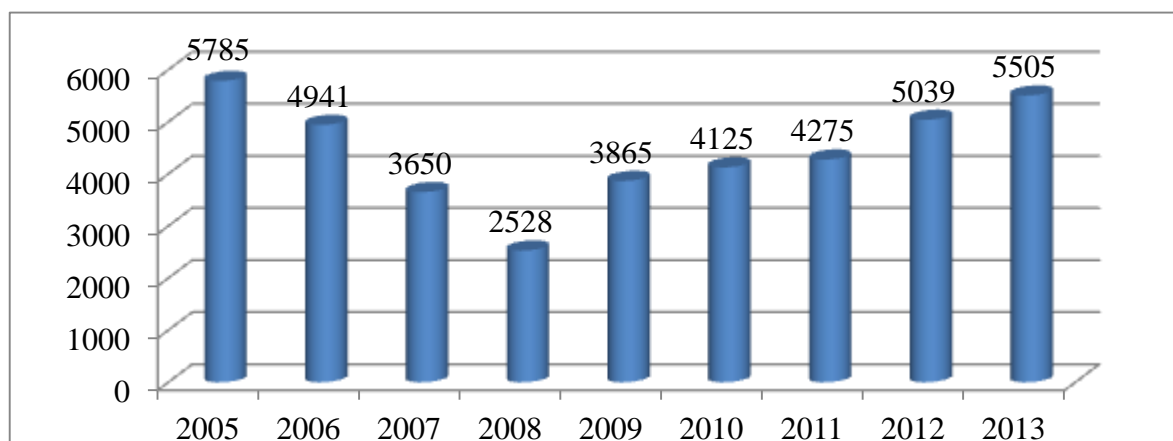
w tym:	Gmina Nadarzyn
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	17
przedsiębiorstwo państwowe	6
spółki handlowe	1
sektor prywatny ogółem	168
w tym:	Gmina Nadarzyn
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	128
spółki handlowe	23
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	6
spółdzielnie	0
fundacje	6
stowarzyszenia i organizacje społeczne	2

Źródło: GUS 2012 r.

12. Rynek pracy

Charakterystyka rynku pracy na obszarze Gminy Nadarzyn jest powiązana zarówno z uwarunkowaniami i charakterem gospodarczym Gminy, jak i z bliskim sąsiedztwem Warszawy. Biorąc pod uwagę wspomniane czynniki, należy podkreślić, że wskaźniki dotyczące rynku pracy odbiegają od przeciętnych wartości w tym zakresie odnotowywanych w skali ogólnokrajowej. Mimo korzystnych uwarunkowań aktualnym pozostaje nadal problem bezrobocia. Na koniec grudnia 2013 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy w Pruszkowie zarejestrowanych było 5 505 osób bezrobotnych, w tym 2 632 kobiety (47,8% ogółu). Porównując sytuację ze stanem z grudnia 2012 r., kiedy zarejestrowanych było 5 039 osób bezrobotnych, w tym 2 432 kobiety (48,3%), odnotowano wzrost liczby bezrobotnych o 9,2 %.

Wykres 5 Liczba osób bezrobotnych z terenu powiatu pruszkowskiego w latach 2005–2013.

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Pruszkowie.

Analiza danych wskazuje, że w odróżnieniu do roku 2012, kiedy odnotowywano ciągle wzrost liczby osób bezrobotnych, w II połowie roku 2013 zaobserwowano znaczną stabilizację osób zarejestrowanych w PUP. Rozmiar rozstępu, czyli różnicy pomiędzy najwyższą a najniższą liczbą zarejestrowanych bezrobotnych wskazuje, że w 2012 r. wartość ta wyniosła 452 osoby, a w roku ubiegłym już tylko 308 osób.

Tab. 22 Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP na tle tutejszych jednostek samorządu terytorialnego na koniec grudnia 2013 r.

wyszczególnienie	zarejestrowani bezrobotni					
	2011 r.		2012 r.		2013 r.	
	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety
Brwinów	652	316	818 (+)	396	923 (+)	408
Michałowice	356	169	437 (+)	206	483 (+)	235
Nadarzyn	252	130	304 (+)	157	351 (+)	185
Piastów	604	291	759 (+)	358	770 (+)	389
Pruszków	1 920	968	2 158 (+)	1033	2 317 (+)	1 091
Raszyn	491	238	563 (+)	282	661 (+)	324
RAZEM	4 275	2 112	5 039	2 432	5 505	2 632

(+) tendencja wzrostowa oraz (-) tendencja spadkowa liczby zarejestrowanych bezrobotnych

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Pruszkowie

Z uwagi na zróżnicowaną liczbę mieszkańców poszczególnych gmin, w regionie występują znaczne dysproporcje terytorialne pod względem natężenia bezrobocia. W stosunku do roku 2012 procentowy udział bezrobotnych z poszczególnych obszarów powiatu (w stosunku do liczby ogółu bezrobotnych) wskazuje, że na terenie gmin Brwinów oraz Raszyn odnotowano jednopunktowy wzrost procentowy liczby zarejestrowanych, natomiast w gminach Nadarzyn oraz Michałowice liczba ta pozostała bez zmian i utrzymała się na poziomie odpowiednio 6 oraz 9%. Pozytywnym zjawiskiem jest fakt, że kolejny rok z rzędu odnotowano procentowy spadek liczby osób zarejestrowanych na terenach miast Piastów i Pruszków.

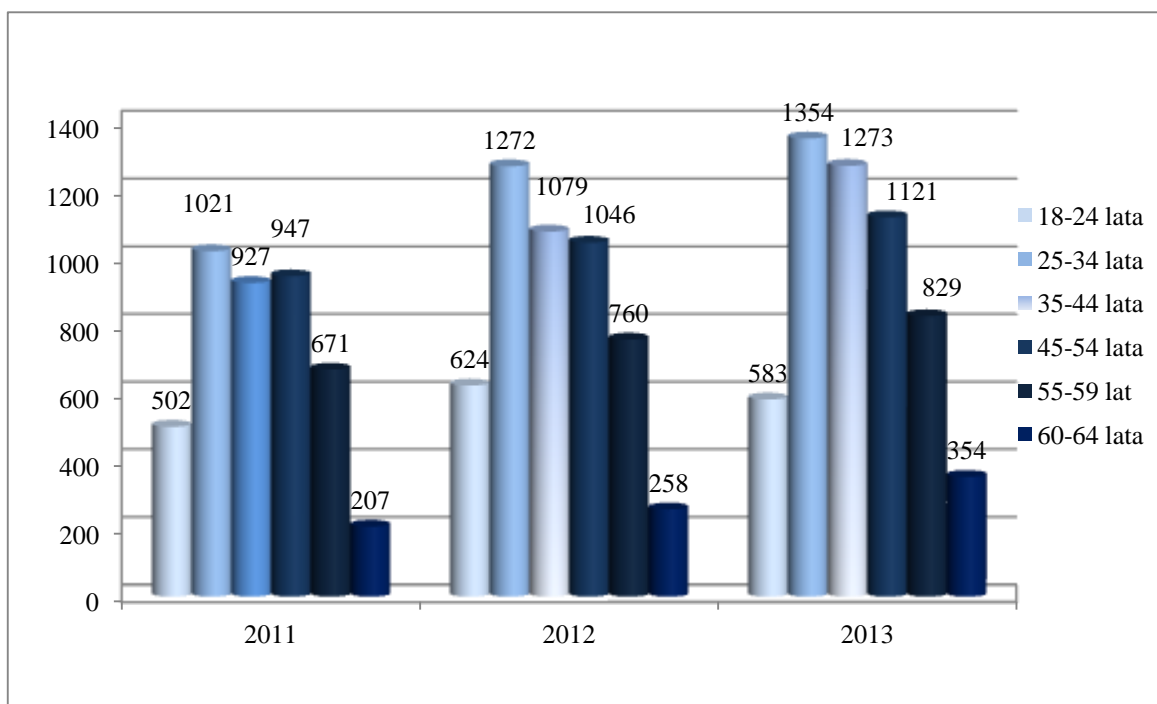

Tab. 23 Struktura bezrobocia wg wieku w powiecie pruszkowskim.

wiek	31.12.2013 r.		31.12.2013 r.					
	ogółem	w tym kobiety	Brwinów	Michałowice	Nadarzyn	Piastów	Pruszków	Raszyn
18-24	583	280	109	49	44	58	235	88
25-34	1345	779	220	113	89	188	587	148
35-44	1273	656	191	98	92	183	549	160
45-54	1121	534	202	103	63	166	454	133
55-59	829	383	132	78	49	133	346	91
60-64	354	0	69	42	14	42	146	41
RAZEM	5 505	2 632	923	483	351	770	2317	661

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Pruszkowie.

Wykres 6 Struktura bezrobocia wg wieku w latach 2011–2013 w powiecie pruszkowskim.

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Pruszkowie

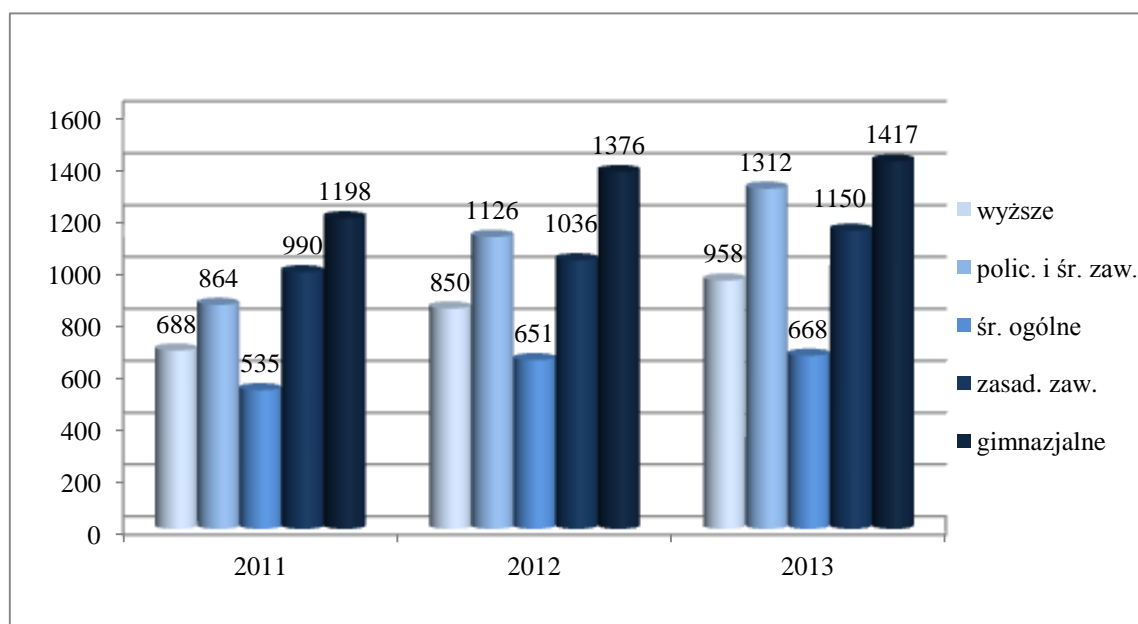
Analiza struktury bezrobocia ze względu na wiek osób zarejestrowanych wskazuje, że w porównaniu z rokiem 2012 spadek zarejestrowanych osób odnotowano wyłącznie w przedziale wiekowym 18–24 lata. Największy natomiast wzrost liczby zarejestrowanych odnotowano w grupie wiekowej 35–44 lata. Udział procentowy tej grupy bezrobotnych w stosunku do ogółu zarejestrowanych w roku 2013 stanowił 23,1%. Wzrost procentowy w stosunku do analogicznego okresu roku 2012 wyniósł 1,7 punktu.

Tab. 24. Struktura bezrobocia wg poziomu wykształcenia w powiecie pruszkowskim.

wykształcenie	31.12.2013 r.		31.12.2013 r.					
	ogółem	w tym kobiety	Brwinów	Michałowice	Nadarzyn	Piastów	Pruszków	Raszyn
wyższe	958	634	157	107	65	148	390	91
policealne i śr. zawodowe	1312	674	212	132	77	198	515	178
średnie ogólnokształcące	668	383	97	63	45	80	281	102
zasadnicze zawodowe	1150	409	179	77	75	179	502	138
gimnazjalne	1417	532	278	104	89	165	629	152
RAZEM	5 505	2 632	923	483	351	770	2 317	661

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Pruszkowie

Wykres 7 Struktura bezrobocia wg wykształcenia w latach 2011–2013 w powiecie pruszkowskim.

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Pruszkowie

W końcu grudnia 2013 r. w porównaniu z analogicznym okresem 2012 r. na terenie powiatu nastąpił po raz kolejny wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych we wszystkich wyodrębnionych grupach. Mimo że udział procentowy osób z wykształceniem gimnazjalnym jest nadal największy wśród ogółu bezrobotnych (25,7%), to jednak w stosunku do analogicznego okresu roku 2012 odnotowano najwyższy (1,6 punktu procentowego) spadek osób zarejestrowanych z tego przedziału. Analiza struktury osób bezrobotnych według wykształcenia w powiecie wskazuje, że kolejną grupą osób (23,8%) były osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym, następnie zasadniczym zawodowym (20,9%) oraz wyższym (17,4%). Najmniejszą grupę natomiast (12,1%) stanowiły osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym.

Powiatowy Urząd Pracy w Pruszkowie realizuje zadania zmierzające do ograniczenia bezrobocia na tym terenie. W 2013 r. przeprowadzone zostały projekty mające na celu podniesienie poziomu aktywności i mobilności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP Pruszków. W ramach projektu urząd zorganizował różnorodne formy wsparcia dla w sumie kilkuset beneficjentów.

Dodatkowo pomoc w ramach Klubu Pracy realizowana była w formie szkolenia z zakresu umiejętności poszukiwania pracy, zajęć aktywizacyjnych i otwartego Klubu Pracy (zapewnienie dostępu do informacji i elektronicznych baz danych oraz indywidualne konsultacje).

Osoby korzystające z programu Klubu Pracy zostały wyposażone w narzędzia niezbędne przy aktywnym poszukiwaniu pracy takie jak: dokumenty aplikacyjne, informacje na temat aktualnego rynku pracy, sposobów poszukiwania pracy oraz kontaktów z potencjalnym pracodawcą.

13. Edukacja i kultura

Edukacja

Edukacja to jedno z najważniejszych i najbardziej kosztownych zadań rozwojowych Gminy. W latach 2010–2012 wydatki na ten cel osiągnęły odpowiednio poziom w 2011 r. 18 105 204,96 zł, w 2012 r. – 21 423 003,96 zł, a w 2013 r. – 25 958 108,90 zł.

W Gminie Nadarzyn funkcjonują trzy publiczne przedszkola, osiem niepublicznych przedszkoli, pięć szkół podstawowych, jedna niepubliczna szkoła podstawowa i jedno gimnazjum oraz żłobek niepubliczny. Oto krótka charakterystyka publicznych placówek oświatowych znajdujących się w Gminie Nadarzyn:

1. Przedszkole Publiczne w Wolicy:

- 2 oddziały
- czynne 10 godzin dziennie
- 46 dzieci
- 7 nauczycieli, w tym 1 dyplomowany, 2 mianowany, 4 kontraktowych
- 6 + 2/40 etatów administracji i obsługi.

2. Przedszkole Publiczne w Nadarzynie:

- 5 oddziałów
- czynne 10 godzin
- 122 dzieci
- 13 nauczycieli, w tym 8 dyplomowanych, 1 mianowany, 4 kontraktowych
- 10,75 etatów administracji i obsługi.

3. Przedszkole Publiczne w Młochowie:

- 3 oddziały
- czynne 10 godzin
- 75 dzieci
- 8 nauczycieli, w tym 5 dyplomowanych, 1 mianowany, 2 kontraktowych
- 8,85 etatów administracji i obsługi.

4. Szkoła Podstawowa im. Witolda Doroszewskiego w Nadarzynie:

- 25 oddziałów
- 537 uczniów
- 50 nauczycieli, w tym 18 dyplomowanych, 18 mianowanych, 13 kontraktowych
- 1 stażysta
- 14,95 etatów administracji i obsługi.

5. Szkoła Podstawowa w Ruścu:

- 15 oddziałów, w tym 3 oddziały przedszkolne
- 284 uczniów, w tym 33 wychowanków oddziału 0
- 34 nauczycieli, w tym 9 dyplomowanych, 10 mianowanych, 13 kontraktowych, 2 stażystów
- 6 etatów administracji i obsługi.

6. Szkoła Podstawowa w Młochowie:

- 7 oddziałów, w tym oddział przedszkolny
- 117 uczniów, w tym 15 w oddziale 0
- 19 nauczycieli, w tym 5 dyplomowanych, 9 mianowanych, 4 kontraktowych, 1 stażysta
- 4,25 etatu administracji i obsługi.

7. Szkoła Podstawowa w Woli Krakowińskiej:

- 6 oddziałów w tym oddział przedszkolny
- 49 uczniów, w tym 8 w oddziale „0”
- 14 nauczycieli, w tym 8 dyplomowanych, 3 mianowanych, 4 kontraktowy
- 3,8 + 4,40 etaty administracji i obsługi.

8. Szkoła Podstawowa im. św. Stanisława Kostki w Kostowcu:

- 7 oddziałów, w tym oddział przedszkolny
- 98 uczniów, w tym 15 w oddziale 0
- 18 nauczycieli, w tym: 8 dyplomowanych, 5 mianowanych, 5 kontraktowych, 1 stażysta
- 4 i 4/40 etatu administracji i obsługi.

9. Gimnazjum im. św. Jana Pawła II w Nadarzynie:

- 16 oddziałów
- 360 uczniów
- 46 nauczycieli, w tym 19 dyplomowanych, 17 mianowanych, 10 kontraktowych
- 12,7 etatów administracji i obsługi.

W roku 2013 wydatki (ze zobowiązaniami) w jednostkach oświatowych wyniosły 22 851 306,63 zł (wydatki inwestycyjne, remonty przedszkoli, szkół, wydatki bieżące, wynagrodzenie nauczycieli, dotacje na wychowanków przedszkoli niepublicznych, dowóz dzieci niepełnosprawnych do szkół, wydatki na realizację programów unijnych).

W roku 2013 wykonano prace remontowe we wszystkich placówkach oświatowych prowadzonych przez Gminę Nadarzyn. Stan techniczny i funkcjonalność budynków oświatowych oraz urządzeń sportowo-rekreacyjnych uznać należy za dobry i bardzo dobry, co jest rezultatem stałych, znacznych nakładów finansowych czynionych od kilku lat.

Najważniejszym zrealizowanym zadaniem jest zakończenie działań zmierzających do uzyskania prawomocnego pozwolenia na budowę Szkoły Podstawowej w Ruścu oraz realizacja I etapu tej budowy, a także rozpoczęcie prac związanych z budową Gimnazjum. Ważnymi zrealizowanymi zadaniami są również adaptacja jednej z sal i oddanie do użytku sali sportowej w Publicznym Przedszkolu w Nadarzynie (dzięki temu przedsięwzięciu zwiększono ilość miejsc dla dzieci w wieku przedszkolnym), oddanie do użytku dwóch placów zabaw i kompleksu sportowo-socjalnego „Orlik” w Ruścu.

Tab. 25 Urządzenia rekreacyjno-sportowe w placówkach oświatowych na terenie Gminy Nadarzyn.

wyszczególnienie		rodzaje urządzeń
1	PP Wolica	plac zabaw
		plac zabaw
		siłownia
2	PP Młochów	plac zabaw
3.	PP Nadarzyn	plac zabaw
4.	SP Kostowiec	boisko do piłki nożnej
		siłownia
		boisko wielofunkcyjne „Orlik”
		plac zabaw
5.	SP Młochów	kort tenisowy
		boisko do piłki nożnej
		bieżnia
		skocznia
		plac zabaw
6.	SP Nadarzyn	boisko do piłki nożnej
		siłownia
		boisko wielofunkcyjne
		kort tenisowy
		bieżnia
		skocznia
		plac zabaw
7.	SP Wola Krakowiańska	boisko do piłki nożnej
		siłownia
		boisko do piłki ręcznej
8.	SP w Ruściu	boisko wielofunkcyjne „Olik”
		siłownia
		plac zabaw

Źródło: Urząd Gminy Nadarzyn.

Gmina Nadarzyn zwraca koszty dowozu lub organizuje dowóz dla 36 dzieci niepełnosprawnych do przedszkoli, szkół specjalnych, integracyjnych, ośrodków szkolno-wychowawczych.

Bardzo ważnym zadaniem Gminy jest wypełnianie funkcji opiekuńczej w stosunku do uczniów, czyli działalność świetlic szkolnych pozwalających na zapewnienie opieki uczniom przed i po zajęciach szkolnych. Wszystkie placówki działające w Gminie Nadarzyn organizują dożywianie, przede wszystkim w formie posiłku obiadowego. Placówki organizują również przez cały rok szkolny akcje „Szlanka mleka”, „Owoce w szkole”, „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania”. Ważne zadanie spełnia placówka wsparcia dziennego Ognisko Dziecięco-Młodzieżowe „Tęcza”. W szkołach odbywają się zajęcia wyrównujące wiedzę.

Gmina w latach 2013–2014 brała udział w następujących programach i projektach:

- **Rządowy program pomocy uczniom „Wyprawka szkolna”**. Programem dofinansowania zakupu podręczników objęto 90 uczniów ze szkół podstawowych zgodnie z opinią dyrektorów publicznych i niepublicznych placówek oświatowych Gminy Nadarzyn, opinią Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nadarzynie i złożonych dokumentów.
- **Rządowy program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”**. W ramach programu pomocą objęto uczniów z trzech publicznych przedszkoli, pięciu szkół podstawowych i gimnazjum (w okresie styczeń–czerwiec 101 uczniów, w okresie wrzesień–grudzień 73 uczniów). Wychowankom przedszkoli zapewniono całodzienne wyżywienie, uczniom szkół pełen obiad lub jedno gorące pełnowartościowe danie (SP Rusiec).
- **Program POLK (działanie 9.1.2) „Zagrajmy o sukces”** wyrównujący szanse edukacyjne dzieci i młodzieży z placówek oświatowych Gminy Nadarzyn, realizowany w Gimnazjum w Nadarzynie i finansowany ze środków Unii Europejskiej, z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.
- **Projekt „Z angielskim przez pokolenia”** realizowany w ramach Programu Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności English Teaching, którego krajowym operatorem jest Nidzicka Fundacja Rozwoju NIDA (w Gimnazjum).
- **Program rozwojowy POLK (działanie 9.1.2) „Stop stagnacji”** wyrównujący szanse edukacyjne dzieci z wiejskich szkół i dający im nadzieję na realizację marzeń edukacyjnych i życiowych (SP Wola Krakowiańska), finansowany ze środków Unii Europejskiej, z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.
- **Program POLK (działanie 9.1.2) „Dziecięca akademii przyszłości”** wyrównujący szanse edukacyjne uczniów poprzez dodatkowe zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe w szkołach podstawowych, finansowany ze środków Unii Europejskiej, z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (w SP Kostowiec, SP Rusiec).
- **Projekt POLK (działanie 9.1.2) „Dobry start szansą na sukces”** wyrównujący szanse edukacyjne uczniów, realizowany we szkołach podstawowych, finansowany ze środków Unii Europejskiej, z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

- **Projekt POLK (działanie 9.1.2) „Dać szansę na przyszłość”** wyrównujący szanse edukacyjne uczniów, realizowany w SP Nadarzyn w klasach IV–VI, finansowany ze środków Unii Europejskiej, z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.
- **Program POKL (działanie 9.1.2) „Moja przyszłość”** wyrównujący szanse edukacyjne uczniów, realizowany w SP Nadarzyn, SP Młochów, SP Wola Krakowiańska i Gimnazjum, finansowany ze środków Unii Europejskiej, z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Dla wszystkich uczniów w Gminie Nadarzyn świadczona jest opieka pielęgniarstwa. Zakres tej opieki to promocja zdrowia, profilaktyka chorób, świadczenia pielęgniarstwa. Prowadzone są programy profilaktyczne: „Biały Ząbek”, fluoryzacja, logopedyczny, korekcji wad postawy, akcje szczepień profilaktycznych. W każdej placówce znajduje się właściwie wyposażony gabinet medyczny. Prowadzono także zajęcia w zakresie udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej.

EKO TOP 2014 natomiast to projekt o charakterze ekologicznym skierowany do dzieci, młodzieży i dorosłych Gminy Nadarzyn. Organizatorem i koordynatorem było Gimnazjum im. św. Jana Pawła II w Nadarzynie, realizatorami zaś współpracujące jednostki organizacyjne: Straż Gminna, Policja, Służba Zdrowia, Firma Hetman, Ognisko „Tęcza”, szkoły, przedszkola. Działania projektu podjęte zostały w celu zwiększenia świadomości ekologicznej oraz uświadomienia zagrożeń środowiska wynikających z rosnącej ilości odpadów, a także w celu zrozumienia przez uczniów konieczności segregacji odpadów oraz recyklingu. Projektowi EKO TOP 2014 towarzyszy szereg imprez zarówno plenerowych, jak i organizowanych w szkołach, przedszkolach czy innych jednostkach.

Kultura

Nadarzyński Ośrodek Kultury jest samorządową instytucją kultury działającą na podstawie Uchwały Nr VI/59/99 Rady Gminy Nadarzyn z dnia 24 lutego 1999 r. w sprawie utworzenia Nadarzyńskiego Ośrodka Kultury oraz zatwierdzenia statutu. Od 2002 r. NOK mieści się w zabytkowym budynku przy placu Poniatowskiego 42.

Misją Nadarzyńskiego Ośrodka Kultury jest propagowanie szeroko rozumianej kultury, wspieranie i inicjowanie aktywności kulturalnej społeczności Gminy oraz edukacja w dziedzinie kultury i sztuki. Misja realizowana jest poprzez organizowanie zajęć tematycznych, warsztatów, wyjazdów (do teatrów, galerii), a także przez organizowanie różnego rodzaju przeglądów, konkursów, spotkań czy cyklicznych wydarzeń artystycznych. Nadarzyński Ośrodek Kultury działa na polach: plastyki, filmu, teatru, tańca, literatury, edukacji kulturalnej i kulturalno-społecznej. Oferta dla dzieci i młodzieży, w tym oferta z zakresu wychowania przez sztukę, oparta jest na formach edukacji wykorzystujących nowe technologie i sztukę najnowszą. Ośrodek realizuje także wiele projektów społecznych, m.in. Klub seniora, Lato na Wsi, „Lubię, bo...”, Podziel się talentem, Warsztaty Last Minute, Lato, Zima w NOK, Eko-konkurs, Szlachetna paczka.

Nadarzyński Ośrodek Kultury jest nowoczesną instytucją kultury z ciekawą ofertą programową. Cykle „Teatrzyk w walizce”, „Czym skorupka za młodu...”, „Kino nokowe”, spotkania z ludźmi teatru i filmu, koncerty jazzowe, monodramy i programy kabaretowe to tylko kilka przykładów z szerokiego wachlarza pozycji NOK.

W 2011 r. przy NOK powstał młodzieżowy zespół folkowy NOK Pęd Band pod kierunkiem Marka Rejnowicza. Zespół ma na koncie wiele nagród i wyróżnień na przeglądach i festiwalach muzycznych. W 2013 r. powstał rockowy zespół Generation's Code pod kierunkiem Michała Stawarskiego, w którym realizują się dorośli mieszkańcy Nadarzyn. Działa także amatorski NOK!Teatr, który prowadzi dyrektorka NOK Kamila Michalska, oraz zespół wokalny seniorów pod nazwą Młodzi Duchem.

Działalność Ośrodka zauważają i doceniają nie tylko mieszkańcy Gminy Nadarzyn, ale również osoby z gmin ościennych – biorą one udział w imprezach proponowanych przez Ośrodek, ich dzieci uczestniczą w organizowanych przez NOK zajęciach warsztatowych.

W ciągu ostatnich lat Ośrodek „dorobił się” własnej, stałej publiczności i zrealizował kilka projektów społecznych. Stał się dynamiczną instytucją mającą opinię miejsca twórczego, oddziałującego na społeczność, miejsca wielu przedsięwzięć i imprez na wysokim poziomie wykonawczym o nieprzemijających wartościach i walorach.

Od 2006 r. Ośrodek corocznie włącza się w finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy.

Nadarzyński Ośrodek Kultury organizuje swą działalność we współpracy m.in. z Gminnym Ośrodkiem Sportu, Urzędem Gminy Nadarzyn, z gminnymi szkołami, przedszkolami, z Gminnym Ogniskiem Dziecięco-Młodzieżowym „Tęcza”, z Instytutem Teatralnym, Towarzystwem Inicjatyw Społecznych „e”, Szkołą Muzyczną w Nadarzynie, Stowarzyszeniem Fotograficznym „Migawka”, Stowarzyszeniem na Rzecz Dzieci i Osób Niepełnosprawnych „Szlakiem Tęczy”, z Mazowieckim Centrum Kultury i Sztuki, ze Stowarzyszeniem Pisarzy Polskich oraz wieloma innymi podmiotami. Działalność NOK wspierają wolontariusze i sponsorzy.

W strukturze NOK działa pięć świetlic (w Wolicy, Urzucie, Rozalinie, Młochowie i Parolach). W świetlicach wszystkie chętne dzieci (także dorośli i młodzież) mają możliwość spędzania wolnego czasu w sposób atrakcyjny i twórczy pod okiem wykwalifikowanych instruktorów. Odbywają się tam zajęcia plastyczne (we wszystkich świetlicach), taneczne (Młochów, Wolica), modelarskie (Młochów, Wolica), kulinarne (Młochów, Parole, Urzut), aerobic (Rozalin, Młochów, Urzut). Można korzystać z stołów do gry w bilard, ping-ponga, komputerów (każda świetlica posiada komputery podłączone do Internetu). Poza tym dzieci korzystają z gier planszowych, radioodtwarzaczy.

Młodzież włącza się także w prace porządkowe wokół świetlic – mycie przystanków, „sprzątanie świata”. Bierze udział w konkursach organizowanych przez NOK. Przygotowuje prace plastyczne (szopka bożonarodzeniowa, palma wielkanocna, wieniec dożynkowy). W świetlicach odbywają się także imprezy okolicznościowe – kuligi, ogniska, pikniki, bale, wyjazdy do kina, teatru, turnieje. Przy świetlicach działają Koła LOK.

Izby pamięci

W Nadarzynie istnieją dwie Izby Pamięci, w których przechowuje się i udostępnia zwiedzającym pamiątki związane z wydarzeniami historycznymi. Nadarzyńskie Izby Pamięci stanowią formę placówki muzealnej.

Jedna z izb zlokalizowana jest przy siedzibie Ochotniczej Straży Pożarnej. Dzieli się ona na cztery działy. Pierwszy przedstawia dzieje harcerstwa od roku 1932 do 2010. Drugi dział dotyczy dziejów pożarnictwa od 1906 do 2010 r. Trzeci natomiast nosi nazwę „Polsce wierni”

i prezentuje materiały z lat 1935–1945. Czwarty, ostatni dział to dzieje Nadarzyn od 1453 do 2014 r.

Drugą Izbę utworzyły nauczycielki historii w Gimnazjum im. św. Jana Pawła II w Nadarzynie. W Izbie udało się zgromadzić liczne eksponaty dotyczące życia codziennego oraz kultury materialnej mieszkańców Nadarzyn i okolic, pamiątki wojenne i pochodzące z okresu PRL, dokumentujące blaski i cienie życia ludzi w tych trudnych czasach. Źródła pisane i materialne zgromadzone w szkolnym muzeum mają służyć się pogłębianiu wiedzy o przeszłości, a także zaszczepieniu w uczniach pasji kolekcjonerskiej i myślenia historycznego.

Należy wspomnieć, że w Gminie Nadarzyn w Szkole Podstawowej im. św. Stanisława Kostki w Kostowcu istnieje Kącik Pamięci. Posiada on wiele eksponatów związanych z historią szkoły i regionu. Przy okazji różnych uroczystości rocznicowych organizowane są wystawy zgromadzonych materiałów. Są to dokumenty szkolne od czasów przedwojennych, zabytkowe pomoce dydaktyczne, militaria z czasów II wojny światowej, dawne przedmioty codziennego użytku. Społeczność szkoły planuje zorganizowanie stałej ekspozycji zgromadzonych eksponatów.

Biblioteka Publiczna w Nadarzynie

W 1948 r. powołano Gromadzką Bibliotekę Publiczną w Nadarzynie, co potwierdza pierwszy wpis w inwentarzu z dnia 2 stycznia 1948 r. Obecna pełna nazwa Biblioteki brzmi: Biblioteka Publiczna Gminy Nadarzyn. Jest ona samorządową instytucją kultury posiadającą osobowość prawną i prowadzi działalność na terenie Gminy. Biblioteka wchodzi w skład ogólnokrajowej sieci bibliotecznej.

W skład Biblioteki wchodzi następujące oddziały i filie:

1. Filia w Mlochowie
2. Wypożyczalnia dla Dorosłych i Młodzieży z siedzibą w Nadarzynie
3. Oddział dla Dzieci z siedzibą w Nadarzynie.

Głównym zadaniem statutowym Biblioteki jest zaspokajanie i rozwijanie potrzeb czytelniczych społeczności lokalnej oraz upowszechnianie wiedzy i rozwój kultury. Do zakresu jej obowiązków należy gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochrona materiałów bibliotecznych ze szczególnym uwzględnieniem materiałów dotyczących własnego regionu.

Pod koniec 2013 r. Biblioteka Publiczna Gminy Nadarzyn (łącznie z Filią) posiadała 31 568 woluminów oraz 1 688 jednostek zbiorów specjalnych (książek mówionych, filmów, multimedialnych programów edukacyjnych). Liczba czytelników zarejestrowanych w Bibliotece stale rośnie. W 2013 r. było to 2 962 osoby. Liczba wypożyczeń książek w tym samym roku wyniosła 40 483 woluminy. Na miejscu udostępniono 1 618 woluminów. W 2013 r. odnotowano również 3 550 udostępnień komputerów i Internetu.

Biblioteka gospodaruje samodzielnie przydzieloną i nabytą częścią mienia oraz prowadzi samodzielną gospodarkę finansową w ramach posiadanych środków, kierując się zasadami efektywności ich wykorzystania. Podstawowym źródłem finansowania działalności Biblioteki są środki finansowe przekazywane z budżetu Gminy.

Biblioteka pozyskuje również środki zewnętrzne, biorąc udział w programach skierowanych do instytucji kultury, a w szczególności bibliotek, np. Program Operacyjny „Promocja Czytelnictwa” na zakup nowości, ORANGE dla Bibliotek – zwrot opłat za Internet,

Program Rozwoju Bibliotek – sprzęt komputerowy, oprogramowanie, szkolenia, Mazowiecki System Informacji Bibliotecznej (MSIB) – sprzęt komputerowy, oprogramowanie.

Kultura fizyczna

Gminny Ośrodek Sportu koordynuje działalność w zakresie kultury fizycznej i sportu w Gminie Nadarzyn we współpracy z Urzędem Gminy, Nadarzyńskim Ośrodkiem Kultury, klubami sportowymi GLKS Nadarzyn i LKS „Orzeł” Nadarzyn, Ligą Obrony Kraju w Nadarzynie, Szkolnym Związkiem Sportowym oraz szkołami z terenu Gminy. GOS jest propagatorem i animatorem aktywnych form wypoczynku mieszkańców Gminy. Należy wspomnieć, że w Gminie Nadarzyn odbywają się zajęcia pozalekcyjne dla najmłodszych w klasach 0–I oraz II–III z zakresu rekreacji fizycznej i piłki nożnej. Gmina posiada trzy obiekty sportowe z nowoczesnym zapleczem technicznym:

1. Stadion piłkarski przy ul. Żółwińskiej (który może pomieścić 900 osób), z bardzo dobrze przygotowaną płytą boiskową, o wymiarach 100 na 68 m wraz z bocznym boiskiem treningowym posiadającym sztuczne oświetlenie. Boisko główne stanowi bazę treningową i miejsce rozgrywek piłkarskich drużyn GLKS Nadarzyn. Było ono również wykorzystywane jako miejsce przygotowań piłkarskich reprezentacji Polski, Anglii i Szwajcarii do lat 18 oraz drużyn Ekstraklasy.
2. Hala widowiskowo-sportowa znajdująca się przy Gimnazjum (ul. Żółwińska 41). Hala ta została oddana do użytku w październiku 2002 r. Ogólna powierzchnia użytkowa obiektu wynosi 1 340 m². Główna hala (44 na 24 m) posiada trzy sektory dzielone kotarami i trybuny z miejscami siedzącymi dla 280 osób. W przylegającym do hali budynku znajdują się: sala korekcyjna i sportów siłowych (judo, MMA, karate), siłownia, 6 szatni z natryskami, w tym jedna dla niepełnosprawnych, sauna, pomieszczenia socjalne, biurowe i kawiarenka.
3. We wrześniu 2007 r. oddano do użytku trzeci obiekt sportowy, który powstał przy Szkole Podstawowej w Nadarzynie (ul. Sitarskich 4). Jest to nowoczesna hala sportowa wraz z zapleczem socjalnym.

Ponadto w Gminie wybudowano dwa boiska w ramach projektu „Moje Boisko – Orlik 2012”:

1. Kompleks boisk sportowych w Kostowcu. W skład kompleksu wchodzi: boisko ze sztuczną trawą do piłki nożnej o wymiarach 30 na 62 m o powierzchni całkowitej 1 860 m² (pole gry 26 na 56 m); boisko wielofunkcyjne o wymiarach 19,1 na 32,1 m o powierzchni 613,11 m² (pole do gry 15,1 na 28,1 m) z nawierzchnią poliuretanową, wyposażeniem do piłki koszykowej i siatkowej oraz bieżnią o długości 60 m.
2. Kompleks boisk sportowych w Ruścu. W jego skład wchodzi: boisko piłkarskie o nawierzchni z trawy syntetycznej o wymiarach 30 na 62 m, boisko wielofunkcyjne o wymiarach umożliwiających dodatkowo grę w piłkę ręczną, tj. 30 na 50 m oraz budynek sanitarno-szatniowy o powierzchni użytkowej ok. 60 m².

Oprócz tego wybudowano nowe boiska wielofunkcyjne:

1. Boisko z trawy syntetycznej o wymiarach 25 na 52 m, bieżnia o długości 60 m, kort tenisowy przy Szkole Podstawowej w Młochowie.
2. Boisko z trawy syntetycznej, boiska do piłki siatkowej i piłki nożnej oraz kort tenisowy w Szkole Podstawowej w Nadarzynie.

Powstały też dwa boiska do piłki plażowej.

Nowoczesna infrastruktura sportowa użytkowana jest zarówno przez młodzież szkolną, jak i kluby oraz organizacje sportowe działające na terenie Gminy Nadarzyn. Do najbardziej aktywnych podmiotów należą:

- Gminny Ludowy Klub Sportowy Nadarzyn
- Ludowy Klub Sportowy „Orzeł” Nadarzyn
- Liga Obrony Kraju
- Polski Związek Wędkarski (Koło w Nadarzynie i Koło w Młochowie)
- Szkolny Związek Sportowy.

Obiekty sportowe wynajmowane są regularnie przez osoby fizyczne i prawne na potrzeby zawodów komercyjnych, stanowią też arenę dla wielu lokalnych imprez cyklicznych. Wśród wydarzeń sportowych dużą popularnością mieszkańców cieszą się następujące imprezy:

- Bieg rodzinny o Puchar Wójta
- Mistrzostwa w wędkowaniu nad stawem w parku w Młochowie
- Zawody strażackie organizowane dla Ochotniczej Straży Pożarnej
- Mistrzostwa Nadarzyna w brydżu sportowym o Puchar Wójta
- Coroczny rajd rowerowy
- Zawody strzeleckie dla dzieci, młodzieży i dorosłych
- Dożynki Gminne (pierwsza niedziela września)
- Zawody na szczuble gminnym, powiatowym, międzypowiatowym w tenisie stołowym, piłce ręcznej, piłce siatkowej dziewcząt i chłopców (gimnazja)
- Mazovia Cup – mistrzostwa w piłce siatkowej dziewcząt i chłopców na szczuble gimnazjalnym
- Dwa turnieje w piłce siatkowej (wiosenny i jesienny) dla amatorów o puchar zastępcy Wójta Gminy Nadarzyn
- Halowy turniej piłki nożnej dla zakładów pracy o puchar Wójta Gminy Nadarzyn
- Mistrzostwa Gminy Nadarzyn w piłce nożnej dla szkół podstawowych klasy IV–VI, II–III oraz 0–I o puchar Wójta Gminy Nadarzyn.

14. Ochrona zdrowia

Główną placówką świadcząca usługi podstawowej opieki zdrowotnej na terenie Gminy Nadarzyn jest Samodzielny Publiczny Gminny Zespół Opieki Zdrowotnej w Nadarzynie z filią w Młochowie. Placówka świadczy szeroki zakres bezpłatnych i komercyjnych usług medycznych dla osób ubezpieczonych oraz bierze udział w różnego rodzaju akcjach profilaktycznych skierowanych do mieszkańców Gminy. Na terenie Nadarzyna i Młochowa od 01.07.2014 r. działa długoterminowa domowa opieka medyczna, którą prowadzi firma „Do-med” finansowana ze Śródków Narodowego Funduszu Zdrowia. Jej siedziba znajduje się w Ośrodku Zdrowia w Młochowie.

Oprócz placówki publicznej świadczenia medyczne z zakresu opieki zdrowotnej świadczy szereg innych prywatnych przychodni oraz gabinetów (np. NZOZ Lecznica MAK-MED s.c., FIZJO-MED Monika Machała-Szytk, „Centrum Meddent” Sp. z o.o.).

Na terenie Gminy (Kajetany) swoją siedzibę ma Światowe Centrum Słuchu i Mowy, które jest placówką wysokospecjalistyczną o renomie międzynarodowej.

W zakresie usług medycznych działa lokalnie również szereg prywatnych gabinetów lekarskich i stomatologicznych oraz zlokalizowanych jest pięć aptek. Mieszkańcy Gminy mogą korzystać ze świadczeń oferowanych przez szpitale w Warszawie, Pruszkowie i Grodzisku Mazowieckim. Najbliższa placówka nocnej pomocy lekarskiej znajduje się w Pruszkowie.

15. Pomoc społeczna

Pomoc społeczna jest instytucją lokalnej polityki społecznej państwa realizującą zadania zawarte w ustawie o pomocy społecznej, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Podstawowymi przesłankami udzielenia osobom i rodzinom wsparcia w ramach pomocy społecznej trudna sytuacja życiowa danej rodziny i niemożność jej pokonania mimo uprzedniego wykorzystania własnych środków, możliwości i uprawnień. Za realizację zadań z zakresu pomocy społecznej na terenie Gminy Nadarzyn odpowiedzialny jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nadarzynie, który jest jednostką organizacyjną Gminy Nadarzyn. Do jego zadań należy:

- prowadzenie diagnostyki jednostkowej i środowiskowej,
- bezpośrednie i pośrednie udzielanie świadczeń (w tym organizowanie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi),
- współpraca z organizacjami i instytucjami, a zwłaszcza z samorządem lokalnym,
- aktywizowanie środowiska lokalnego.

Specyfiką działalności systemu pomocy społecznej jest różnorodność kategorii osób korzystających z pomocy społecznej. Każdy mieszkaniec Gminy Nadarzyn znajdujący się w trudnej sytuacji bytowej, rodzinnej, materialnej może zgłosić się do Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nadarzynie i skorzystać ze świadczeń przewidzianych w ustawie o pomocy społecznej. Ustawa nałożyła na Gminę odpowiedzialność za rozwiązywanie wielu problemów społecznych pojawiających się w środowisku lokalnym.

W ramach swoich kompetencji i zadań GOPS wspiera potrzebujących poprzez udzielanie pomocy rzeczowej i finansowej na dożywianie, zakup odzieży, zakup opału, opłaty za energię elektryczną i czynsz. Ośrodek finansuje dożywianie dzieci w placówkach oświatowych i usługi specjalistyczne w miejscu zamieszkania. Wspiera też starania o przyjęcie do Domu Pomocy Społecznej czy Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego. Oplaca składki na ubezpieczenie zdrowotne. Ośrodek udziela zasiłku celowego na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego i organizuje poradnictwo prawne i psychologiczne.

Tab. 26 Przyczyny z powodu których przyznawana była pomoc w Ośrodku Pomocy Społecznej w Nadarzynie w 2013 roku.

powód trudnej sytuacji życiowej	liczba rodzin
ubóstwo	100
bezdomność	4
potrzeba ochrony macierzyństwa	36
bezrobocie	92
niepełnosprawność	117
długotrwała choroba	145
przemoc w rodzinie	3
bezzadność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	63
alkoholizm	10
narkomania	2
trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	6
zdarzenie losowe	1
trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	1

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nadarzynie.

Jak wynika bezpośrednio z danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, w latach 2011–2013 liczba rodzin korzystających z pomocy Ośrodka wzrosła. Liczba wydanych decyzji administracyjnych wynosiła odpowiednio w 2011 r. – 591, w 2012 r. – 697, a w 2013 r. – 799. W ramach lokalnej polityki społecznej w ostatnim okresie Rada Gminy przyjęła w drodze uchwał następujące programy profilaktyki społecznej:

- Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Nadarzyn na lata 2013–2015 (Uchwała Nr XXIX/312/2013 z dnia 23.01.2013 r.)
- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii w Gminie Nadarzyn na 2013 r. (Uchwała Nr XXIX/313/2013 z dnia 23.01.2013 r.)
- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii w Gminie Nadarzyn na 2014 r. (Uchwała Nr XLI/407/2014 z dnia 5.02.2014 r.).

Tab. 27 Wykaz rodzin korzystających z pomocy GOSP w poszczególnych miejscowościach w 2013 r.

miejscowość	ilość rodzin objętych pomocą
Nadarzyn I, II	57
Kajetany	13
Szamoty	9
Rusiec	23
Stara Wieś	19
Urzut	5

Wolica, Paszków	15
Rozalin	8
Mlochów	21
Krakowiany	8
Wola Krakowiańska	19
Parole	3
Strzeniówka	5
Walendów	10

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nadarzynie.

Od 2011 r. przy Ośrodku funkcjonuje Zespół Interdyscyplinarny (ZI). Zgodnie z ustawą zespół stanowi element gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar w kryzysie, opierający się na współpracy lokalnych instytucji, podmiotów i służb. Zadaniem zespołu jest szeroko profilowane podejście do problemu przemocy domowej adekwatne do kompetencji osób wchodzących w jego skład. Zadaniem ZI jest realizacja działań określona w gminnym programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie poprzez:

- integrowanie i koordynowanie działań podmiotów wchodzących w skład zespołu,
- diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie,
- podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku,
- inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie,
- inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Pozostałe instytucje działające na rzecz pomocy społecznej w Gminie Nadarzyn to:

Gminne Ognisko Dziecięco Młodzieżowe

Gminne Ognisko Dziecięco Młodzieżowe „Tęcza” w Nadarzynie z filią w Mlochowie jest placówką wsparcia dziennego i działa na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Misją GODM „Tęcza” jest tworzenie placówki przyjaznej rodzinie, która umożliwia wszechstronny rozwój wychowanków oraz dobrze przygotowuje ich do dalszego funkcjonowania w społeczeństwie. Celem placówki jest poprawa społecznego i emocjonalnego funkcjonowania dzieci i młodzieży oraz ich rodzin. Sprawuje opiekę nad dziećmi i młodzieżą w wieku od 6 do 16 lat. Ognisko jest gminną jednostką organizacyjną o statusie jednostki budżetowej. Realizuje działania o charakterze opiekuńczym, wychowawczym, edukacyjnym, profilaktycznym, prozdrowotnym (połączenie z programem wychowawczo-profilaktycznym). Codzienne zajęcia w Ognisku to: pomoc przy odrabianiu lekcji, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, ogólnorozwojowe (grupowe i indywidualne), zajęcia z zakresu profilaktyki uzależnień, prozdrowotne z elementami bajkoterapii oraz socjoterapii. Wychowankowie mają zapewniony posiłek. Gminne Ognisko Dziecięco-Młodzieżowe „Tęcza” organizuje lub współorganizuje liczne imprezy o charakterze integrującym środowisko.

W GDOM „Tęcza” została utworzona grupa teatralna – Teatr Profilaktyczny TAK!, grupa ekologów Klub Zielonych Przyjaciół Młochowa” oraz Liga Obrony Kraju. Wychowankowie ogniska zwyciężają w licznych konkurach plastycznych na szczeblu gminnym, ogólnopolskim i międzynarodowym.

Dom Pomocy Społecznej w Kostowcu

Dom Pomocy Społecznej im. Matki Florentyny Dymman Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi przeznaczony jest dla osób w podeszłym wieku. Zapewnia pobyt stały lub okresowy, całodobową opiekę pielęgniarską, rehabilitację ruchową w zakresie podstawowym, posiłki z uwzględnieniem indywidualnych diet oraz opiekę duszpasterską. Dom świadczy usługi bytowe, opiekuńcze i wspomagające zgodne z obowiązującym standardem. Dom Pomocy Społecznej w Kostowcu jest placówką prywatną.

Dom Dziecka Sióstr Rodziny Maryi w Kostowcu

Dom Dziecka Sióstr Rodziny Maryi w Kostowcu przy ul. Matki Florentyny Dymman 9 jest niepubliczną placówką opiekuńczo-wychowawczą typu socjalizacyjnego. Podmiotem prowadzącym Dom Dziecka jest Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi. Liczba miejsc organizacyjnych wynosi 14. Placówka ma charakter koedukacyjny. Do dyspozycji Domu Dziecka przeznaczono 2. piętro Domu Pomocy Społecznej.

Celem i zadaniem Domu Dziecka w Kostowcu jest zapewnienie całodobowej opieki i wychowania dzieciom i młodzieży całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodzicielskiej oraz zaspokajanie ich niezbędnych potrzeb życiowych. Dom Dziecka zapewnia dzieciom i młodzieży zajęcia wychowawcze, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, terapeutyczne, rekompensujące braki w wychowaniu w rodzinie i przygotowujące do życia społecznego. W razie potrzeb placówka zapewnia dzieciom niepełnosprawnym rehabilitację i zajęcia specjalistyczne. Podejmuje działania w celu powrotu wychowanków do rodziny naturalnej, znalezienia rodziny przysposabiającej lub umieszczenia w rodzinnych formach opieki zastępczej. Przygotowuje dzieci do samodzielnego życia.

Dom Dziecka w Walendowie

Dom Dziecka w Walendowie prowadzony jest przez Zgromadzenie Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia. W ramach działalności opiekuńczo-wychowawczej celem Zgromadzenia jest zapewnienie wychowankom i podopiecznym wszechstronnej pomocy materialnej i duchowej, uczenie życia zgodnego z moralnością i kulturą chrześcijańską, dążenie do ich zawodowego i życiowego usamodzielnienia.

Celem Domu jest zapewnienie dzieciom i młodzieży całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodzicielskiej całodobowej opieki i wychowania, a zwłaszcza: zakwaterowania, wyżywienia, dostępu do kształcenia i leczenia, wypoczynku i rekreacji, poszanowania godności i tożsamości oraz prawa do wolności sumienia i wyznania.

Placówka przeznaczona jest dla dzieci i młodzieży w wieku od 3 do 18 lat, ma charakter koedukacyjny, dysponuje 14 miejscami z możliwością zwiększenia do 30 miejsc.

Dom Miłosierdzia jest katolicką, niepubliczną placówką opiekuńczo-wychowawczą typu socjalizacyjnego.

16. Bezpieczeństwo publiczne

Komisariat Policji w Nadarzynie

Na terenie Gminy Nadarzyn funkcjonują publiczne służby pilnujące bezpieczeństwa mieszkańców Gminy. Jedną z nich jest Komisariat Policji w Nadarzynie podlegający Komendzie Powiatowej Policji w Pruszkowie.

Tab. 28 Liczba przestępstw na terenie Gminy Nadarzyn w latach 2008 - 2013.

kategoria przestępstwa	2008	2009	2010	2011	2012	2013
bójki i pobicia	2	3	0	4	0	3
przestępstwa gospodarcze	17	22	19	30	22	29
kradzież pojazdu poprzez włamanie	3	9	9	3	5	7
kradzież z włamaniem	23	32	40	34	49	42
przestępstwa kryminalne	232	249	259	218	240	262
przestępstwa rozbójnicze	4	2	5	2	1	2
przestępstwa narkotykowe	6	1	0	3	8	6
uszczerbek na zdrowiu	2	5	2	5	1	2
uszkodzenie mienia	15	18	18	22	28	26
kradzież	108	116	104	80	69	96

Zródło: Komisariat Policji w Nadarzynie.

Obszary szczególnie zagrożone na terenie Gminy Nadarzyn to takie miejsca, gdzie znajduje się odosobniona lub rzadka zabudowa. Ponadto do tej kategorii można zaliczyć centra handlowe takie jak CH MAXIMUS i CENTRUM MODY, gdzie potencjalni klienci tych obiektów narażeni są na kradzieże kieszonkowe. Nie ma miejsc szczególnie zagrożonych. Jak wynika z powyższej tabeli (tab. 27) dynamika i różnorodność zdarzeń uzależniona jest od rodzaju przestępstw i okresu ich popełnienia. Wiodącą kategorią przestępstw na terenie Gminy Nadarzyn są kradzieże oraz kradzieże z włamaniem.

Aktualnie sytuacja (za 5 miesięcy roku 2014) poprawia się – wskaźnik liczby popełnianych przestępstw na terenie Gminy ma tendencję spadkową w porównaniu do poprzedniego okresu z roku 2013. Wpływ na poprawę bezpieczeństwa ma wystawianie dodatkowych patroli spośród zespołu dzielnicowych i dyżurnych. Dodatkowym wsparciem dla policji jest system monitoringu. Taką formą ochrony objęty jest rejon obiektu pałacowo-parkowego w Młochowie (obsługiwany przez pracowników Urzędu Gminy) oraz rejon parku znajdującego się przy pl. Poniatowskiego w Nadarzynie.

Od grudnia 2011 r. została podjęta i nadal jest kontynuowana współpraca policji ze strażą gminną, która wiąże się ze wspólnymi patrolami oraz bieżącym monitorowaniem stanu zagrożenia na terenie Gminy.

Straż Gminna

Bardzo ważnym elementem bezpieczeństwa Gminy Nadarzyn jest funkcjonująca od 2012 r. Straż Gminna, której funkcjonariusze mają na celu przede wszystkim ochronę spokoju i porządku w miejscach publicznych, a także ochronę obiektów komunalnych i urządzeń użyteczności publicznej. Straż Gminna kontroluje też ruch drogowy (w zakresie określonym w przepisach o ruchu drogowym), współdziała z właściwymi podmiotami w zakresie ratowania życia i zdrowia obywateli, udziela pomocy w usuwaniu awarii technicznych i skutków klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń.

Straż Gminna zatrudnia 11 pracowników i jest jednostką organizacyjną Urzędu Gminy Nadarzyn. Posiada ona w swoich zasobach 1 pojazd oznakowany oraz jeden przenośny fotoradar.

Ochotnicza Straż Pożarna w Nadarzynie

Ochotnicza Straż Pożarna w Nadarzynie jest jednostką wchodzącą w skład krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Nadarzyńska OSP od chwili powstania w 1906 r. brała czynny udział zarówno w gaszeniu pożarów, jak i w życiu społecznym Gminy. W 2006 r. OSP Nadarzyn obchodziła 100-lecie swego istnienia.

Straż posiada obecnie 4 samochody bojowe z osprzętem (w tym jeden do ratownictwa drogowego). OSP oprócz modernizacji sprzętu, szkolenia i działalności bojowej prowadzi też działalność kulturalno-oświatową wspólnie z hufcem ZHP.

Od 1998 roku na terenie Gminy działa też Orkiestra OSP Nadarzyn, która w 2013 roku otrzymała odznaczenie Zasłużony dla Kultury Polskiej. Obecnie orkiestra liczy około 60 muzyków oraz 25 uczniów chcących przystąpić do zespołu. Swoimi występami uświetnia imprezy gminne i tworzy ich oprawę muzyczną, bierze też udział w konkursach oraz paradach w kraju i za granicą. Prowadzi także bezpłatną naukę gry na instrumentach muzycznych dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Orkiestra OSP bierze czynny udział w życiu Gminy.

Ochotnicza Straż Pożarna w Młochowie

W 1947r. powstała Ochotnicza Straż Pożarna w Młochowie. Potrzeba istnienia straży pożarnej w Młochowie pojawiła się spontanicznie. Początkowo skupiała zaledwie kilkunastu ochotników, a jej wyposażenie było bardzo skromne. Intensywny rozwój OSP w Młochowie rozpoczął się dopiero w latach pięćdziesiątych. W latach osiemdziesiątych wybudowana została – przy dużym zaangażowaniu mieszkańców, którzy zebrali fundusze na fundamenty i sami je wykonali – obecna remiza. W 1982 r. miejscowa społeczność ufundowała jednostce pierwszy sztandar. Wtedy też jednostka otrzymała pierwszy, typowy samochód strażacki. Obecnie, podobnie jak OSP w Nadarzynie, należy do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

17. Organizacje pozarządowe

W Gminie Nadarzyn funkcjonuje szereg organizacji pozarządowych realizujących własne cele statutowe, których działalność pozytywnie wyróżnia lokalne społeczeństwo w zakresie aktywności obywatelskiej i samoorganizacji. Do najważniejszych organizacji społecznych należy zaliczyć m.in.

1. Fundacja Kultury Informatycznej
2. Fundacja Motocykliści Dzieciom
3. Fundacja Wspierania Kardiologii Interwencyjnej
4. Gminny Ludowy Klub Sportowy Nadarzyn
5. Ludowy Klub Sportowy „Orzeł” Nadarzyn
6. Klub Sportu Psich Zaprzęgów „Grey”
7. Klub Sportowy „Ina Nadarzyn”
8. Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Osób Niepełnosprawnych „Szlakiem Tęczy”
9. Klub Rodziców i Dzieci „Nokuś”
10. Nadarzyńskie Stowarzyszenie Ekologiczne
11. Polskie Towarzystwo Oświaty i Turystyki Wiejskiej
12. Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” w Nadarzynie
13. Stowarzyszenie Przyjaciół Gminy Nadarzyn.

Priorytety współpracy z organizacjami pozarządowymi zawarte są w uchwale Nr XXXVIII/394/2013 Rady Gminy z dnia 28.11.2013 r. w sprawie uchwalenia rocznego programu współpracy Gminy Nadarzyn z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2014. Program zakłada, że współpraca opiera się na zasadach pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności. Program ten ułatwia i wspomaga rozwój w wybranych dziedzinach życia mieszkańców oraz stanowi odzwierciedlenie potrzeb społeczności lokalnej Gminy, a także ambicji i wrażliwości działaczy biorących udział w samorealizacji i tworzeniu lokalnego społeczeństwa obywatelskiego. Dokument jest wynikiem wspólnego wysiłku przedstawicieli społeczności lokalnych oraz ich aktywnej postawy wobec potrzeb osiągnięcia celów, które będą służyć mieszkańcom Gminy i wzbogacać ich życie.

Zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie zostały przeprowadzone otwarte dla organizacji konkursy ofert na wspieranie realizacji zadań z zakresu upowszechniania kultury fizycznej i sportu oraz w zakresie wypoczynku dzieci i młodzieży z terenu Gminy Nadarzyn.

Tab. 29 Dotacje przekazane na realizację poszczególnych zadań publicznych w latach 2011, 2012 i 2013.

nazwa zadania	2011	2012	2013
upowszechnianie kultury fizycznej i sportu	1 330 900	1 510 000	1 150 000
wypoczynek dzieci i młodzieży z terenu Gminy Nadarzyn	54 850	50 600	59 998
razem	1 385 750	1560 000	1 209 998

Źródło: Urząd Gminy w Nadarzynie

II ZAŁOŻENIA DO PLANU ROZWOJU LOKALNEGO A INNE DOKUMENTY PLANISTYCZNE

1. Plan Rozwoju Lokalnego a zewnętrzne dokumenty planistyczne

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Nadarzyn jest zgodny i nie zawiera przepisów sprzecznych z dokumentami planistycznymi wyższego rzędu. Założenia PRL zostały skonfrontowane z następującymi dokumentami planistyczno-koncepcyjnymi: Strategia Rozwoju Kraju 2020, Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku.

2. Nawiązanie do wewnętrznych dokumentów planistycznych

Plan Rozwoju Lokalnego jest spójny z innymi wewnętrznymi dokumentami planistycznymi obowiązującymi w Gminie Nadarzyn. Zadania wyznaczone w PRL stanowią zarówno kontynuację podjętych już działań w programach zakończonych, jak i wpisują się w obecnie obowiązujące plany oraz bieżącą realizację zadań. Zadania skatalogowane w PRL są spójne z zadaniami wpisanymi w poszczególne programy operacyjne Strategii Rozwoju Lokalnego. Podstawą do opracowania PRL stały się następujące dokumenty:

- **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nadarzyn.** Studium zostało wprowadzone uchwałą Nr XLII/420/2014 Rady Gminy Nadarzyn z dnia 26 marca 2014 r.
- **Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Nadarzyn do 2025 roku.** Strategia jest długookresowym programem działania określającym misję rozwoju (generalny cel kierunkowy), strategiczne i operacyjne cele rozwoju oraz wskazującym sposoby ich wykonania w postaci planowanych kierunków działań.
- **Roczny program współpracy Gminy Nadarzyn z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2014 rok.** Program określa zasady współpracy Gminy Nadarzyn z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. Wprowadzony został uchwałą Nr XXXVIII/394/2013 Rady Miejskiej w Nadarzynie z dnia 28 listopada 2013 r.

3. Planowanie finansowe

Wyznaczanie zadań rozwojowych w ramach Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Nadarzyn wymagało analizy gospodarki finansowej Gminy i jej dokumentów planistycznych w tym zakresie. Analiza wskaźników budżetowych w okresie ostatnich 7 lat oraz przegląd założeń zawartych w Wieloletniej Prognozie Finansowej posłużyły jako materiał źródłowy do wyznaczania celów rozwojowych oraz wyznaczenia priorytetów.

Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Nadarzyn stanowi instrument wieloletniego planowania finansowego w Gminie. WPF obejmuje prognozę m.in. takich parametrów budżetowych Gminy jak:

- dochody bieżące oraz wydatki bieżące budżetu jednostki samorządu terytorialnego, w tym na obsługę długu, gwarancje i poręczenia;
- dochody majątkowe, w tym dochody ze sprzedaży majątku, oraz wydatki majątkowe budżetu jednostki samorządu terytorialnego;
- wynik budżetu jednostki samorządu terytorialnego;
- przeznaczenie nadwyżki albo sposób sfinansowania deficytu;
- przychody i rozchody budżetu jednostki samorządu terytorialnego, z uwzględnieniem długu zaciągniętego oraz planowanego do zaciągnięcia;
- kwotę długu jednostki samorządu terytorialnego oraz sposób sfinansowania jego spłaty;
- kwoty wydatków bieżących i majątkowych wynikających z limitów wydatków na planowane i realizowane przedsięwzięcia.

Obligatoryjnym elementem Prognozy jest również kwota długu jednostki samorządu terytorialnego wraz ze wskazaniem sposobu sfinansowania.

W Gminie Nadarzyn Wieloletnią Prognozę Finansową przyjęto w drodze uchwały w dniu 30 lipca 2014 r. i obejmuje ona okres 2014–2026. Budżet Gminy stanowi okresowe roczne odzwierciedlenie założeń Prognozy i stanowi zabezpieczenie środków własnych na realizację zadań rozwojowych.

III PLAN ROZWOJU LOKALNEGO – ZADANIA

Plan Rozwoju Lokalnego dla Gminy Nadarzyn zawiera katalog zadań rozwojowych, które zostały zgłoszone w ramach konsultacji merytorycznych. Jako materiał źródłowy sporządzonego katalogu zadań posłużyły ankiety SWOT. Zestawienie zadań stało się podstawą do późniejszego określenia priorytetów planowanych zadań rozwojowych.

1. Misja

Misja strategiczna Gminy Nadarzyn została zdefiniowana w Strategii Rozwoju, a jej główne założenia stały się podstawą do sformułowania misji na potrzeby Planu Rozwoju Lokalnego na lata 2014–2025. Główne założenia misji to: kreowanie Gminy Nadarzyn jako środowiska lokalnego stawiającego na stabilny i wielofunkcyjny rozwój społeczno-gospodarczy, dbającego o stały wzrost jakości życia mieszkańców, nastawionego na rozwój edukacji, opieki zdrowotnej oraz szeroką ofertę kulturalną i sportową oraz atrakcyjnego turystycznie dzięki walorom przyrodniczym i kulturowym. Nadarzyn dysponuje szeregiem atutów społecznych, gospodarczych, kulturowych i przyrodniczych sprzyjających realizacji misji oraz osiągnięciu założonych celów rozwojowych. Dotychczasowy rozwój Gminy Nadarzyn pozwala charakteryzować jednostkę jako gminę przechodzącą transformację społeczno-gospodarczą. Tradycyjny rolniczy charakter Gminy zanika na rzecz innych funkcji przypisywanych jednostkom miejskim. Taka tendencja poszerza misję o podejmowanie działań na rzecz przywrócenia praw miejskich.

Analiza SWOT stanowi syntetyczną podstawę dla sformułowanej misji. Powstała w wyniku konsultacji społecznych z jednostkami organizacyjnymi i pomocniczymi Gminy, dzięki czemu odnosi się zarówno do kwestii Gminy Nadarzyn jako całości, jak i do kwestii związanych z poszczególnymi obszarami działań jej wydziałów czy jednostek organizacyjnych.

MOCNE STRONY:

- ✓ **położenie w bezpośrednim sąsiedztwie Warszawy, co jest źródłem korzyści dla mieszkańców Gminy, tzw. renta położenia (Warszawa jako miejsce pracy i korzystania z szeroko rozumianych usług) – bliskość Warszawy podnosi atrakcyjność osadniczą i gospodarczą Gminy Nadarzyn;**
- ✓ **duża ilość terenów inwestycyjnych na obszarze Gminy i konsekwentna realizacja przez władze Gminy polityki proinwestycyjnej, w tym:**
  - wprowadzanie planów zagospodarowania przestrzennego zgodnych z potrzebami rozwojowymi Gminy;
  - rozwój infrastruktury technicznej zgodnej z założeniami planowania przestrzennego;
- ✓ **duża ilość podmiotów gospodarczych funkcjonujących na terenie Gminy;**
- ✓ **relatywnie niski poziom rejestrowanego bezrobocia;**
- ✓ **systematyczny rozwój infrastruktury technicznej, w tym:**

- rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej;
- budowa i rozbudowa oczyszczalni;
- wysoka jakość wody dostarczanej do lokali gminną siecią wodociągową;
- budowa i modernizacja dróg;
- ✓ **korzystne perspektywy demograficzne, w tym:**
  - wysoki odsetek ludności napływowej na terenie Gminy – napływ „kapitału ludzkiego”;
  - korzystna struktura ludności – przewaga ludności w wieku produkcyjnym
  - stopniowy wzrost aktywności obywatelskiej mieszkańców;
- ✓ **kompleksowe planowanie przestrzenne na terenie Gminy, w tym:**
  - aktualne i funkcjonalne plany zagospodarowania przestrzennego;
  - możliwość współdziałania z inicjatywami sąsiadujących gmin w kontekście rozbudowy sieci ścieżek rowerowych o zasięgu ponadgminnym;
  - połączenie Gminy z Warszawą rozbudowaną siecią komunikacji publicznej;
- ✓ **systematyczny rozwój szkolnictwa i proedukacyjna polityka władz, w tym:**
  - szeroki dostęp do nowoczesnej bazy sportowej i rekreacyjnej;
  - ciągła rozbudowa i modernizacja istniejącej infrastruktury oświatowej;
  - posiadanie gruntów gminnych pod budowę obiektów oświatowych;
  - nowoczesne wyposażenie placówek oświatowych;
  - wysoki poziom nauczania;
  - szeroki wachlarz oferty zajęć pozalekcyjnych;
  - systematyczne doskonalenie zawodowe kadry pedagogicznej;
  - systematyczny wzrost możliwości edukacyjnych uczniów w szkołach wiejskich;
  - udział w programach certyfikujących jakość edukacji;
  - planowane wprowadzenie e-dziennika i e-sekretariatu we wszystkich szkołach;
  - zatrudnianie animatorów sportowych;
- ✓ **wysoki poziom usług medycznych podstawowej opieki zdrowotnej, w tym:**
  - systematyczne poszerzanie zakresu świadczonych usług;
  - rozwój i poprawa jakości bazy lokalowej umożliwiające dalsze poszerzenie zakresu świadczonych usług (SPZOZ);
  - wykwalifikowany personel;
  - stałe organizowanie akcji profilaktycznych;
- ✓ **aktywne wspieranie przez Gminę polityki prospołecznej, w tym:**
  - wszechstronna działalność placówek wsparcia dziennego;
  - szeroka oferta zajęć środowiskowych;
  - aktywna współpraca instytucji działających na rzecz rodziny;
  - wsparcie doświadczeniem, wiedzą i kwalifikacjami pracowników działających na rzecz rodziny, osób niepełnosprawnych, seniorów;
  - funkcjonowanie Gminnego Ogniska Dziecięco-Młodzieżowego „Tęcza”
  - aktywna działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Nadarzynie oraz Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;
- ✓ **warunki do rozwoju działalności turystycznej, rekreacyjnej i sportowej, w tym:**

- istnienie terenów leśnych mających znaczne walory turystyczne i przyrodnicze;
- posiadanie wielofunkcyjnej bazy obiektów sportowych;
- różnorodność oferty sportowej (duża ilość sekcji, różnorodność grup wiekowych);
- systematyczne zagospodarowywanie terenów rekreacyjnych;
- aktywna działalność klubów i organizacji sportowych;
- duże osiągnięcia i wysokie noty w rankingach lokalnych klubów sportowych;
- wysoko wykwalifikowana kadra trenerska;
- ✓ **sprawnie działające instytucje kultury, w tym:**
  - aktywna współpraca instytucji kultury z innymi jednostkami samorządowymi;
  - dogodna lokalizacja instytucji kultury oraz ich filii;
  - szeroka oferta zajęć Nadarzyńskiego Ośrodka Kultury;
  - systematyczne organizowanie imprez kulturalnych dla mieszkańców;
  - wysoki poziom wykształcenia oraz zaangażowanie kadry;
  - bogaty i aktualny księgozbiór i zbiór multimedii Biblioteki Gminnej;
  - funkcjonowanie orkiestry przy Ochotniczej Straży Pożarnej;
- ✓ **aktywna promocja Gminy Nadarzyn, w tym:**
  - wykorzystywanie nowoczesnych kanałów informacyjnych do kontaktu z mieszkańcami i tworzenia wizerunku Gminy na zewnątrz;
  - uzyskiwanie nagród i wyróżnień w konkursach i rankingach samorządowych;
- ✓ **bezpieczeństwo i porządek publiczny, w tym:**
  - efektywna współpraca straży gminnej i policji;
  - nowoczesnie wyposażona Ochotnicza Straż Pożarna funkcjonująca w ramach krajowego systemu ratownictwa.

SŁABE STRONY:

- ✓ **wzrost liczby zadań zleczanych samorządom gminnym przy jednoczesnym nieadekwatnym systemie dotacji i subwencji;**
- ✓ **ograniczona dostępność do komunikacji publicznej, w tym:**
  - trudności komunikacyjne z Warszawą;
  - brak komunikacji alternatywnej (np. kolej);
- ✓ **niedostatecznie rozwinięta sieć drogowa, w tym:**
  - zbyt mała liczba bezkolizyjnych skrzyżowań i przejść dla pieszych;
  - nadmierne obciążenie dróg lokalnych;
  - brak ścieżek rowerowych;
  - niedostateczna liczba chodników w dużej części Gminy;
- ✓ **niewydolność sieci energetycznej w części Gminy spowodowana szybkim rozwojem terenów mieszkaniowych;**
- ✓ **niewystarczający dostęp do infrastruktury technicznej w związku z szybkim rozwojem terenów mieszkaniowych;**
- ✓ **niewystarczająco rozbudowana baza turystyczno-rekreacyjna,**
- ✓ **brak publicznego żłobka;**
- ✓ **brak wystarczającej ilości świetlic;**
- ✓ **duża grupa mieszkańców Gminy niezarejestrowana w US w Pruszkowie (podatek dochodowy od osób fizycznych);**

- ✓ **brak postaw proekologicznych wśród części mieszkańców Gminy, w tym;**
  - zaśmiecanie terenów cennych przyrodniczo i przydrożnych oraz „dzikie” wysypiska śmieci;
- ✓ **brak dostatecznej liczby komunalnych mieszkań socjalnych;**
- ✓ **słaby związek emocjonalny ludności napływowej z Gminą (brak „tożsamości lokalnej”).**

SZANSE:

- ✓ **położenie Gminy przy głównych szlakach komunikacyjnych;**
- ✓ **otwarcie trasy Salomea–Wolica i rozbudowa drogi krajowej nr 8 do parametrów drogi ekspresowej;**
- ✓ **systematyczny rozwój infrastruktury technicznej;**
- ✓ **pozyskiwanie środków zewnętrznych;**
- ✓ **zwiększenie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej Gminy, w tym:**
  - rozbudowa ścieżek rowerowych;
  - zagospodarowanie terenów na cele rekreacyjne;
  - wspieranie rozwoju agroturystyki;
  - rewitalizacja zespołu pałacowego w Mlochowie;
- ✓ **integracja wspólnoty lokalnej;**
- ✓ **upowszechnianie idei e-urzędu;**
- ✓ **polityka Gminy przyjazna rodzinom, w tym:**
  - pozyskiwanie środków zewnętrznych na aktywizację zawodową i społeczną osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
  - pozyskanie środków pozabudżetowych na rozwój usług edukacyjnych i społecznych w Gminie;
  - współpraca rodzin w rozwiązywaniu własnych problemów;
- ✓ **otwarcie na nowe inicjatywy, w tym:**
  - wykorzystanie potencjału mieszkańców;
  - współpraca z organizacjami pozarządowymi i wspieranie ich działań;
- ✓ **zwiększenie poziomu bezpieczeństwa na terenie Gminy, w tym:**
  - rozwój sieci monitoringu;
  - kontynuacja współpracy straży gminnej i policji.

ZAGROŻENIA:

- ✓ **kryzys gospodarczy;**
- ✓ **rosnące obciążenie budżetu Gminy kosztami wynikającymi z poszerzania katalogu zadań;**
- ✓ **gwałtownie rosnące obciążenie istniejącej infrastruktury technicznej związane z rozbudową osiedli mieszkalnych i terenów inwestycyjnych;**
- ✓ **natężenie ruchu drogowego, w tym:**
  - brak bezkolizyjnych powiązań lokalnego ruchu kołowego z ciągiem drogi krajowej nr 8 oraz brak bezkolizyjnych powiązań z drogami wojewódzkimi nr 720 i nr 721;
  - brak bezkolizyjnych przejazdów i przejść dla pieszych przez drogę krajową nr 8 (tzw. „Trasa Katowicka”);

- brak sprawnych lokalnych ciągów komunikacyjnych umożliwiających powiązania wewnętrzne z pominięciem drogi krajowej nr 8 i dróg wojewódzkich nr 720 i 721;
- ✓ zagrożenia wynikające z naruszenia równowagi środowiska naturalnego z powodu rozwoju gospodarczego i postępującej urbanizacji Gminy;
- ✓ konflikt społeczny związany z lokalizacją i oddziaływaniem Sortowni Odpadów Komunalnych przy ul. Turystycznej;
- ✓ wysoki poziom obciążenia budżetu tzw. podatkiem janosikowym;
- ✓ wzrost liczby osób i rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej.

2. Cele rozwojowe i główne obszary realizacji zadań

Określenie celów rozwojowych stanowi etap bardziej szczegółowego definiowania i implementowania założeń sformułowanych w misji. Opierając się na dokumentach planistycznych oraz przeprowadzonych konsultacjach merytorycznych zdefiniowano trzy cele rozwojowe, które posłużyły do dalszego określenia obszarów realizacji szczegółowych zadań rozwojowych wypełniających misję. Są to:

1. Stały wzrost jakości życia mieszkańców.
2. Stabilny i wielofunkcyjny rozwój społeczno-gospodarczy.
3. Ochrona walorów przyrodniczych i kulturowych mających wpływ na atrakcyjność turystyczną Gminy.

Główne obszary realizacji zadań stanowią wyselekcjonowany katalog priorytetowych działań koniecznych do podjęcia w ramach określonych celów rozwojowych. Wskazanie priorytetów jest wynikiem analizy potrzeb przeprowadzonej w ramach konsultacji merytorycznych. Szczegółowy wykaz zadań stanowi załącznik nr 2 do Planu Rozwoju Lokalnego.

2.1. Stały wzrost jakości życia mieszkańców

Pierwszym i zarazem głównym celem rozwojowym Gminy Nadarzyn jest szeroko rozumiana poprawa jakości życia społeczności lokalnej. Wyeksponowanie tego celu stanowi zarówno wyraz zainteresowania wykorzystaniem możliwości lokalnych w budowaniu zrównoważonego rozwoju Gminy, jak i reakcję na tendencje migracyjne. Zarysowujący się coraz wyraźniej dysonans między nową ludnością napływową a tymi, którzy zamieszkują Gminę w drugim lub więcej pokoleniu, stanowi wyzwanie dla władz. Integracja społeczna mieszkańców bardziej tradycyjnego południowego obszaru Gminy (głównie tereny rolnicze oddalone od najważniejszych ciągów komunikacyjnych) z nowo osiadłymi mieszkańcami Nadarzyna czy Strzeniówki to jedno ze zjawisk znacząco wpływających na jakość życia społeczności i jako takie powinno znaleźć się w sferze zainteresowania władz Gminy. Urbanizacja oraz tendencje migracyjne determinują podejmowanie działań mających na celu doposażenie rozwijających się obszarów w infrastrukturę techniczną.

Bogaty katalog zadań koniecznych do podjęcia pozwolił na następujące usystematyzowanie obszarów działania o szczególnym znaczeniu dla realizacji celu rozwojowego:

- Niwelowanie braków w dostępie do podstawowej infrastruktury technicznej:
  - poprawa jakości i funkcjonalności dróg gminnych,
  - rozbudowa sieci wodociągowej,
  - zadania z zakresu gospodarki ściekowej, w tym budowa i rozbudowa sieci kanalizacji i oczyszczalni ścieków, budowa kanalizacji deszczowej na terenach zurbanizowanych,
  - pomoc w likwidacji azbestu,
  - budowa i remont komunalnych zasobów mieszkaniowych,
  - budowa i modernizacja chodników,
  - budowa przejść bezkolizyjnych przejść dla pieszych,
  - budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego.
- Tworzenie sprzyjających warunków rozwoju młodego pokolenia:
  - budowa nowych placówek oświatowych, rozbudowa i modernizacja istniejących,
  - otwarcie publicznego żłobka,
  - modernizacja terenów przyległych budynków oświatowych – powstanie placów zabaw,
  - budowa świetlic wiejskich,
  - systematyczne uzupełnianie zbiorów biblioteki,
  - budowa ogólnodostępnych obiektów rekreacyjnych (boiska, skatepark, siłownie plenerowe),
  - wyrównywanie szans edukacyjnych młodzieży poprzez dodatkowe zajęcia,
  - poszerzanie wachlarza zajęć pozalekcyjnych,
  - doskonalenie zawodowe kadry pedagogicznej.
- Intensyfikacja działań mających na celu ochronę środowiska naturalnego:
  - rewitalizacja terenów zielonych,
  - planowanie przestrzenne uwzględniające ochronę terenów najcenniejszych pod względem przyrodniczym,
  - opracowanie Programu Ochrony Zabytków znajdujących się na terenie Gminy i ich rewitalizacja,
  - wykorzystanie walorów przyrodniczych Gminy do celów edukacyjnych,
  - wdrażanie programów proekologicznych dla dzieci i młodzieży.
  - dalsze wdrażanie nowoczesnego systemu selektywnej zbiórki odpadów.
- Tworzenie przyjaznych warunków do rozwoju bazy mieszkaniowej:
  - bieżące opracowywanie dokumentów planistycznych związanych z zagospodarowaniem przestrzennym,
  - systematyczny rozwój infrastruktury technicznej na terenach charakteryzujących się dynamicznym wzrostem budownictwa mieszkaniowego,
  - ciągle uzupełnianie sieci dróg o połączenia z nowopowstającymi osiedlami,
  - budowa mieszkań komunalnych, socjalnych oraz w ramach TBS dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji mieszkaniowej.
- Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców:
  - systematyczne uzupełnianie wyposażenia Ochotniczej Straży Pożarnej,
  - rozwój sieci monitoringu i poprawa jej jakości w newralgicznych pod względem bezpieczeństwa miejscach na terenie Gminy,

- umacnianie współpracy straży gminnej i policji.
- Polepszenie warunków dostępu do publicznej służby zdrowia:
  - polepszenie dostępności do usług medycznych na terenie Gminy,
  - rozbudowa bazy lokalowej placówek zdrowia na terenie Gminy,
  - systematyczna realizacja programów profilaktycznych.
- Tworzenie warunków do zwiększenia efektywności obsługi klienta w Urzędzie Gminy poprzez nowoczesne rozwiązania informatyczne (e-urząd).
  - kształcenie i podnoszenie kwalifikacji kadry urzędniczej,
  - stała modernizacja sprzętu informatycznego.
- Likwidacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.
- Organizowanie cyklicznych imprez o charakterze integracyjnym.
- Edukacja obywatelska.
- Aktywizacja seniorów.
- Integracja i konsolidacja mieszkańców wokół działań na rzecz wdrażania Strategii.
- Wdrożenie nowoczesnej technologii informatycznej w celu integracji społeczności lokalnej.
- Wspieranie inicjatyw obywatelskich w zależności od uwarunkowań lokalnych.
- Partnerska współpraca władz Gminy z organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami, i partnerami zagranicznymi.
- Promowanie wielosektorowej polityki społecznej.
- Nawiązywanie partnerstw krajowych i zagranicznych.
- Dążenie do przywrócenia praw miejskich.

2.2 Stabilny i wielofunkcyjny rozwój społeczno-gospodarczy

Obecnie rozwój przedsiębiorczości jest jednym z kluczowych zagadnień podejmowanych przez władze Gminy Nadarzyn w celu poprawy lokalnej sytuacji społeczno-gospodarczej. Postawienie tak sformułowanego celu rozwojowego determinuje podjęcie szeregu różnorodnych działań stymulujących rozwój przedsiębiorczości (szczególnie małych i średnich przedsiębiorstw) oraz aktywizację rynku pracy. Specyfika gospodarcza regionu, czyli przede wszystkim sąsiedztwo Warszawy powoduje, że głównym przedmiotem działań prowadzących do realizacji tego celu rozwojowego będą małe i średnie przedsiębiorstwa funkcjonujące w wielu różnorodnych branżach. Wyznaczenie tego celu rozwojowego wiąże się z realizacją szeregu zadań służących udogodnieniu prowadzenia działalności gospodarczej i w konsekwencji zwiększeniu zatrudnienia i aktywizacji lokalnego rynku pracy. Wśród zadań do zrealizowania w ramach celu rozwojowego szczególne znaczenie mają następujące obszary:

- Prowadzenie punktu informacji i doradztwa dla mieszkańców podejmujących działalność gospodarczą i potencjalnych inwestorów oraz na temat możliwości wykorzystania środków pomocowych Unii Europejskiej – działanie w ramach projektów europejskich.
- Współpraca z Lokalną Grupą Działania „Ziemia Chelmońskiego” oraz innymi organizacjami pozarządowymi w celu pozyskania środków dla przedsiębiorców i rolników.
- Modernizacja i budowa sieci dróg gminnych.
- Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego.
- Rozbudowa infrastruktury technicznej na terenach inwestycyjnych (i tym samym podniesienie ich wartości).

- Opracowanie dokumentów uwzględniających wyznaczenie terenów pod inwestycje.
- Wspomaganie przedsiębiorczości poprzez współpracę władz Gminy z agencjami i fundacjami rozwoju lokalnego oraz lokalnymi przedsiębiorcami.
- Działania promocyjne Gminy zachęcające przedsiębiorców do inwestowania.
- Współpraca z instytucjami aktywizującymi rynek pracy.

2.3 Ochrona walorów przyrodniczych i kulturowych mających wpływ na atrakcyjność turystyczną Gminy.

Położenie geograficzne Gminy Nadarzyn tworzy dogodną bazę do rozwoju turystyki i rekreacji. Kluczowym walorem przyrodniczym i krajobrazowym są rezerваты przyrody – Młochowski Grąd i Młochowski Łęg. Obserwowany w społeczeństwie wzrost zainteresowania aktywnymi formami wypoczynku na łonie natury determinuje podjęcie działań mających na celu zagospodarowanie infrastrukturalne obszarów przyrodniczych o wysokiej wartości przyrodniczej, krajobrazowej oraz kulturalnej. Realizacja zadań w ramach tego celu rozwojowego posłuży nie tylko zwiększeniu atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej Gminy (wewnętrznej oraz zewnętrznej), ale przyczyni się też pośrednio do realizacji poprzedniego (2) celu rozwojowego, tj. tworzenia dogodnych warunków pracy poprzez m.in. rozwój przedsiębiorczości. Wśród zadań do zrealizowania w ramach celu rozwojowego szczególne znaczenie mają następujące obszary:

- Zagospodarowanie kompleksów leśnych.
- Budowa ciągów pieszo-rowerowych.
- Budowa ścieżek edukacyjnych.
- Budowa szlaku do jazdy konnej.
- Rewitalizacja zieleni gminnej i poprawa estetyki Gminy.
- Budowa nowych obiektów sportowych (boiska, sale gimnastyczne, skatepark, siłownie plenerowe) i rozbudowa istniejących.
- Modernizacja i budowa dróg oraz szlaków turystycznych w celu rozwoju tzw. turystyki weekendowej.
- Działania promujące Gminę między innymi za pośrednictwem mediów społecznościowych (np. „mapping” Nadarzyna przygotowany przez gminną telewizję, promocja wydarzeń kulturalnych na terenie Gminy na portalu społecznościowym Facebook).

3. Wykaz planowanych działań i pozyskiwanie funduszy zewnętrznych

Gmina Nadarzyn aktywnie pozyskuje środki zewnętrzne na dofinansowanie realizowanych działań. Na bieżąco monitoruje zmiany w programach unijnych i innych pod kątem możliwości pozyskania środków finansowych.

W zakresie realizacji zadań zebranych w poniższej tabeli Gmina będzie starała się pozyskać dofinansowania w zależności od programów zatwierdzonych przez Rząd Polski i Komisję Europejską. Bazując na wiedzy posiadanej w momencie sporządzania niniejszego dokumentu, Gmina Nadarzyn będzie wnioskowała o dofinansowania w zakresie:

- do 3 mln zł na budowę i modernizację dróg ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW),
- do 2 mln zł na zaopatrzenie w wodę lub odprowadzanie/oczyszczanie ścieków komunalnych ze środków PROW,
- do 500 tys. zł (na jedną miejscowość) na ochronę zabytków ze środków PROW,
- do 500 tys. zł (na jedną miejscowość) na inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne oraz kształtowanie przestrzeni publicznej ze środków PROW,
- do 2 mln zł na rozwój i modernizację infrastruktury technicznej ze środków Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Chełmońskiego” (działania w ramach programu LEADER),
- do 400 tys. zł na projekty parasolowe ze środków LGD „Ziemia Chełmońskiego”,
- do 500 tys. zł (na jedną miejscowość) na zadania inne niż infrastruktura techniczna ze środków LGD „Ziemia Chełmońskiego”,
- do 100 tys. zł na realizację „małych projektów” ze środków LGD „Ziemia Chełmońskiego”,
- do 55% pożyczki i 45% dofinansowania do kosztów rozbudowy i modernizacji oświetlenia ulicznego ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (działania w ramach programu SOWA),
- od 3 do 7 mln zł na budowę ścieżek rowerowych ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego (działania w ramach programu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne),
- do 85% kosztów modernizacji Nadarzyńskiego Ośrodka Kultury ze środków RPO WM,
- do 70% kosztów wykonania termomodernizacji budynku szkoły podstawowej w Kostowcu ze środków RPO WM,
- do 50% kosztów na rozbudowę „Orlika” ze środków Ministerstwa Sportu i Turystyki,
- do 80% kosztów rewitalizacji zespołu pałacowego w Młochowie ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowania EOG.

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

Tab. 30 Wykaz wybranych działań planowanych w ramach realizacji celów rozwojowych do 2025 r. z podziałem na sołectwa.

miejsowość	działania	termin realizacji	szacunkowy koszt (w tym pozyskane środki zewnętrzne – patrz powyżej)
Nadarzyn	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.	do 2025 r.	1 000 000
	Rozbudowa oczyszczalni ścieków.	do 2025 r.	1 000 000
	Budowa kanalizacji deszczowej.	do 2025 r.	700 000
	Budowa nowych dróg i modernizacja istniejących.	do 2025 r.	3 000 000
	Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego.	do 2020 r.	800 000
	Budowa ścieżek rowerowych.	do 2020 r.	4 000 000
	Budowa chodników.	do 2025 r.	1 500 000
	Rozbudowa i unowocześnienie sieci monitoringu.	do 2020 r.	150 000
	Budowa mieszkań komunalnych.	do 2025 r.	2 000 000
	Rozbudowa szkoły podstawowej o stołówkę i świetlicę szkolną.	do 2020 r.	3 500 000
	Budowa zaplecza socjalnego stadionu.	do 2025 r.	-
	Budowa Centrum Rehabilitacji.	2015–2020	200 000
	Modernizacja budynku Nadarzyńskiego Ośrodka Kultury.	do 2020 r.	600 000
	Pozyskanie terenu przy NSM na cele rekreacyjne.	do 2025 r.	-
	Zagospodarowanie tzw. Pastewnika.	do 2025 r.	1 000 000
	Poprawa komunikacji z Warszawą.	do 2025 r.	-
	Budowa małej architektury z elementami ozdobnymi.	do 2025 r.	500 000
	Profilaktyczne programy zdrowotne dla mieszkańców Gminy (SPGZOZ).	do 2020 r.	30 000 (rocznie)
Zwiększenie oferty punktu konsultacyjnego poprzez zabezpieczenie pomocy terapeutycznej, tworzenie grup wsparcia i tworzenie grup psychoterapeutycznych (GOD-M „Tęcza”).	do 2020 r.	20 000 (rocznie)	
Strzeniówka	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.	do 2025 r.	1 000 000
	Budowa nowych dróg i modernizacja istniejących.	do 2020 r.	1 000 000

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

miejsowość	działania	termin realizacji	szacunkowy koszt (w tym pozyskane środki zewnętrzne – patrz powyżej)
	Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego.	do 2020 r.	300 000
	Budowa ścieżek rowerowych.	do 2020 r.	1 300 000
	Budowa chodników.	do 2025 r.	1 200 000
	Budowa mieszkań komunalnych.	do 2025 r.	2 000 000
	Pozyskanie terenu pod inwestycje gminne od Agencji Nieruchomości Rolnych.	do 2025 r.	-
	Budowa świetlicy.	do 2025 r.	1 300 000
	Budowa placu zabaw.	do 2025 r.	60 000
Młochów	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.	do 2025 r.	1 000 000
	Rozbudowa stacji uzdatniania wody w dawnych Bielinach.	do 2025 r.	4 000 000
	Budowa nowych dróg i modernizacja istniejących.	do 2025 r.	800 000
	Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego.	do 2020 r.	300 000
	Budowa ścieżek rowerowych.	do 2020 r.	4 000 000
	Budowa chodników.	do 2025 r.	500 000
	Rozbudowa i unowocześnienie sieci monitoringu.	do 2020 r.	50 000
	Dokończenie rozbudowy budynku Ochotniczej Straży Pożarnej.	do 2025 r.	350 000
	Rozbudowa przedszkola publicznego.	do 2025 r.	600 000
	Rewitalizacja zespołu pałacowego.	do 2025 r.	5 000 000
Parole	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.	do 2025 r.	500 000
	Budowa nowych dróg i modernizacja istniejących.	do 2025 r.	800 000
	Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego.	do 2020 r.	200 000
	Budowa ścieżek rowerowych.	do 2020 r.	800 000
	Budowa chodników.	do 2025 r.	200 000
	Budowa świetlicy.	do 2020 r.	1 300 000

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

miejsowość	działania	termin realizacji	szacunkowy koszt (w tym pozyskane środki zewnętrzne – patrz powyżej)
	Pozyskanie gruntu i wybudowanie zalewu na rzece Utracie wraz z zagospodarowaniem terenu przyległego.	do 2025 r.	300 000
Rozalin	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.	do 2020 r.	5 000 000
	Budowa nowych dróg i modernizacja istniejących.	do 2025 r.	800 000
	Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego.	do 2020 r.	400 000
	Budowa ścieżek rowerowych.	do 2020 r.	1 500 000
	Budowa chodników.	do 2025 r.	400 000
	Dokończenie modernizacji świetlicy i pozyskanie terenu na cele rekreacyjne.	do 2025 r.	300 000
Rusiec	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.	do 2025 r.	5 000 000
	Budowa nowych dróg i modernizacja istniejących.	do 2025 r.	2 000 000
	Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego.	do 2020 r.	500 000
	Budowa ścieżek rowerowych.	do 2020 r.	700 000
	Budowa chodników.	do 2025 r.	1 000 000
	Budowa gimnazjum.	do 2020 r.	15 000 000
	Adaptacja budynku dawnej szkoły podstawowej na potrzeby przedszkola i żłobka.	do 2015 r.	2 000 000
	Poprawa dostępności komunikacji publicznej.	do 2025 r.	-
Rozbudowa „Orlika”	do 2020 r.	200 000	
Szamoty Kajetany Walendów	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.	do 2025 r.	3 000 000
	Rozbudowa oczyszczalni ścieków.	do 2025 r.	1 500 000
	Budowa nowych dróg i modernizacja istniejących.	do 2025 r.	1 000 000
	Budowa ronda w Walendowie.	do 2020 r.	200 000
	Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego.	do 2020 r.	300 000
	Budowa ścieżek rowerowych (Szamoty, Kajetany).	do 2020 r.	700 000
	Budowa chodników.	do 2025 r.	1 000 000

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

miejsowość	działania	termin realizacji	szacunkowy koszt (w tym pozyskane środki zewnętrzne – patrz powyżej)
	Budowa skateparku (Szamoty).	do 2020 r.	1 000 000
	Budowa mieszkań komunalnych.	do 2025 r.	2 000 000
	Zagospodarowanie 1 hektara pod budowę świetlicy i obiektu rekreacyjnego (Kajetany–Szamoty).	do 2025 r.	-
	Budowa świetlicy (Walendów).	do 2020 r.	1 000 000
	Budowa placu zabaw.	do 2025 r.	60 000
	Budowa szkoły podstawowej w Walendowie.	do 2025 r.	8 000 000
	Poprawa dostępności komunikacji publicznej.	do 2025 r.	-
Stara Wieś	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.	do 2020 r.	16 000 000
	Budowa nowych dróg i modernizacja istniejących.	do 2025 r.	2 000 000
	Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego.	do 2020 r.	500 000
	Budowa ścieżek rowerowych.	do 2020 r.	1 000 000
	Budowa chodników.	do 2025 r.	1 000 000
	Budowa świetlicy i zagospodarowanie przyległego terenu na cele rekreacyjne.	do 2025 r.	1 500 000
	Poprawa dostępności komunikacji publicznej.	do 2025 r.	-
Urzut Kostowiec	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.	do 2020 r.	19 000 000
	Rozbudowa oczyszczalni.	do 2020 r.	1 500 000
	Budowa nowych dróg i modernizacja istniejących.	do 2025 r.	2 000 000
	Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego.	do 2020 r.	400 000
	Budowa ścieżek rowerowych.	do 2020 r.	700 000
	Budowa chodników.	do 2025 r.	1 000 000
	Rozbudowa świetlicy wraz z terenem rekreacyjnym.	do 2025 r.	400 000
	Budowa sali gimnastycznej w szkole podstawowej wraz z zagospodarowaniem terenu przyległego (Kostowiec).	do 2020 r.	2 000 000

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

miejsowość	działania	termin realizacji	szacunkowy koszt (w tym pozyskane środki zewnętrzne – patrz powyżej)
	Wykonanie termomodernizacji budynku szkoły podstawowej (Kostowiec).	do 2020 r.	1 000 000
	Rozbudowa „Orlika”.	do 2020 r.	200 000
Wolica	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.	do 2020 r.	2 000 000
	Budowa nowych dróg i modernizacja istniejących.	do 2025 r.	1 500 000
	Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego.	do 2020 r.	300 000
	Budowa ścieżki rowerowej.	do 2020 r.	500 000
	Budowa chodników.	do 2025 r.	800 000
	Pozyskanie terenu pod przedszkole, świetlicę oraz budowa obiektu rekreacyjnego.	do 2020 r.	4 000 000
	Budowa szkoły podstawowej.	do 2025 r.	6 000 000
Wola Krakowiańska Krakowiany	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.	do 2020 r.	2 000 000
	Budowa oczyszczalni.	do 2020 r.	2 000 000
	Budowa nowych dróg i modernizacja istniejących.	do 2025 r.	1 000 000
	Budowa ronda.	do 2020 r.	200 000
	Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego.	do 2020 r.	150 000
	Budowa ścieżek rowerowych i szlaków do jazdy konnej.	do 2020 r.	1 000 000
	Budowa chodników.	do 2025 r.	300 000
	Budowa ścieżek edukacyjnych.	do 2020 r.	200 000
	Zakup gruntu na cele rekreacyjne przy rzece Utracie.	do 2025 r.	500 000
	Budowa boiska.	2015 r.	50 000

Zródło: Urząd Gminy Nadarzyn.

IV SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY REALIZACJI

Metodą na skuteczną i pełną realizację założeń Planu Rozwoju Lokalnego dla Gminy Nadarzyn na lata 2014–2025 jest szczegółowe rozpisanie uzgodnionych celów na mniejsze działania rozłożone w czasie, a następnie konsekwentne ich realizowanie według jasno sprecyzowanych etapów działań lub szczegółowych zadań. Plany odnośnie realizacji tych działań muszą być konfrontowane z realnym budżetem Gminy Nadarzyn oraz możliwościami pozyskiwania dofinansowania ze źródeł zewnętrznych (zarówno w formie dotacji, preferencyjnych pożyczek, jak i kredytów komercyjnych). Efektywność realizacji celów rozwoju lokalnego wymaga systematycznej oceny i monitorowania założeń PRL.

Zaleca się następującą organizację procedury monitoringu:

1. Wójt powierza nadzór nad realizacją zadań wyznaczonemu pracownikowi Urzędu Gminy, który będzie sprawozdawał stopień wykonania planu Wójtowi.
2. Raz w roku (sugerowany termin – we wrześniu) przedstawiciele odpowiedzialnych jednostek składają Wójtowi podsumowanie z realizacji zadań PRL przypadających na bieżący rok. Przedstawiają także szczegółowe zadania na rok kolejny wraz z prezentacją propozycji do budżetu.
3. Wójt przedstawia Radzie informację z monitoringu realizacji Planu raz do roku, w pierwszym kwartale, w formie zbiorczej za cały rok poprzedni.

Zbiorczy raport ewaluacyjny będzie sporządzany raz do roku wraz z raportem Wójta z monitoringu PRL.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1 Wskaźniki budżetowe Gminy Nadarzyn w latach 2007-2014 (w zł).....87
Załącznik 2 Strategia Rozwoju (SR) i Plan Rozwoju Lokalnego (PRL) – korelacja dokumentów.92

SPIS TABEL

Tab. 1 Użytkowanie terenów na obszarze Gminy Nadarzyn (w ha).....	6
Tab. 2 Podstawowe dane społeczno-demograficzne Gminy Nadarzyn z 2013 r.	9
Tab. 3 Miejscowości powiatu pruszkowskiego a liczba mieszkańców.	9
Tab. 4 Charakterystyka ludności w Gminie Nadarzyn oraz w powiecie pruszkowskim (2013 r.).....	10
Tab. 5 Miejscowości Gminy Nadarzyn.....	11
Tab. 6 Wykaz pomników przyrody (drzew) w Gminie Nadarzyn.....	15
Tab. 7 Wykaz obiektów świadczących usługi noclegowe w Gminie Nadarzyn.	17
Tab. 8 Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na obszarze Gminy Nadarzyn.....	19
Tab. 9 Udział procentowy mieszkań wyposażonych w instalacje w Gminie Nadarzyn.	28
Tab. 10 Lokale zamieszkałe według stopnia wyposażenia w instalacje techniczno-sanitarne (77 lokali komunalnych w Gminie Nadarzyn).	28
Tab. 11 Długość dróg na terenie Gminy Nadarzyn (2014 r.)	29
Tab. 12 Urządzenia sieciowe w Gminie Nadarzyn (2013 r.).....	30
Tab. 13 Woda dostarczona do wodociągu na terenie Gminy w czasie doby (stan na 2012 r.).....	31
Tab. 14 Specyfika techniczna kanalizacji w Gminie Nadarzyn na tle powiatu pruszkowskiego i województwa mazowieckiego.	34
Tab. 15 Sieć gazowa na terenie Gminy Nadarzyn.	35
Tab. 16 Zestawienie zbiorcze gruntów według kryterium własności w Gminie Nadarzyn na dzień 31.12.2012 r.....	37
Tab. 17 Baza projektów, które uzyskały dofinansowanie zewnętrzne.	38
Tab. 18 Obiekty dziedzictwa kulturowego w Gminie Nadarzyn.....	42
Tab. 19 Obszary i obiekty wpisane do rejestru zabytków znajdujące się na terenie Gminy Nadarzyn.	44
Tab. 20 Struktura sektorowa podmiotów gospodarczych w Gminie Nadarzyn.	45
Tab. 21 Podmioty gospodarki narodowej (łącznie z indywidualnymi gospodarstwami rolnymi) mające siedzibę na terenie Gminy Nadarzyn wg wybranych form prawnych – stan na koniec 2012 roku.	46
Tab. 22 Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP na tle tutejszych jednostek samorządu terytorialnego na koniec grudnia 2013 r.	48
Tab. 23 Struktura bezrobocia wg wieku w powiecie pruszkowskim.....	49
Tab. 24. Struktura bezrobocia wg poziomu wykształcenia w powiecie pruszkowskim.....	50
Tab. 25 Urządzenia rekreacyjno-sportowe w placówkach oświatowych na terenie Gminy Nadarzyn.	53
Tab. 26 Przyczyny z powodu których przyznawana była pomoc w Ośrodku Pomocy Społecznej w Nadarzynie w 2013 roku.....	61
Tab. 27 Wykaz rodzin korzystających z pomocy GOSP w poszczególnych miejscowościach w 2013 r.	61
Tab. 28 Liczba przestępstw na terenie Gminy Nadarzyn w latach 2008 - 2013.	64
Tab. 29 Dotacje przekazane na realizację poszczególnych zadań publicznych w latach 2011, 2012 i 2013.....	66
Tab. 30 Wykaz wybranych działań planowanych w ramach realizacji celów rozwojowych do 2025 r. z podziałem na sołectwa.....	78

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1	Przyrost liczby mieszkańców w Gminie Nadarzyn w latach 2005–2013.	10
Wykres 2	Długość sieci wodociągowej w Gminie Nadarzyn.	30
Wykres 3	Długość sieci kanalizacyjnej w Gminie Nadarzyn.	33
Wykres 4	Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w Gminie Nadarzyn.	45
Wykres 5	Liczba osób bezrobotnych z terenu powiatu pruszkowskiego w latach 2005-2013.	47
Wykres 6	Struktura bezrobocia wg wieku w latach 2011-2013 w powiecie pruszkowskim.	49
Wykres 7	Struktura bezrobocia wg wykształcenia w latach 2011-2013 w powiecie pruszkowskim. ...	50

SPIS RYSUNKÓW

Rys. 1	Położenie Gminy Nadarzyn w powiecie pruszkowskim	5
--------	--	---

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

Załącznik 1 Wskaźniki budżetowe Gminy Nadarzyn w latach 2007-2014 (w zł).

rodzaj wskaźników	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
dochody i wydatki							
dochody własne	48 638 736,99	48 409 068,13	43 421 413, 54	46 058 066,66	50 872 751,23	51 046 551,98	61 095 086,11
dochody z podatków i opłat	31 577 314,18	27 612 256,52	24 228 615,56	25 338 641,06	23 200 966,05	22 932 230,08	25 452 837,27
udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa	15 258 415,91	18 152 706,15	17 055 424,11	15 237 892,35	18 833 445,27	19 487 279,80	21 925 334,99
dochody z majątku Gminy	316 392,76	100 282,14	201 428,23	3 241 058,58	7 599 598,07	5 690 339,38	331 823,33
pozostałe dochody	1 486 614,14	2 543 823,32	1 935 945,64	2 240 474,67	1 238 741,84	2 936 702,72	13 385 090,52
dotacje	2 495 587,35	2 185 192,42	7 976 383 , 25	3 157 533,34	6 528 121,84	3 398 165,49	5 121 997,20
dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie ustawami	1 825 035,33	1 758 273,38	1 916 021,60	2 007 343,23	2 074 079,34	1 934 166,59	2 082 115,10
dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację własnych zadań bieżących gmin	556 527,02	362 270,78	204 720,80	329 349,83	333 748,42	369 632,23	690 310,97
dotacje celowe na pomoc finansową udzieloną między jednostkami samorządu terytorialnego na dofinansowanie własnych zadań inwestycyjnych i zakupów inwestycyjnych	88 025,00	-	-	-	-	-	-
dotacje otrzymane z funduszy	26 000,00	-	-	-	-	-	-

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

rodzaj wskaźników	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
celowych na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji i zakupów inwestycyjnych jednostek sektora finansów publicznych							
dotacje rozwojowe oraz środki na finansowanie Wspólnej Polityki Rolnej	-	56 878,23	129 706,56	201 644,25	-	-	-
dotacje rozwojowe	-	3 270,03	5 390 934,29	577 228,03	-	-	-
dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na inwestycje i zakupy inwestycyjne z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie ustawami	-	4 500	-	-	-	-	-
dotacje celowe na finansowanie kosztów realizacji inwestycji i zakupów inwestycyjnych zakładów budżetowych	-	352 4444,58	-	-	-	-	-
dotacje celowe na dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji innych jednostek sektora finansów publicznych	-	40 000,00	-	-	-	-	-
dotacje celowe przekazane gminie na inwestycje realizowane na podstawie porozumień między JST	-	5 830,80	-	-	-	-	-
dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na zadania	-	-	15 000	-	-	20 000,00	-

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

rodzaj wskaźników	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
bieżące realizowane przez gminę na podstawie porozumień z organami administracji rządowej							
dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację inwestycji i zakupów inwestycyjnych własnych gmin	-	-	320 000	-	960 392,60	140 174,09	-
dotacje celowe otrzymane z gminy na inwestycje i zakupy inwestycyjne realizowane na podstawie porozumień między JST	-	-	-	41 968,00	-	-	-
dotacje celowe w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 3 oraz ust. 3 pkt 5 i 6, lub płatności w ramach budżetu środków europejskich (§ 200)	-	-	-	-	243 073,05	314 192 ,58	338 803,13
dotacje celowe w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 3 oraz ust. 3 pkt 5 i 6, lub płatności w ramach budżetu środków europejskich (§ 620)	-	-	-	-	2 576 828,43	520 000,00	1 865 318,00
dotacja celowa otrzymana z tytułu pomocy finansowej udzielanej	-	-	-	-	340 000,00	80 000,00	123 500,00

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

rodzaj wskaźników	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
między jednostkami samorządu terytorialnego na dofinansowanie własnych zadań inwestycyjnych i zakupów inwestycyjnych							
dotacje celowe otrzymane z powiatu na zadania bieżące realizowane na podstawie porozumień między JST	-	-	-	-	-	20 000,00	-
dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację zadań bieżących gmin z zakresu edukacyjnej opieki wychowawczej	-	-	-	-	-	21 9550 ,00	-
subwencje	5 194 907,00	5 800 438	6 784 789,00	7 405 010,00	8 531 238,00	9 767 629,00	10 046 532,00
stan zaległości z tytułu podatków i opłat	3 372 487,05	3 020 514,93	2 798 330,73	3 168 237,68	3 812 911,55	7 668 075,59	10 673 134,83
stan nadpłat z w/w tytułów	289 656,07	289 585,05	242 423,66	186 948,82	122 801,53	1 218 514,89	230 573,01
wydatki bieżące	28 295 150,24	35 195 914,67	40 031,74	42 615 615,65	45 955 768,61	50 240 657,82	59 123 544,84
wydatki inwestycyjne	34 437 118,88	26 071 319,48	42 538 089,87	10 908 344,79	19 153 886,29	7 023 992,51	-
wydatki majątkowe	-	-	-	-	-	-	13 355 728,22
wydatki przeznaczone na inwestycje	-	-	-	-	-	-	12 882 090,22
wydatki na zakup akcji i udziałów oraz wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego	-	-	-	-	-	-	473 638,00
wydatki i zakupy inwestycyjne							

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

rodzaj wskaźników	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
wydatki ogółem	62 732 269,12	61 267 234,15	82 569 617,61	53 523 960,44	65 109 654,90	57 264 650,33	72 479 273,06
inwestycje	34 437 118,88	26 071 319,48	42 538 089,87	10 908 344,79	19 153 886,29	7 023 992,51	12 882 090,22
wydatki na zakupy inwestycyjne	888 825,40	2 077 233,89	983 441,48	824 888,71	936 685,98	699 722,47	758 881,99
wydatki na zadania inwestycyjne	33 548 293,48	-	41 554 648,39	10 083 456,08	18 217 200,31	6 324 270,04	12 123 208,23
wydatki na inwestycje	-	23 595 810,21	-	-	-	-	-
różnica pomiędzy dochodami a wydatkami budżetu	6 403 037,78	4 872 535,60	24 387 031,82	3 096 649,56	822 456,17	6 947 696,14	3 784 342,25
zadłużenie Gminy	7 209 901,60	11 963 320,91	36 329 541,72	32 330 190,11	46 329 707,58	36 437 043,38	29 307 890,51

Źródło: Urząd Gminy Nadarzyn

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

Załącznik 2 Strategia Rozwoju (SR) i Plan Rozwoju Lokalnego (PRL) – korelacja dokumentów.

MISJA	CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE	CELE SZCZEGÓŁOWE
wspólne dla SR i PRL		SR	PRL
<p>NADARZYN GMINĄ NOWOCZESNĄ I ZASOBNĄ EKONOMICZNIE, STAWIAJĄCĄ NA STABILNY I WIELOFUNKCYJNY ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY, DBAJĄCĄ O STAŁY WZROST JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, NASTAWIONĄ NA ROZWÓJ EDUKACJI, OPIEKI ZDROWOTNEJ ORAZ SZEROKĄ OFERTĘ KULTURALNĄ I SPORTOWĄ ORAZ ATRAKCYJNĄ TURYSTYCZNIE DZIĘKI WALOROM PRZYRODNICZYM I KULTUROWYM</p>	<p>STAŁY WZROST JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW</p>	<p>Nadarzyn – gminą zapewniającą jak najlepszy standard świadczonych usług społecznych</p>	<p><u>Tworzenie sprzyjających warunków rozwoju młodego pokolenia.</u> Budowa nowych placówek oświatowych, rozbudowa i modernizacja istniejących. Otwarcie publicznego żłobka. Modernizacja terenów przyległych budynków oświatowych – powstanie placów zabaw. Wyrównywanie szans edukacyjnych młodzieży poprzez dodatkowe zajęcia. Poszerzenie wachlarza zajęć pozalekcyjnych. Doskonalenie zawodowe kadry pedagogicznej. <u>Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców.</u> Systematyczne uzupełnianie wyposażenia Ochotniczej Straży Pożarnej. Rozwój sieci monitoringu i poprawa jej jakości w niewralgicznych pod względem bezpieczeństwa miejscach na terenie Gminy. Umacnianie współpracy straży gminnej i policji. <u>Polepszenie warunków dobrego dostępu do publicznej służby zdrowia.</u> Polepszenie dostępności do usług medycznych na terenie Gminy. Rozbudowa bazy lokalowej placówek zdrowia na terenie Gminy. Systematyczna realizacja programów profilaktycznych. <u>Tworzenie przyjaznych warunków do rozwoju bazy mieszkaniowej.</u> Budowa i remont komunalnych zasobów mieszkaniowych. Bieżące opracowywanie dokumentów planistycznych związanych z zagospodarowaniem przestrzennym. Systematyczny rozwój infrastruktury technicznej na terenach charakteryzujących się dynamicznym wzrostem budownictwa mieszkaniowego. Ciągłe uzupełnianie sieci dróg o połączenia z nowopowstającymi osiedlami. Budowa mieszkań komunalnych, socjalnych oraz w ramach TBS dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji mieszkaniowej.</p>
		<p>Nadarzyn – gminą wyposażoną w sieci i infrastruktury</p>	<p><u>Niwelowanie braków w dostępie do podstawowej infrastruktury technicznej.</u> Poprawa jakości i funkcjonalności dróg gminnych. Rozbudowa sieci wodociągowej. Zadania z zakresu gospodarki ściekowej, w tym budowa i rozbudowa sieci</p>

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

		<p>technicznej oraz dobrze skomunikowaną z otoczeniem</p>	<p>kanalizacji i oczyszczalni ścieków, budowa kanalizacji deszczowej na terenach zurbanizowanych Budowa bezkolizyjnych przejść dla pieszych Budowa i modernizacja chodników. Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego.</p>
		<p>Nadarzyn – gminą zapewniającą sprawną, przyjazną i profesjonalną administrację samorządową</p>	<p><u>Tworzenie warunków do zwiększenia efektywności obsługi klienta w Urzędzie Gminy poprzez nowoczesne rozwiązania informatyczne (e-urząd).</u> Kształcenie i podnoszenie kwalifikacji kadry urzędniczej. Stala modernizacja sprzętu informatycznego. <u>Likwidacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.</u></p>
		<p>Nadarzyn – gminą tworzącą korzystne warunki dla rozwoju działalności gospodarczej</p>	<p>Prowadzenie punktu informacji i doradztwa dla mieszkańców podejmujących działalność gospodarczą i potencjalnych inwestorów oraz na temat możliwości wykorzystania środków pomocowych Unii Europejskiej – działanie w ramach projektów europejskich. Współpraca z Lokalną Grupą Działania „Ziemia Chełmońskiego” oraz innymi organizacjami pozarządowymi w celu pozyskania środków dla przedsiębiorców i rolników. Modernizacja i budowa sieci dróg gminnych. Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego. Rozbudowa infrastruktury technicznej na terenach inwestycyjnych (i tym samym podniesienie ich wartości). Opracowanie dokumentów uwzględniających wyznaczenie terenów pod inwestycje. Wspomaganie przedsiębiorczości poprzez współpracę władz Gminy z agencjami i fundacjami rozwoju lokalnego oraz lokalnymi przedsiębiorcami. Współpraca z instytucjami aktywizującymi rynek pracy. Działania promocyjne Gminy zachęcające przedsiębiorców do inwestowania.</p>
	<p>Nadarzyn – gminą wspierającą działania na rzecz integracji i aktywizacji mieszkańców</p>	<p>Integracja i konsolidacja mieszkańców wokół działań na rzecz wdrażania Strategii. Wdrożenie nowoczesnej technologii informatycznej w celu integracji społeczności lokalnej. Wspieranie inicjatyw obywatelskich w zależności od uwarunkowań lokalnych. Partnerska współpraca władz Gminy z organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami, i partnerami zagranicznymi. Promowanie wielosektorowej polityki społecznej. Nawiązywanie partnerstw krajowych i zagranicznych.</p>	
	<p>STABILNY I WIELOFUNKCYJNY ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY</p>		

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NADARZYN NA LATA 2014-2025

			Dążenie do przywrócenia praw miejskich.
		<p>Nadarzyn – gminą chroniącą zasoby środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego</p>	<p><u>Intensyfikacja działań mających na celu ochronę środowiska naturalnego.</u> Współpraca przy zagospodarowaniu kompleksów leśnych. Rewitalizacja terenów zielonych. Planowanie przestrzenne uwzględniające ochronę terenów najcenniejszych pod względem przyrodniczym. Opracowanie Programu Ochrony Zabytków znajdujących się na terenie Gminy i ich rewitalizacja. Wdrażanie programów proekologicznych dla dzieci i młodzieży.</p>
	<p>OCHRONA WALORÓW PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH MAJĄCYCH WPLYW NA ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNĄ GMINY</p>	<p>Nadarzyn – gminą wspierającą kulturę oraz promującą zdrowy styl życia</p>	<p>Budowa ciągów pieszo-rowerowych. Budowa ścieżek edukacyjnych. Budowa szlaku do jazdy konnej. Rewitalizacja zieleni gminnej i poprawa estetyki Gminy. Budowa nowych obiektów sportowych (boiska, sale gimnastyczne, skatepark, siłownie plenerowe) i rozbudowa istniejących. Modernizacja i budowa dróg oraz szlaków turystycznych w celu rozwoju tzw. turystyki weekendowej. Działania promujące gminę między innymi za pośrednictwem mediów społecznościowych (np. „mapping” Nadarzyna przygotowany przez gminną telewizję, promocja wydarzeń kulturalnych na terenie Gminy na portalu społecznościowym Facebook). Budowa świetlic wiejskich. Systematyczne uzupełnianie zbiorów biblioteki. Wykorzystanie walorów przyrodniczych Gminy do celów edukacyjnych. Budowa ogólnodostępnych obiektów rekreacyjnych (boiska, skatepark, siłownie plenerowe). Dalsze wdrażanie nowoczesnego systemu selektywnej zbiórki odpadów. <u>Organizowanie cyklicznych imprez o charakterze integracyjnym.</u> <u>Edukacja obywatelska.</u> <u>Aktywizacja seniorów.</u></p>

Źródło: opracowanie własne.